

Handelshögskolan
VID GÖTEBORGS UNIVERSITET

JURIDISKA INSTITUTIONEN

Göteborgs universitet

Våldtäkt - Grov våldtäkt

Våldtäkt mot barn - Sexuellt utnyttjande av barn

- En uppsats baserad på 107 domstolsavgöranden

Tillämpade studier

20 poäng

Andreas Ekengren & Samuel Hartman

Juris kandidatprogrammet

Handledare: Professorn Svante O. Johansson

Straffrätt

Höstterminen 2006

Förord

Uppsatsskrivandet börjar nu närma sig sitt slut, precis som vår tid på juristutbildningen.

Arbetet med föreliggande uppsats har varit utmanande, intensivt och lärorikt. Många är de timmar som ägnats åt att läsa domar, analysera domslut och diskutera gränsdragningsproblematik.

Det finns ett flertal personer som har möjliggjort detta arbete och som förtjänar ett stort tack.

Vi vill rikta ett särskilt tack till vår handledare professorn Svante O. Johansson, överåklagaren Lisbeth Johansson och kammaråklagaren Kajsa Rapp för deras råd och värdefulla synpunkter under arbetets gång.

Slutligen vill vi tacka våra familjer och andra som uppmuntrat och stöttat oss under utbildningen.

Göteborg, december 2006

Andreas Ekengren

Samuel Hartman

Innehållsförteckning

1 INLEDNING	6
1.1 Bakgrund.....	6
1.2 Syfte	7
1.3 Avgränsning.....	7
1.4 Metod	8
1.4.1 Det insamlade materialet	8
1.4.2 Urvalet.....	9
1.4.2.1 <i>Diskussion kring urvalet</i>	10
1.4.3 Referatteknik	10
1.4.4 Objektivitet.....	11
1.4.5 Utdrag ur förarbeten	11
1.4.6 Känsliga uppgifter	11
1.5 Några läsanvisningar	12
2 GRÄNSDRAGNINGEN MELLAN VÅLDTÄKT OCH GROV	
VÅLDTÄKT	14
2.1 Lagrum och motivuttalanden.....	14
2.1.1 Grov våldtäkt, 6 kap. 1 § st. 4 BrB.....	14
2.1.1.1 <i>Introduktion</i>	14
2.1.1.2 <i>Bakgrund till reformen</i>	14
2.1.1.3 <i>Våld eller hot av särskilt allvarlig art</i>	15
2.1.1.4 <i>Fler än en förgripit sig på offret eller på annat sätt deltagit i övergreppet</i>	15
2.1.1.5 <i>Särskild hänsynslöshet eller råhet med mera</i>	15
2.2 Översikt av materialet.....	16
2.3 Kommentarer till tolkning av domar	17

2.4 Analys	18
2.4.1 Vapen	18
2.4.1.1 <i>Förekomst av vapen vid övergreppet</i>	19
2.4.1.2 <i>Förekomst av vapen innan övergreppet</i>	20
2.4.1.3 <i>Hot om vapen utan att vapen faktiskt förekommit</i>	21
2.4.1.4 <i>Sammanfattning</i>	22
2.4.2 Sexualhandlingen och graden av kränkning	22
2.4.3 Målsägandens särskilt utsatta läge	23
2.4.4 Fler än en förgripit sig på offret eller på annat sätt deltagit i övergreppet	25
2.4.5 Allvarliga skador på målsäganden eller risk härför	27
2.4.6 Tidsfaktorn	28
2.4.7 Koppling mellan våld och sexualhandling	29
2.4.8 Ett utvidgat tillämpningsområde	30
2.5 Avslutande kommentar	30

3 GRÄNSDRAGNINGEN MELLAN VÅLDTÄKT MOT BARN OCH SEXUELLT UTNYTTJANDE AV BARN32

3.1 Lagrum och motivuttalanden	32
3.1.1 Våldtäkt mot barn, 6 kap. 4 § BrB	32
3.1.1.1 <i>Introduktion</i>	32
3.1.1.2 <i>Förarbetsuttalanden i anslutning till 6 kap. 4 § BrB</i>	32
3.1.2 Sexuellt utnyttjande av barn, 6 kap. 5 § BrB	36
3.1.2.1 <i>Introduktion</i>	36
3.1.2.2 <i>Förarbetsuttalanden i anslutning till 6 kap. 5 § BrB</i>	36
3.2 Översikt av materialet	37
3.3 Referat av HD-domar	37
3.3.1 Kommentarer till HD-domarna	43
3.4 Analys	43
3.4.1 Målsägandens ålder	44
3.4.2 Åldersskillnad	45

3.4.3 Parternas mognad	46
3.4.4 Förtroendeförhållande	47
3.4.5 Förhållandets karaktär	48
3.4.6 Berusning	48
3.4.7 Påtryckning och initiativtagande	50
3.4.8 Reflektioner kring betydelsen av platsen för gärningen.....	50
3.5 En kommentar till prop. 2004/05:45.....	51
3.6 Avslutande kommentar	53
3.6.1 Vår syn på gränsdragningen i praxis	53
BILAGA 1	55
Referat våldtäkt - grov våldtäkt.	
BILAGA 2	90
Referat våldtäkt mot barn - sexuellt utnyttjande av barn (berörs i analysen).	
BILAGA 3	104
Referat våldtäkt mot barn - sexuellt utnyttjande av barn (berörs ej i analysen).	
BILAGA 4	117
Förteckning över domar som berör våldtäkt och grov våldtäkt försedd med nyckelord.	
BILAGA 5	121
Förteckning över domar som berör våldtäkt mot barn och sexuellt utnyttjande av barn försedd med nyckelord.	
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	126

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Utformningen av sexualbrottslagstiftningen har diskuterats livligt i såväl den allmänna debatten som den juridiska doktrinen. Den 1 april 2005 trädde en genomgripande reform av 6 kap. BrB i kraft. Reformens övergripande syfte var att öka skyddet mot sexuella kränkningar och att ytterligare förstärka den sexuella integriteten och självbestämmanderätten.

I skrivande stund har den nya sexualbrottslagstiftningen varit i kraft i drygt ett år och nio månader. Under denna tid har domstolarna avgjort en mängd mål som rör den nya sexualbrottslagstiftningen. Härigenom har det utvecklats en praxis vilken det finns ett intresse att förmedla till rättsliga aktörer. Det är endast genom att studera domstolsavgöranden som en verklig bild av sexualbrottslagstiftningens tillämpning kan erhållas.

Att domstolsavgöranden är av stor vikt beror på att domstolen har en central och avgörande roll i en rättsstat. Domstolen utgör en självständig och oberoende instans där den faktiska tolkningen och tillämpningen av straffbestämmelser sker. Resultatet av domstolens verksamhet utgör sålunda en viktig rättskälla.

Till grund för uppsatsen ligger ett unikt material bestående av 107 domar som valts ut från drygt 260 domar som berör 6 kap. 1-5 §§ BrB. Ett samarbete mellan Åklagarmyndighetens utvecklingscentrum i Göteborg (UC Göteborg) och Juridiska institutionen vid Göteborgs universitet har gett oss tillgång till nämnda material.

Uppsatsen är en del av ett projekt inom UC Göteborg bestående i en uppföljning av den nya sexualbrottslagstiftningen. Uppföljningen är uppdelad i två delar. Den delen som uppsatsen ska behandla är tillämpningen av den nya sexualbrottslagen, medan den andra delen ska behandla bevisvärdering i mål rörande sexualbrott.¹

Åklagarmyndigheten har utvecklingscentrum belägna i Göteborg, Malmö, Stockholm, och Umeå. Varje utvecklingscentrum har ett preciserat verksamhetsområde relaterat till olika brottskategorier. I Göteborg är verksamheten inriktad på våldsbrott, inklusive fridskränkning och olaga hot, sexualbrott samt lagarna om könsstympning, besöksförbud och köp av sexuella tjänster. Respektive utvecklingscentrum ansvarar inom sitt område för bland annat rättslig

¹ UC Göteborg, Projektplan 2006, uppdaterad juli 2006.

tillsyn och kontroll, metodutveckling, analys och uppföljning och kunskapsuppbyggnad. UC Göteborg har hitintills publicerat fem RättsPM som berör den nya sexualbrottslagstiftningen.²

1.2 Syfte

Det övergripande syftet med föreliggande uppsats är att redogöra för domstolarnas gränsdragning mellan dels våldtäkt och grov våldtäkt, dels våldtäkt mot barn och sexuellt utnyttjande av barn. Genom en omfattande genomgång och analys av domstolsavgöranden är vår ambition att uppsatsen skall ge en fördjupad insikt i rättsläget vad gäller nämnda gränsdragningsfrågor. Förhoppningsvis kan uppsatsen vara till nytta för rättsliga aktörer i deras praktiska arbete på så vis att den kan fungera som en vägledning vid frågor som berör ovan nämnda gränsdragningar.

1.3 Avgränsning

Sexualbrottslagstiftningen innehåller ett flertal intressanta gränsdragningsproblem. En snäv tidsram har dock nödvändiggjort en avgränsning. Motiveringen till att vi valt att behandla gränsdragningen mellan dels våldtäkt och grov våldtäkt, dels våldtäkt mot barn och sexuellt utnyttjande av barn är tvådelad.

För det första har de domar vi haft tillgång till satt vissa yttre ramar.³ Det finns en stor mängd avgöranden beträffande de gränsdragningsfrågor vi kommer att behandla, vilket underlättar en gedigen analys.

För det andra har vi funnit det särskilt angeläget att utreda av oss utvalda gränsdragningar. Vad gäller gränsen mellan våldtäkt mot barn och sexuellt utnyttjande av barn rör det sig om en helt ny lagstiftning, vilket i sig medför ett behov av en analys. Vad gäller gränsen mellan våldtäkt och grov våldtäkt innebär avsaknaden av HD-avgöranden att en genomgång och analys av underrättspraxis kan vara av intresse.

² RättsPM 2005:5 (Ny sexualbrottslagstiftning den 1 april 2005), RättsPM 2005:6 (Den nya sexualbrottslagstiftningen – en första praxisöversikt), RättsPM 2006:5 (Våldtäkt mot barn/Sexuellt utnyttjande av barn – två HD-domar i mars 2006), RättsPM 2006:11 (Våldtäkt mot barn eller sexuellt övergrepp mot barn? – en HD-dom i april 2006) och RättsPM 2006:20 (Sexuella övergrepp mot barn, straffmätning vid flerfaldig brottslighet – en HD-dom i juli 2006).

³ Angående de insamlade domstolsavgörandena, se nedan kap. 1.4.

I och med att gränsen mellan våldtäkt mot barn och sexuellt utnyttjande av barn avhandlas kan det te sig naturligt att jämväl beröra ansvarsfrihetsregeln i 6 kap. 14 § BrB. Emedan vårt insamlade material inte innehåller annat än sparsamma diskussioner angående 6 kap. 14 § BrB kommer rättstillämpningen kring detta lagrum dock ej att behandlas i uppsatsen.

Vi kommer varken att redogöra för 6 kap. 4 § st. 2 BrB eller begreppet ”sexualhandling jämförlig med samlag”. Skälet härför är att dessa delar inte berör gränsdragningen mellan våldtäkt mot barn och sexuellt utnyttjande av barn.

Vad gäller påföljdsfrågor kommer sådana inte att behandlas i större utsträckning än att vi kommer att ange straffvärde/påföljd i referaten av domar. Det kan, med hänsyn till vårt syfte, förefalla en aning främmande att ange straffvärde/påföljd i referaten. För praktiker kan det likväl vara av intresse att även få information om domstolens bedömning i denna del. Därest straffvärdet kan utläsas *kan* även en antydning i vissa fall ges till hur nära eller hur långt ifrån en gärning bedömts vara från en viss rubricering.

Vi vill poängtera att avsikten med referaten inte är att ge en redovisning av straffvärde/påföljdsfrågan. I många fall har den tilltalade dömts även för andra brott. I dessa fall har vi varken redogjort för antalet sådana brott eller vad brottet/brotten konkret består i. Dessutom har de diskussioner som förts i påföljdsfrågan ej angivits i referaten. Följaktligen ger upplysningen om straffvärde/påföljd i många fall föga vägledning.

I fall där gärningsmannen dömts för en stor mängd allvarliga brott har påföljden ej angivits. Det är vår uppfattning att detta skulle ta oproportionerligt mycket plats i uppsatsen.

1.4 Metod

1.4.1 Det insamlade materialet

Till grund för uppsatsen ligger 107 domar, varav tre kommer från HD, 76 från hovrätt och 28 från tingsrätt.⁴ Dessa 107 domar har valts ut från ett insamlat material bestående av drygt 260 domar. Det insamlade materialet avser domar som berör brott jämlikt 6 kap. 1-5 §§ BrB begångna under perioden 1 april 2005 till och med 28 februari 2006.

Insamlingen har gått till på följande sätt:

⁴ Se även kap. 2.2 och 3.2 för en mer detaljerad redovisning.

1. UC Göteborg har, av Åklagarmyndighetens planeringsenhet vid Riksåklagarens kansli, beställt registeruppgifter avseende åklagarkammarnas ärendenummer för vissa brottsmisstankar med brottskod tillhörande gruppen sexualbrott. Registeruppgifterna berör brott med brottsdatum under perioden 1 april 2005 till och med 28 februari 2006 och är fördelade på respektive åklagarkammare. Samtliga kammarchefer har härefter tillskrivits och uppmanats att till UC Göteborg sända in tingsrätts- och hovrättsavgöranden i de aktuella målen.
2. UC Göteborg har skrivit ut domar rörande 6 kap. 1-5 §§ BrB från ”Juridik Idag”. I de fall domarna funnits med på listan från Riksåklagarens kansli har de ej begärts in enligt punkt 1 ovan.
3. En del domar rörande 6 kap. 1-5 §§ BrB har åklagare spontant skickat in till UC Göteborg.

Att notera är att det inte finns någon garanti för att varje meddelad dom med ovannämnda brottsdatum finns med i det insamlade materialet. Denna risk beror dels på eventuella felkällor vid framtagandet av aktuella ärendenummer ur Åklagarmyndighetens databas, dels på det moment av frivillighet som insamlandet byggt på.

1.4.2 Urvalet

Vi har läst och bearbetat de drygt 260 domar som insamlats och därefter sorterat ut de 107 domar som vi ansett vara av betydelse för i uppsatsen aktuella gränsdragningsfrågor.

Grunden för urvalet av domar vad gäller gränsdragningen mellan *våldtäkt och grov våldtäkt* är att domslutet blivit grov våldtäkt eller försök därtill, åtal väckts för grov våldtäkt eller försök därtill eller domen eljest varit av intresse för att belysa gränsdragningen mellan våldtäkt och grov våldtäkt.

Vidkommande gränsdragningen mellan *våldtäkt mot barn och sexuellt utnyttjande av barn* har de domar där det dömts för våldtäkt mot barn, sexuellt utnyttjande av barn eller bådadera brotten valts ut. Ett undantag härifrån är att vi inte valt ut domar där det åtalats för grov våldtäkt mot barn eftersom den undersökta gränsdragningen inte behandlas i dessa domar.

1.4.2.1 Diskussion kring urvalet

Olika metoder kan användas för att göra ett urval. Vi har valt att använda en metod som inte är helt konsekvent.

Vad gäller gränsdragningen mellan *våldtäkt och grov våldtäkt* har vi ansett att det inte varit tillfredsställande att ta ut mål på objektiva kriterier, exempelvis endast mål där åklagaren åtalat för grov våldtäkt. För att ge en så bra bild som möjligt av den aktuella gränsdragningsfrågan har vi (förutom domar där domslutet blivit grov våldtäkt eller försök därtill, åtal väckts för grov våldtäkt eller försök därtill) även valt ut domar som eljest varit av intresse för att belysa gränsdragningen mellan våldtäkt och grov våldtäkt. Enligt vår mening erhålls en bättre bild av gränsdragningsfrågan om domar där det varken dömts eller åtalats för grov våldtäkt också beaktas. På så vis kan en helhetsbild av praxis presenteras och vidare ges en möjlighet till jämförande perspektiv.

Om vi vid gränsdragningen mellan våldtäkt och grov våldtäkt tillämpat samma urvalsmetod som vid gränsdragningen mellan våldtäkt mot barn och sexuellt utnyttjande av barn skulle det ha inneburit att vi hade behövt redogöra för samtliga domar där det dömts för grov våldtäkt eller våldtäkt. På grund av det insamlade materialets omfattning skulle ett sådant urval förta möjligheten till översikt.

Beträffande gränsdragningen mellan våldtäkt mot barn och sexuellt utnyttjande av barn har, som ovan nämnts, de domar där det dömts för våldtäkt mot barn, sexuellt utnyttjande av barn eller bådadera valts ut. Anledningen härtill är att materialets omfattning tillåtit ett sådant urval.

Vi vill understryka att vårt val av metod bör ses mot bakgrund av uppsatsens syfte, nämligen att uppsatsen främst ska kunna fungera som ett praktiskt hjälpmedel.

1.4.3 Referatteknik⁵

Vår ambition med referaten av domar är att ge en så korrekt bild som möjligt av gränsdragningsfrågan. Emellertid måste vi reservera oss för att referaten inte kan ge en fullständig bild av samtliga omständigheter i fallen.

I de fall målet prövats i både tingsrätt och hovrätt har vi anpassat referaten till vad som framgått av hovrättens dom. Vi har utgått från vad hovrätten ansett styrkt. I den mån hovrätten direkt eller indirekt hänvisat till tingsrätten har vi baserat referatet på tingsrättens dom.

⁵ Se även kap. 2.3.2 nedan.

Vi har försökt att hålla referaten så nära domstolens egna ord som möjligt, även om det i vissa fall kunnat riktas språkliga invändningar. I de fall domstolen hänvisat till åklagarens gärningsbeskrivning har vi tillämpat samma förfarings sätt. Syftet med denna metod har varit att minska risken för att ge domen en missvisande innebörd.

För att ge en så rättvis bild som möjligt av domarna har vi varit noggranna med att skilja på vad domstolen uttalat och vad parterna uppgivit.

1.4.4 Objektivitet

Vi har genomgående i uppsatsen försökt vara tydliga med vad som är våra egna åsikter och vad som utgör en ”objektiv” tolkning av materialet. Det måste dock observeras att det inte går att fullständigt frikoppla en analys från värderingar. Enligt vårt förmenande är en objektiv tolkning i strikt mening knappast möjlig eftersom tolkningsprocessen ofrånkomligen och omedvetet påverkas av den person som företar densamma.

1.4.5 Utdrag ur förarbeten

I kap. 2.1 och 3.1 återfinns utdrag ur prop. 2004/05:45. Vi har valt ut de delar som enligt vår mening har särskild relevans för de gränsdragningsfrågor som behandlas i uppsatsen. Syftet med utdragen ur propositionen är att ge den oinvidige läsaren en bakgrund till den aktuella lagstiftningen.

Noteras bör att innehållet i kap. 2.1 och 3.1 i princip är rena avskrifter av utvalda delar från prop. 2004/05:45. Emedan omformuleringar endast skulle resultera i en ökad risk för felaktigheter i nyanser och detaljer har sådana icke företagits.

1.4.6 Känsliga uppgifter

Materialet som ligger till grund för uppsatsen innehåller uppgifter som är av känslig natur, om än inte sekretessbelagda. Vi har med detta i åtanke inte angivit uppgifter som riskerar att direkt identifiera enskilda. I de fall vi använt oss av citat har vi genomgående ersatt identifierande uppgifter med neutrala ord alternativt utelämnat sådana.

Med hänsyn till materialets känslighet anges, med undantag för HD-domar, inte några målnummer. För identifikation har varje dom givits en av oss skapad beteckning.⁶

⁶ Se vidare nedan kap. 1.5.

1.5 Några läsanvisningar

Förevarande kapitel är ämnat att tydliggöra och förenkla läsningen av uppsatsen.

Vad gäller referaten bör följande noteras:

- För identifikation har refererade domar givits en beteckning. Tingsrättsdomar har tilldelats bokstaven A och hovrättsdomar bokstaven B. Varje dom har även slumpvis fått ett eget nummer.
- Referaten av domarna återfinns i bilaga 1 till 3 och är sorterade i följande ordning.
 - Allvarligast brott först
 - Hovrätt före tingsrätt
 - Nummerordning
- Bilaga 4 och 5 innehåller en förteckning över samtliga refererade domar. Till varje dom finns, i underlättande syfte, ett antal nyckelord.
- Referatets rubrik visar domslutet.
- Därest domslutet inte överensstämmer med åklagarens rubricering har den senare angivits i referatet.
- När det anges att hovrätten inte gjort någon annan bedömning i rubriceringsfrågan syftar vi på den/de gärningar vi behandlat i referatet.
- I påföljdsdelen anger vi de brottstyper som omfattas av den utdömda påföljden, dock ej *antalet* gärningar. Har den tilltalade dömts för brott mot 6 kap. 1-5 §§ BrB utöver den gärning vi refererat anges dock även antalet sådana brott. Exempel: Om en tilltalad dömts för misshandel anges endast detta, men inte *hur många* misshandelsbrott det varit fråga om.
- Om någon av de brottstyper som omfattas av den utdömda påföljden haft samband med sexualbrottet anges detta, i övriga fall föreligger ej samband. För att ytterligare

undanröja tvivel har vi dock i vissa fall angett att ett aktuellt brott ej haft samband med sexualbrottet.

- Angående i referat angivet straffvärde/påföljd, se ovan kap. 1.3.

Uppsatsen är, för varje gränsdragningsfråga, upplagd på följande sätt:

- Presentation av lagrum och förarbeten
- Analysavsnitt
- Egna reflektioner
- Referat av domar på området

Beträffande referaten återfinns samtliga, förutom referat av HD-domar, i bilagor. Det finns en poäng i att läsa ett antal referat innan analysavsnittet studeras för att på så vis bilda sig en uppfattning av hur domstolarna resonerar. För att få en rättvisande bild av vårt material och därmed av gränsdragningsbedömningen bör samtliga referat läsas.

2. Gränsdragningen mellan våldtäkt och grov våldtäkt

2.1 Lagrum och motivuttalanden

2.1.1 Grov våldtäkt, 6 kap. 1 § st. 4 BrB

2.1.1.1 Introduktion

Vid bedömningen av om en våldtäkt är grov skall, enligt 6 kap. 1 § st. 4 BrB, särskilt beaktas om våldet eller hotet varit av särskilt allvarlig art eller om fler än en förgräp sig på offret eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om gärningsmannen med hänsyn till tillvägagångssättet eller eljest visat särskild hänsynslöshet eller råhet. För grov våldtäkt föreskrivs fängelse i lägst fyra och högst tio år.

Innan förarbetenas syn på ovanstående rekvisit presenteras måste betonas att de omständigheter som särskilt anges i lagrummet blott är avsedda som exempel på sådana faktorer som bör ingå i en samlad bedömning. Det kan även finnas andra omständigheter som konstituerar grovt brott, och tvärtom behöver grovt brott ej föreligga bara för att i lagrummet angivna omständigheter föreligger. Vid bedömningen av om brottet är grovt skall samtliga omständigheter beaktas.⁷

2.1.1.2 Bakgrund till reformen

I prop. 2004/05:45 s. 55 framhålls att det bland annat av en praxisundersökning⁸ framgick att såväl åklagare som domare verkade relativt restriktiva med att rubricera våldtäktsbrott som grova. Detta föreföll, enligt de uppgifter som kommittén redovisat, gälla även sådana fall där omständigheterna vid gärningstillfället framstod som synnerligen allvarliga. Regeringen delade därför, i likhet med flera remissinstanser, kommitténs bedömning att det fanns behov av att något utvidga tillämpningsområdet för grov våldtäkt. En sådan ordning ansågs också

⁷ Se C 1 s. 7 (HD:s dom), jfr prop. 2004/05:45 s. 139.

⁸ Se SOU 2001:14 bilaga 2.

överensstämman väl med den allmänt sett strängare syn på sexualbrotten som gjort sig gällande under senare år.⁹

2.1.1.3 Våld eller hot av särskilt allvarlig art¹⁰

Uttrycket våld eller hot av särskilt allvarlig art infördes genom reformen och innebär att redan en lägre grad av tvång, jämfört med vad som tidigare var fallet, kan medföra straffansvar för grovt brott. Ändringen innebär att sådant våld som i och för sig konstituerar en allvarlig misshandel, men inte uppfyller kraven för grov misshandel, i fortsättningen skall vara tillräckligt för att bedöma ett brott som grovt. Även hot med vapen eller andra föremål som kan medföra allvarlig kroppsskada, till exempel skjutvapen, kniv och skruvmejsel, torde enligt den nya regleringen föranleda en bedömning av brottet som grovt.

2.1.1.4 Fler än en förgripit sig på offret eller på annat sätt deltagit i övergreppet¹¹

Formuleringen ”fler än en förgripit sig på offret eller på annat sätt deltagit i övergreppet” har enligt regeringen införts i förtydligande syfte. Tillägget innebär att en våldtäkt som regel skall bedömas som grov dels när offret sammantaget utsatts för flera övergrepp som har utförts av olika personer var för sig och i en följd, dels när fler än en person samtidigt har deltagit i övergreppet. Det uppställs inte något krav på att alla skall kunna dömas som gärningsmän, utan även den som på annat sätt tagit aktiv del i övergreppet omfattas. Alla de förfaranden som kan medföra ett medverkansansvar omfattas dock inte av uttrycket ”på annat sätt deltagit i övergreppet”. Exempelvis omfattas inte att en person hållit vakt när en annan person genomfört en våldtäkt. Fall där offret utsatts för flera övergrepp men endast ett av övergreppen bestått i samlag eller en därmed jämförlig sexuell handling skall normalt föranleda att den som genomfört samlaget eller den därmed jämförliga sexuella handlingen döms för grov våldtäkt, förutsatt att han eller hon har uppsåt i förhållande till att de är flera som förgripit sig på offret.

2.1.1.5 Särskild hänsynslöshet eller råhet med mera¹²

Beträffande innebörden av uttrycket ”om gärningsmannen med hänsyn till tillvägagångssättet eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet” har i prop. 2004/05:45 s. 139 hänvisats

⁹ Prop. 2004/05:45 s. 55.

¹⁰ Se prop. 2004/05:45 s. 55 och 139.

¹¹ Se prop. 2004/05:45 s. 56 och 139.

¹² Se prop. 2004/05:45 s. 56 f. och 139.

till tidigare uttalanden i prop. 1991/92:35 s. 13 f. Där anges bland annat att det ofta torde finnas anledning att uppfatta upprepade eller långdragna övergrepp, oberoende av det våld eller hot som använts, som så brutala att de måste anses vara utslag av en sådan hänsynslöshet och råhet som klart går utöver vad som kännetecknar våldtäktsbrotten i allmänhet.¹³ Sadistiska inslag i samband med övergreppet eller grovt förnedrande handlingar, oberoende av om dessa varit särskilt farliga eller medfört allvarliga skador, nämns som ytterligare faktorer som kan konstituera grovt brott.

I prop. 2004/05:45 s. 56 f. och s. 139 har regeringen anfört att rekvisitet ”gärningsmannen tillfogat allvarlig skada eller sjukdom” utgått, men att dessa omständigheter torde kunna beaktas vid prövningen av om våldet eller hotet varit av särskilt allvarlig art eller om gärningsmannen visat särskild hänsynslöshet eller råhet. Ändringen innebär således ingen inskränkning av tillämpningsområdet. Även rekvisitet ”offrets låga ålder” har utgått med anledning av den nya bestämmelsen om våldtäkt mot barn i 6 kap. 4 § BrB. Det kan dock finnas skäl att bedöma övergrepp även mot äldre barn som grova. Avsikten med regeringens förslag har inte varit att på något sätt ändra den praxis på området som redan i dag gäller för övergrepp på barn mellan 15 och 18 år. Av tidigare förarbeten framgår till exempel att det inte är uteslutet att det bland annat med hänsyn till offrets personliga omständigheter, kan finnas anledning att bedöma övergrepp även mot äldre barn som grova.¹⁴ Rekvisitet att gärningsmannen visat särskild hänsynslöshet eller råhet torde i vissa fall omfatta även sådana omständigheter.

2.2 Översikt av materialet

Från vårt insamlade material har vi valt ut 47 lagakraftvunna domar, varav 37 domar härrör från hovrätt och tio domar från tingsrätt. Grunden för urvalet av domar är att domslutet blivit grov våldtäkt eller försök därtill, det åtalats för grov våldtäkt eller försök därtill eller domen eljest är av intresse för att belysa gränsdragningen mellan våldtäkt och grov våldtäkt. Det finns inga avgöranden från HD som berör nyss nämnda gränsdragning.

¹³ Detsamma gäller situationer då offret är invalid eller på annat sätt befinner sig i ett särskilt utsatt läge. Detta får inte sammanblandas med våldtäkter på personer i hjälplöst tillstånd. Syftet kan inte vara att en våldtäkt på en person i hjälplöst tillstånd skall betraktas som grovt. Uttalandet måste i stället syfta på fall då gärningsmannen använt våld eller hot för att genomföra våldtäkten, dvs. våldtäkt enligt 6 kap. 1 § st. 1 BrB.

¹⁴ Se prop. 1991/92:35 s. 13.

Två domar där det åtalats för grov våldtäkt, B 20 och B 22, har inte refererats på grund av att åtalet, för här relevanta brott, ogillats i sin helhet vad gäller samtliga åtalade personer.¹⁵

Domarna i bilaga 1 sträcker sig från gärningar som motsvarar minimistrafvet för våldtäkt till gärningar där det dömts för grov våldtäkt. Anledningen till detta breda urval är att det, för att få en bild av vad som konstituerar grovt brott, kan vara av intresse att jämföra grova våldtäkter med våldtäkter av normalgraden. Genom detta breda urval visas också att vad vi berör i vår analys endast är omständigheter som vägts in i en helhetsbedömning av om en våldtäkt är grov eller ej. Det ovan nämnda uttrycket ”domen eljest är av intresse för att belysa gränsdragningen mellan våldtäkt och grov våldtäkt” är sålunda en synnerligen vidsträckt kategori som *inte* betyder att den gärning domen behandlar närmar sig gränsen för grov våldtäkt.

Kontentan av det sagda är att vi inte har tillämpat några fasta och objektiva kriterier vid urvalet av domar. Snarare har denna fördelning företagits mot bakgrund av vilka domar vi funnit på något sätt vara av intresse för att ge en bild av vad som konstituerar våldtäkt respektive grov våldtäkt.

Syftet med våra referat är sammantaget att ge en inblick i gränsdragningen mellan våldtäkt och grov våldtäkt efter den reform av 6 kap. BrB som trädde i kraft den 1 april 2005.

2.3 Kommentar till tolkning av domar

Det måste understrykas att en analys försvåras av att det inte sällan är problematiskt att läsa ut vad domstolen funnit styrkt och beaktat i sina bedömningar. Redan härvidlag krävs det en tolkning.

För att kunna företa en riktig tolkning av rubriceringsfrågan är det naturligtvis centralt att utröna vilka omständigheter som faktiskt vägts in vid bedömningen av om brottet är grovt.

Vissa domar är lättare att tolka än andra eftersom domstolen på ett detaljerat sätt anger dels vilket händelseförlopp, i form av till exempel sexualhandling och tvångshandling, den anser styrkt, dels vilka omständigheter den vägt in i bedömningen av om brottet är grovt. I en del fall är det emellertid svårt att utläsa såväl det förra som det senare.

¹⁵ Det finns fler åtal som ogillats. Då det i vart fall funnits en person som fällts har domen ändå refererats, inte sällan utan att nämna de åtal som ogillats.

Även det faktum att åklagarens gärningsbeskrivning inte behöver innehålla en mer konkret beskrivning till varför en gärning är grov kan försvåra tolkningen.¹⁶ Om domstolen anger att åklagarens gärningsbeskrivning är styrkt kan gärningsbeskrivningen sålunda ibland behöva konkretiseras med hjälp av vad målsäganden uppgivit.

Domstolen anger i ett flertal fall att målsägandens berättelse helt eller till väsentlig del skall ligga till grund för bedömningen. I dessa fall har vi, vid behov, studerat målsägandens utsaga för att försöka ta reda på vilka omständigheter som legat till grund för domstolens bedömning.

Ytterligare en omständighet som försvårar möjligheten att företa en analys är om stora delar av domen är sekretessbelagd.

Konklusionen av ovanstående är att våra referat och vår analys bygger på en ”tolkning” av domarna. Det är inte möjligt att här återge ett fall i alla dess detaljer och nyanser. För att få en fullständig bild av en dom är det med andra ord nödvändigt att studera densamma.

2.4 Analys

En bedömning av om en våldtäkt är grov skall ske genom en helhetsbedömning av samtliga omständigheter i varje enskilt fall. Det är således inte möjligt att dra en exakt gräns mellan våldtäkt och grov våldtäkt.

Vi kommer nedan att belysa omständigheter som domstolarna i det enskilda fallet tillmätt betydelse vid deras gränsdragningsbedömningar. Om det i ett fall föreligger omständigheter som behandlas nedan innebär detta dock inte att gärningen *skall* bedömas som grov. I stället får dessa omständigheter ses som faktorer som kan vägas in i bedömningen av om grovt brott föreligger.

Nedan kommer vi vidare att ställa upp ett par alternativa problem och diskutera hur en domstol skulle kunna bedöma dessa med hänsyn till gällande rätt.

2.4.1 Vapen

I prop. 2004/05:45 s. 139 anges följande beträffande användning av vapen och dylikt. Hot med vapen eller andra föremål som kan medföra allvarlig kroppsskada, till exempel skjutvapen, kniv och skruvmejsel, torde enligt den nya regleringen föranleda en bedömning av brottet som grovt.

¹⁶ Se NJA 2003 s. 486.

2.4.1.1 Förekomst av vapen vid övergreppet

Föga överraskande visar det insamlade materialet att förekomst av ett vapen vid övergreppet, såsom en kniv, utgör en viktig omständighet vid bedömningen av om en våldtäkt är grov.

Två tydliga exempel på att så är fallet är B 7 och B 9.

I B 7 hade den tilltalade använt en kniv med vilken han hotat målsäganden genom att han uttalat att han skulle hugga av hennes fingrar om hon inte utförde oralsex. Gärningen bedömdes som grov eftersom hotet varit av särskild allvarlig art.

I B 9 hade den tilltalade utfört oralsex på två målsägande samt fört in fingrar i deras underliv, de regelrätta övergreppen hade pågått i åtminstone 15 minuter. Tvånget hade bestått i att den tilltalade uttalat i vart fall tio dödshot samt såväl självständigt som i samband hoten riktat en pistol mot, och vid några tillfällen även tryckt den mot, de båda målsägandenas underliv. Domstolen *synes*¹⁷ ha utgått från den tilltalades uppgifter om att pistolen var en trasig luftpistol. Enligt tingsrättens mening påverkade detta dock vare sig hur gärningen skulle rubriceras eller dess straffvärde. En snabb okulärbesiktning av bilder på pistolen gav intrycket att det var fråga om en riktig pistol. I vart fall hade målsägandena anledning att tro att det var fråga om en riktig pistol. Den tilltalade dömdes för två fall av grov våldtäkt då de framförda hoten var av ”så allvarlig beskaffenhet”¹⁸, en dom som hovrätten fastställde.

Av domstolens dom torde slutsatsen kunna dras att det, i detta fall, inte var nödvändigt att vapnet vid en objektiv bedömning kunde medföra allvarlig kroppsskada. Det som synes ha varit avgörande var hur målsägandena uppfattat vapenhotet.

Vi anser att domstolens dom inte bör tolkas på så vis att det vid rubricerings- och straffvärdesbedömning helt ska sakna betydelse om vapnet är skarpladdat eller en vapenattrapp. En bedömning huruvida ett våldtäktsbrott är att anse som grovt skall göras utifrån en helhetsbedömning av varje situation. I de fall den tilltalade hotat med ett medhåvt skarpladdat vapen medför det en risk för livshotande skador, oavsett om gärningsmannen, när han tog med vapnet, varit beredd att avlossa skott.

Enligt vårt förmenande måste det tillmätas större betydelse vid rubricerings- och straffvärdesbedömning i de fall målsäganden rent faktiskt varit utsatt för den livsfara som hot med ett skarpladdat vapen innebär.¹⁹ Att den tilltalade medfört en vapenattrapp, vilket ej kan

¹⁷ Tingsrätten borde ha utgått från att det var en trasig luftpistol då detta påstås av den tilltalade och inget annat framkommit i domen. Dessvärre anges icke explicit i domen huruvida tingsrätten utgått från att luftpistolen varit trasig eller ej.

¹⁸ S. 13 i tingsrättens dom.

¹⁹ Härmed inte sagt att en våldtäkt där en vapenattrapp använts inte skall kunna bedömas som grov.

skiljas från ett vanligt vapen, innebär dock rent subjektivt ingen skillnad för målsäganden under själva övergreppet. Å andra sidan innebär en vapentrapp i sig ingen risk för skador, utan fungerar som ett medel för att få målsäganden att lyda. Notera att den tilltalade i B 9 använde luftpistolen på ett mycket aktivt sätt, att en mängd dödshot uttalades och att övergreppet pågick i cirka 15 minuter.

Även om det finns många exempel på fall där våldtäkt bedömts som grovt brott då vapen på något sätt använts vid övergreppet finns det även exempel på motsatsen. I B 12 dömdes den tilltalade för våldtäkt. Tingsrätten ansåg det styrkt att han ”hotat henne med kniv på det sätt som åklagaren påstått...”.²⁰ Åklagarens gärningsbeskrivning angav att hotet hade ”...bestått i att den tilltalade i anslutning till samlagen hållit en kniv mot målsäganden”.

Utifrån dessa formuleringar är det osäkert hur tingsrätten uppfattat den tilltalades användning av kniven under samlaget. Eftersom tingsrätten ansåg att målsägandens berättelse skulle ligga till grund för bedömningen av ansvarspåstandet synes det vara så att tingsrätten utgått från att den tilltalade, i enlighet med målsägandens uppgift, hållit kniven under hennes haka i anslutning till samlaget.

Hovrätten ansåg inte styrkt att en kniv använts och dömde för våldtäkt.²¹

Sammanfattningsvis kan sägas att vapnet i många fall vi undersökt, inklusive mål där gärningen inte bedömts som grov, använts på ett relativt aktivt sätt i anslutning till sexualhandlingen, se dock nedan angående B 24, B 13 och B 5.

2.4.1.2 Förekomst av vapen innan övergreppet

Ett intressant fall där domstolen diskuterat förekomsten av kniv är B 24. I detta fall hade den tilltalade fört bort målsäganden till en husvagn, för vilket han dömdes för människorov. I anslutning till bortförandet hade han en kniv i handen och uttalade med hotfull röst att målsäganden skulle lägga sig på rygg då hon befann sig i baksätet i hans bil. Vid detta tillfälle tejpade han för hennes mun och ögon. Sexualhandlingen bestod i att den tilltalade slickat målsäganden i underlivet samt genomfört ett kort samlag. Den tilltalade hade bundit fast målsägandens händer och fötter samt bundit fast henne i sängen. Vid sexualhandlingen hade den tilltalade även fattat tag om målsägandens bröst och frågat om hon ville behålla bröstet. Det kunde inte styrkas att en kniv varit framme även i samband med sexualhandlingen.

²⁰ S. 11 i tingsrättens dom.

²¹ Hovrätten uttryckte sig på följande sätt på s. 7 i domen: ”Sammantaget finner hovrätten inte annat visat än att en kniv *kan* ha förekommit men att det inte är styrkt att den tilltalade hotat målsäganden med kniven på sätt som åklagaren gjort gällande.” (egen kursivering)

Domstolen anförde att den tidigare närvaron av en kniv förstärkt det våld och hot som förelegat genom att den tilltalade bundit, tejpat samt hotat målsäganden. Detta, samt att den tilltalade genom bindandet och tejpanDET helt berövat målsägandens möjlighet att freda sig, konstituerade grov våldtäkt.

Av intresse är att domstolen i B 24 låtit kniven få betydelse vid bedömningen av om brottet var grovt trots att kniven inte var framme i anslutning till själva sexualhandlingen.²² Jämför B 5 där det rörde sig om ett stort antal övergrepp som pågått under en tidsrymd av sex timmar, kniv hade använts i början men inte vid de senare övergreppen. Hovrätten ansåg att den rädsla som kniven framkallat utnyttjats av den tilltalade i de senare övergreppen och dömde för grov våldtäkt. En jämförelse kan även göras med B 13 där den tilltalade framtvingat ”samtycke” till samlag genom att uppsåtligen ha utnyttjat målsägandens rädsla framkallad av hans handlingssätt mot målsäganden under många timmar, vari ingått misshandel och dödshot med inslag av rent sadistisk karaktär. Den tilltalade dömdes bland annat för våldtäkt. Notera att syftet med hans tidigare handlingssätt, som vi förstått saken, inte varit att tilltvinga sig samlag.

2.4.1.3 Hot om vapen utan att vapen faktiskt förekommit

En intressant fråga är om det har betydelse vid bedömningen av om brottet är grovt i de fall där den tilltalade endast verbalt hotar målsäganden med vapen utan att ett vapen faktiskt förekommit. Ponera det exemplet att en målsägande blir utsatt för en våldtäkt i den tilltalades bostad och att han i anslutning till att han säger åt målsäganden att ligga still nämner att han annars kommer att hämta sitt vapen (exempelvis en pistol).

I prop. 2004/05:45 s. 139 anges att *hot med vapen eller andra föremål som kan medföra allvarlig kroppsskada* kan föranleda att en våldtäkt bedöms som grov. Uttalandet torde endast syfta på fall där vapnet faktiskt förekommit, och då som utgångspunkt i anslutning till sexualhandlingen. Att vapnet inte nödvändigtvis behöver ha förekommit i anslutning till sexualhandlingen ger B 24 stöd för. Domstolen anförde där i sin argumentation för att bedöma gärningen som grov att våldet och hoten förstärkts av den tidigare faktiska förekomsten av kniv.

Observera dock särskilt att den tilltalade i anslutning till sexualhandlingen fattade tag om målsägandens bröst och frågade om hon ville behålla bröstet. Med tanke på den tidigare faktiska förekomsten av kniv kan detta uttalande sägas ha inneburit ett hot om användning av

²² Angående B 24, se även kap. 2.4.1.3 nedan.

kniven i anslutning till övergreppet. Vi vill vidare erinra om att det i B 24 även förelåg andra försvårande omständigheter, till exempel ett bortrövande.²³

I vårt skisserade exempel ovan²⁴ finns det inte någon faktisk förekomst av vapen som kan förstärka det verbala hotet. Exempel på en dom²⁵ där den tilltalade uttalat ett dödshot och konkretiserat detta genom att säga att han hade kniv är A 6. Tingsrätten dömde den tilltalade för våldtäkt. Det finns många fall där den tilltalade, utan att något vapen faktiskt förekommit, hotat målsäganden till livet i anslutning till sexualhandlingen utan att detta konkretiserats med att exempelvis nämna användning av vapen. Det finns i det genomgångna materialet starkt stöd för att en sådan omständighet inte konstituerar grovt brott.²⁶

2.4.1.4 Sammanfattning

Sammanfattningsvis torde verbala hot utan förekomst av kniv inte leda till att en våldtäkt bedöms som grovt brott. Om en kniv förekommit i ett tidigare skede *kan* det vara en faktor som konstituerar grovt brott, det torde dock krävas att även andra vägande skäl talar härför.²⁷ Notera att det härmed inte är sagt att en våldtäkt där kniv förekommit i anslutning till sexualhandlingen alltid är att bedöma som grov våldtäkt. En helhetsbedömning av varje situation måste företas.

2.4.2 Sexualhandlingen och graden av kränkning

I A 1 torde domstolen, i sin bedömning av om brottet var grovt, vägt in det förhållande att målsäganden tvingats till ett oralt samlag sedan den tilltalade haft sin penis i målsägandens stjärt. Domstolen anförde att detta, tillsammans med den tilltalades andra handlingar, varit oerhört förnedrande och hänsynslösa.

Av intresse är här att domstolen pekat på denna ”ordningsföljd” i sexualhandlingen som en försvårande omständighet. Att betona är dock att denna omständighet i sig inte varit avgörande för att bedöma brottet som grovt. I fallet rörde det sig om ett oralt samlag och

²³ Se ovan i kap. 2.4.1.2 och jfr nedan i kap. 2.4.6. angående betydelsen av långvariga frihetsberövanden.

²⁴ Se ovan kap. 2.4.1.3 st. 1 andra meningen.

²⁵ A 6 (Den tilltalade berättade att han hade kniv och uttalade att han ”kan döda och att han har dödat”).

²⁶ Se bland annat A 2 (Hot om att döda målsäganden eller för målsäganden närstående person), B 19 (Åklagaren åtalade för våldtäkt av normalgraden, i gärningsbeskrivningen angavs att den tilltalade uttalat att ”målsäganden inte skulle komma därifrån levande”).

²⁷ Jfr B 24 och B 5. Jfr även B 13.

åtminstone tre anala samlag, det var ett i tiden utdraget förlopp och den tilltalade hade tagit ett hårt grepp om målsägandens hals så att hon känt allvarlig fruktan för sitt liv.

I A 5 hade den tilltalade bland annat tryckt in ett handtag på en sopborste i målsägandens underliv. Den tilltalade hade forcerat in skaftet trots att det tagit emot och målsäganden ljudligt sagt ifrån att det gjorde ont. I detta läge hade han tagit i hårdare och tryckt in skaftet ännu längre. I anslutning till denna handling hade målsäganden haft urinavgång och en blödning. Tingsrätten anförde att gärningen i denna senare del innefattat en osedvanligt obehaglig kränkning, som vidare kunde ha gett upphov till allvarliga men och skador.²⁸

En omständighet som torde ha beaktats vid straffvärdesbedömningen i B 12 var att målsäganden utsatts för en omfattande verbal förnedring av den tilltalade i anslutning till de sexuella övergreppen. Hovrätten anförde följande i bedömningen beträffande gärningens allvarlighet: ”Enligt hovrätten har integritetskränkningen, som består av flera anala samlag under en omfattande verbal förnedring, varit avsevärd.”²⁹ Av intresse är att hovrätten nämnde den verbala förnedringen som en del i integritetskränkningen.

Ett mål som är intressant vad gäller graden av kränkning är B 15. Gärningen innefattade att den tilltalade, efter att ha tryckt sin penis mot och in i målsägandens mun, stående urinerat den sittande målsäganden i ansiktet och på hennes överkropp. Den tilltalade dömdes för våldtäkt i enlighet med åklagarens yrkande.

2.4.3 Målsägandens särskilt utsatta läge

I B 18 nämnde tingsrätten i sin diskussion om brottet var grovt att den tilltalade haft kännedom om att målsäganden var oskuld. Det synes således som att denna omständighet vägts in i bedömningen huruvida brottet var att rubricera som grovt.

Att den tilltalade haft klart för sig att målsäganden var fysiskt och psykiskt skör då hon led av anorexi har beaktats i B 8 som en faktor vid bedömningen av om brottet var grovt. Hovrätten anförde härvidlag att den tilltalade, i stället för att låta det nämnda avhålla honom från övergreppet, snarare hade utnyttjat målsägandens fysiska och psykiska skörhet i sitt genomförande av våldtäkten.

Målsägandens hjälplösa tillstånd, i form av en allvarlig psykisk åkomma, vägdes in i bedömningen av om brottet skulle bedömas som grovt i A 5. I det här fallet förelåg en våldtäkt enligt 6 kap. 1 § st. 1 BrB och det hjälplösa tillståndet, vilket var känt hos den

²⁸ Jfr B 4 åtalpunkt 3.

²⁹ S. 8 i hovrättens dom.

tilltalade, användes som en – av många omständigheter – i beslutet att rubricera gärningen som grov.³⁰

När det gäller målsägandens låga ålder finns det mål som visar på att denna faktor, även enligt den nya lagstiftningen, kan ha betydelse vid bedömningen av om brottet är grovt.

Efter att ha hänvisat till prop. 2004/05:45 s. 57 angående betydelsen av målsägandens ålder anförde tingsrätten i B 18 att målsäganden nyss fyllt 16 år. Tingsrätten anförde i rubriceringsfrågan att det av förarbetena framgick att våldtäkt mot barn som är äldre än 15 år även fortsättningsvis torde vara att bedöma som grovt brott.³¹ Detta torde således vara en omständighet som tingsrätten vägt in vid beslutet att rubricera gärningen som grov.

Ett annat fall där tingsrätten förmodligen vägt in målsägandens unga ålder är B 1. Tingsrätten uttalade där i rubriceringsbedömningen att målsägandena var mycket unga, se vidare referatet i bilaga 1.

I B 10 var målsäganden 16 år vid brottstillfället. Åklagaren hade yrkat ansvar å den tilltalade för försök till grov våldtäkt och åberopade för grovt brott endast våldet och det sätt på vilket våldtäktsförsöket genomförts. Varken tingsrätten eller hovrätten ansåg att gärningen var att bedöma som grov våldtäkt. Ingen av instanserna beaktade explicit målsägandens ålder i rubriceringsfrågan.

Som ovan nämnts uttalade tingsrätten i B 18 att det av förarbetena framgick att våldtäkt mot barn som är äldre än 15 år även fortsättningsvis torde vara att bedöma som grovt brott. Detta uttalande förtjänar en kommentar. Troligen är uttalandet hämtat från brottsbalkskommentaren som gör ett liknande uttalande.³² Vi ställer oss mycket frågande till vad detta uttalande har för grund. Såväl prop. 2004/05:45 s. 57 som prop. 1991/92:35 s. 13 anger att det inte är *uteslutet* att det bland annat med hänsyn till offrets personliga omständigheter, *kan finnas anledning* att bedöma övergrepp även mot äldre barn som grova.³³ Vad som anges i brottsbalkskommentaren är, enligt vår mening, ogrundat (möjligen ett skrivfel) och bör sålunda inte tillåtas slå igenom. Av det material vi gått igenom framgår att den omständigheten att målsäganden är 15-18 år i sig inte innebär att våldtäkten skall bedömas som grov.³⁴

³⁰ Se s. 10 f. i domen med hänvisning till åklagarens gärningsbeskrivning.

³¹ Se nedan angående detta uttalande.

³² Holmqvist m.fl. Brottsbalken: En kommentar, s. 6:14.

³³ Våra kursiveringar.

³⁴ Se t.ex. B 10, B 11, B 109, B 119, B 123, A 13.

Det finns även exempel på att målsägandens höga ålder vägts in i bedömningen, se här B 2. Vi kan tänka oss att detta berott på att målsäganden, som var en äldre person, haft särskilda svårigheter att värja sig från övergreppet.

2.4.4 Fler än en förgripit sig på offret eller på annat sätt deltagit i övergreppet

Som ovan angivits anförs det i prop. 2004/05:45 s. 139 att en våldtäkt där fler än en förgripit sig på offret eller på annat sätt deltagit i övergreppet *som regel* skall bedömas som grov.³⁵ Frågan är vad detta uttalande innebär.

Eftersom en bedömning av om grovt brott föreligger skall företas genom en helhetsbedömning kan det uteslutas att nämnda omständighet alltid skall leda till att våldtäkten rubriceras som grov. Däremot kan det hävdas att denna faktor starkt talar för att bedöma brottet som grovt. I alla de fall som redovisas nedan synes huvudargumentet för att bedöma gärningen som grov ha varit att två personer deltagit i övergreppet, dock synes det inte i något fall ha varit ensamt avgörande.

Att notera är att det i Karnov är angivet följande. ”En våldtäkt skall enligt förarbetena alltid bedömas som grov dels när offret sammantaget utsatts för flera övergrepp som har utförts av olika personer var för sig och i en följd, dels när fler än en person samtidigt har deltagit i övergreppet.”³⁶ Att det ”alltid” i dessa fall skall dömas för grov våldtäkt är, enligt vår mening, felaktigt mot bakgrund av såväl förarbeten som det undersökta materialet.³⁷

Ett tydligt exempel där denna faktor haft en avgörande betydelse vid beslutet att rubricera gärningen som grov är B 16. Hovrätten anförde att det utövade våldet – fasthållande, dragande i hår, armar och ben samt försök till lyft – varit förhållandevis begränsat, men ansåg ändå att våldtäkten skulle bedömas som grov då den begåtts av två personer samtidigt. Upplysningsvis bör nämnas att våldtäkten innefattat såväl vaginalt, analt som oralt samlag.

Att våldtäkten begåtts av två gärningsmän låg i B 1 till grund för att rubricera brottet som grovt. Vad gäller vidare omsändigheter i fallet hänvisas till referatet av domen.

I B 18 ansågs det styrkt att de båda tilltalade i samråd omedelbart efter varandra förgripit sig på målsäganden. Förutom denna faktor angav tingsrätten målsägandens ålder (nyss fyllt 16 år) och den omständigheten att hon var oskuld. Sammantaget ansågs omständigheterna

³⁵ Vår kursivering.

³⁶ Se not 199 till brottsbalken i Karnov 2006/07:I.

³⁷ Se prop. 2004/05:45 s. 56 (”särskilt bör beaktas”) och s. 139 (”som regel”). Angående det undersökta materialet, se nedan i detta avsnitt.

vara så försvarande att de båda tilltalade dömdes för grov våldtäkt, detta trots att det våld som tillgripits allmänt sett inte varit särskilt allvarligt.³⁸

Beträffande B 14, där den ena tilltalade kände till att målsäganden utsatts för ett övergrepp innan, hänvisas till vad som sägs i referatet av domen.

I B 166 dömdes den tilltalade för grov våldtäkt mot bakgrund av att den tilltalades uppsåt även omfattade att tre personer, efter den tilltalade, våldtagit målsäganden.

I vårt insamlade material har vi funnit tre domar där det dömts för våldtäkt när fler än en har deltagit i övergreppet.³⁹ Åklagaren hade inte yrkat på grov våldtäkt i dessa fall. Det finns inget uttalande i domarna som tyder på att åklagaren borde ha åtalat för grov våldtäkt.

Enligt åklagarens gärningsbeskrivning i B 21 hade den tilltalade tvingat målsäganden att tåla att en annan okänd man berört hennes bröst, slickat hennes underliv och fört in sin manslem i hennes mun. Enligt åklagaren hade den tilltalade genom att sära målsägandens ben och hålla fast henne hjälpt den okände mannen att beröra målsäganden och tränga in i hennes underliv.

Tingsrätten fann inte styrkt att den tilltalade varit den okände mannen behjälplig att utföra de sexuella handlingar som bestått i att han berört hennes bröst, slickat hennes underliv och fört in sin manslem i hennes mun. Däremot stod det klart att den tilltalade medverkat till ett påtvingat samlag från den okände mannens sida genom att med våld sära målsägandens ben. Den tilltalade dömdes för medhjälp till våldtäkt. Hovrätten gjorde ingen annan bedömning härvidlag.

I B 23 fann hovrätten, i likhet med tingsrätten, att de båda tilltalade A och B agerat tillsammans och i samförstånd. Det ansågs styrkt att A hållit fast målsäganden, hotat göra illa hennes nyopererade hand samt klämt till om den onda handen samtidigt som B dragit ner målsägandens byxor och stoppat upp sina fingrar i hennes underliv. Denna gärning var att bedöma som våldtäkt. Målsäganden hade vidare genom hot om våld tvingats att onanera åt A, en gärning som bedömdes som sexuellt tvång. Detta brott konsumerades av våldtäktsbrottet.

I B 126 begicks gärningen i ett skogsområde där målsäganden befann sig tillsammans med den tilltalade och två av hans killkompisar.

Tingsrätten anförde att målsäganden tveklöst utsatts för våldtäkt på sätt åklagaren beskrivit i åtalet. Tingsrätten uttalade att den tilltalade tillsammans och i samförstånd med annan person (under 15 år) med våld tvingat målsäganden till samlag. Våldet hade bland

³⁸ Angående vad våldet bestod i, se referatet av B 18.

³⁹ B 21, B 23 och B 126.

annat bestått i att målsägandens byxor dragits ned, att hon hållits fast i armarna ovanför huvudet och att hon hindrats att skrika eller påkalla hjälp. Omständigheterna pekade närmast på att det inträffade hade föregåtts av en viss planering och inte bara varit en stundens ingivelse. Målsäganden hade varit utlämnad och befunnit sig i en sårbar situation. Det framstod också som hennes lättleddhet och omognad hade utnyttjats. Mot denna bakgrund hade brottet ett förhållandevis högt straffvärde som låg långt över minimistrafvet för våldtäkt.

Hovrätten gjorde ingen annan bedömning i skuldfrågan.

2.4.5 Allvarliga skador på målsäganden eller risk härför

I prop. 2004/05:45 s. 139 har regeringen anfört att rekvisitet ”att gärningsmannen tillfogat allvarlig skada eller sjukdom” utgått, men att detta rekvisit fortfarande torde kunna beaktas vid prövningen av om våldet eller hotet varit av särskilt allvarlig art eller om gärningsmannen visat särskild hänsynslöshet eller råhet.

I B 6 (åtalpunkt 2) ansåg hovrätten, till skillnad från tingsrätten, att gärningen skulle bedömas som försök till grov våldtäkt. Vid bedömningen anförde hovrätten att händelseförloppet varit utdraget, att betydande och hänsynslöst våld hade använts och att i målet aktuellt strupgrepp måste betecknas som livsfarligt.

Att betona är att strupgrepp och dylikt måste bedömas utifrån dess livsfarlighet.

Exempel på fall där gärningen ej bedömts som grov är B 19 (höll armen över hennes hals) och A 6 (upprepade struptag).

Även A 5, som berörs ovan i kap. 2.4.2, innehåller ett uttalande där tingsrätten anger att gärningsmannens handlande kunde ha gett upphov till allvarliga men och skador. Det framgår inte uttryckligen att detta har beaktats i rubriceringsfrågan, men det torde ha ingått som en del i bedömningen som ledde till slutsatsen att den tilltalade visat särskild hänsynslöshet.

I A 3 ansåg tingsrätten att gärningarna skulle bedömas på sätt som åklagaren rubricerat dem. Åklagaren hade angivit att våldtäkten var grov med hänsyn till att tillvägagångssättet präglats av särskild hänsynslöshet och råhet. Gärningen bestod, enligt åklagaren, i att den tilltalade, när målsäganden befunnit sig i ett hjälplöst tillstånd, fört upp sin hand in i hennes slida och med kraft fört handen fram och tillbaka upprepade gånger. Till följd härav tillfogades målsäganden en livshotande artärblödning i slidväggen som i sin tur gjorde att hon förlorade medvetandet.

Det faktum att den tilltalade var HIV-positiv och att han med vetskap härom våldtagit målsäganden genom oskyddat samlag med risk för att målsägande skulle smittas av en obotlig

och potentiellt dödlig sjukdom torde i B 14 ha föranlett hovrätten att rubricera brottet som grovt.

2.4.6 Tidsfaktorn

I förarbetena⁴⁰ anges att det ofta torde finnas anledning att uppfatta upprepade eller långdragna övergrepp, oberoende av det våld eller hot som använts, som så brutala att de måste anses vara utslag av en sådan hänsynslöshet och råhet som klart går utöver vad som kännetecknar våldtäktsbrotten i allmänhet. Nedan tas några mål upp där tidsfaktorn nämnts i samband med bedömningen av om brottet var grovt. Detta betyder emellertid *inte* att domstolen ansett att det rört sig om ett ”långdraget händelseförlopp” i förarbetenas mening.

Målsäganden hade i B 2 utsatts för tre sexuella övergrepp som var och en konstituerade våldtäkt. Tingsrätten anförde att gärningarna förövats mot en äldre kvinna nattetid i hennes bostad under en tidsrymd av nära två timmar och dömde för grov våldtäkt. Hovrätten anslöt sig till tingsrättens bedömning i fråga om rubriceringen.

I B 8, vilket rörde en överfallsvåldtäkt på allmän plats, angav hovrätten *som en del av* grunden för att döma för grov våldtäkt, att målsäganden utsatts för en långvarig våldtäkt. Enligt målsägandens uppgifter hade övergreppet pågått i 20-30 minuter. Huruvida hovrätten utgått från denna tidsrymd går ej att utläsa.

När det gällde frågan huruvida brottet skulle bedömas som grovt anförde hovrätten i B 5 att det redan innan reformen av 6 kap. BrB ansetts att en våldtäkt normalt bör bedömas som grov om våldtäkten varit förenad med långvarigt frihetsberövande.⁴¹ I fallet hade den tilltalade hindrat målsäganden att lämna lägenheten under den tid övergreppen pågått, i vart fall sex timmar, och därigenom berövat henne friheten. Den tilltalade hade även hotat målsäganden med kniv samt utövat visst våld. Vid en samlad bedömning fann hovrätten att grov våldtäkt förelåg.

I A 7 ansåg tingsrätten det utrett att den tilltalade haft samlag med målsäganden både vaginalt, analt, oralt och med hjälpmedel vid ett stort antal tillfällen under cirka fem timmar. Målsäganden var vid alla tillfällen berövad synen genom tejpning, vid ett stort antal tillfällen bakbunden samt ofta misshandlad och hotad. Tingsrätten delade åklagarens uppfattning att gärningen, med hänsyn till bortrövandet, det utdragna händelseförloppet och den tilltalades visade hänsynslöshet och råhet var att bedöma som grov.

⁴⁰ Prop. 2004/05:45 s.139 där man i sin tur hänvisade till prop. 1991/92:35 s. 13 f.

⁴¹ Se NJA II 1984 s. 141. Ett fall där det dömts för människorov och grov våldtäkt är B 24.

Ytterligare fall där tidsfaktorn nämnts vid rubriceringen av brottet är A 1 och A 6. I A 1 går det inte att läsa ut annat än att händelseförloppet som mest kan ha pågått i ungefär tre timmar. I A 6 angavs att ett försök till våldtäkt varat under i vart fall cirka 20 minuter. Med hänsyn till det utdragna händelseförloppet och det kraftiga våldet fick försöket ses såsom särskilt allvarligt, dock rubricerades brottet ej som grovt.

2.4.7 Koppling mellan våld och sexualhandling

En intressant fråga är vilka omständigheter som ska kunna ses som en del av våldtäkten och därmed kunna beaktas vid bedömningen av om brottet är grovt.

Frågan aktualiserades i B 12 där åklagaren i sin gärningsbeskrivning hade åberopat att den tilltalade hållit fast och lutat målsäganden över ett balkongräcke varvid han hotat att kasta henne till marken. Enligt tingsrätten hade denna händelse inträffat efter det sista sexuella övergreppet och ingenting talade för att han därefter försökte eller ens hade för avsikt att förgripa sig sexuellt på henne. Denna omständighet kunde därför inte utgöra ett moment i våldtäktsbrottet.

Hovrätten anförde att den tilltalades agerande vid balkongräcket – som inträffat efter det sista samlaget – inte kunde anses vara en förutsättning för att målsäganden skulle gå med på samlagen. Hovrätten delade sålunda tingsrättens bedömning att denna händelse inte utgjort ett moment i våldtäkten.

Det råder ingen tvekan om att ansvar för våldtäkt kräver att våld, hot eller hjälplöst tillstånd varit en förutsättning för sexualhandlingens genomförande. När det väl konstaterats att en våldtäkt föreligger uppstår dock frågan om ytterligare våld eller hot som inträffat strax efter sexualhandlingen kan vägas in i bedömningen av huruvida våldtäkten skall rubriceras som grov. Redovisad dom ger stöd för slutsatsen att sådant efterföljande våld eller hot i stället skall bedömas som ett separat brott. Denna tolkning synes överensstämma med ordalydelsen i 6 kap. 1 § st. 4 BrB. Där talas nämligen om ”våldet” eller ”hotet”, dessa bestämda former torde därmed syfta tillbaka på det våld och hot som anges i lagrummets första stycke.

Understrykas bör att det som diskuterats ovan är våld eller hot strax efter sexualhandlingen, och således inte våld eller hot under denna. Våld eller hot under sexualhandlingen behöver naturligtvis inte ha varit en förutsättning för sexualhandlingen för att kunna vägas in *vid bedömningen av om brottet är grovt*. En annan sak är att det är nödvändigt med ett kausalsamband mellan våld eller hot och sexualhandling för att våldtäkt skall föreligga. Våld eller hot under det sexuella övergreppet *utöver* det som krävs för att en

gärning överhuvudtaget skall falla in under våldtäktsbestämmelsen kräver dock inget kausalsamband för att vägas in i bedömningen av om brottet är grovt.

2.4.8 Ett utvidgat tillämpningsområde

Vad gäller gränsdragningen mellan våldtäkt och grov våldtäkt kan skillnader konstateras mellan den praxis som utvecklats efter reformen av 6 kap. BrB och den praxis som behandlar lagens äldre lydelse.

Vid en jämförelse mellan vårt insamlade material och den praxisundersökning som redovisats i SOU 2001:14 kan det konstateras att tillämpningsområdet för grov våldtäkt, i enlighet med lagstiftarens intentioner, utvidgats. Härvidlag vill vi uppmärksamma två faktorer, nämligen knivanvändning och våldtäkt där fler än en förgripit sig på offret eller på annat sätt deltagit i övergreppet.

Beträffande knivanvändning anges följande i SOU 2001:14 s. 182. Av de tolv domar från *tingsrätt* i kommitténs praxisundersökning där gärningsmannen använt eller riktat kniv (i ett fall yxa) mot målsäganden bedömdes två som grov våldtäkt.

Det finns fyra tingsrättsdomar i kommitténs praxisundersökning där flera gärningsmän deltagit. I ett av fallen hade gärningen bedömts som grov av tingsrätten. I detta fall, som avsåg en överfallsvåldtäkt av tre män, hade den åtalade gärningsmannen (de två andra gärningsmännen hade dömts tidigare) erkänt att han tillsammans och i samråd med de tidigare dömda genom våld tvingat målsäganden till vaginalt samlag. Gärningen hade skett i samråd och våldet bestod i att gärningsmännen dragit omkull målsäganden, tagit av henne kläderna och hållit fast henne. Brottet ansågs grovt på grund av att alla tre hade förgripit sig på målsäganden och att den som haft samlag med henne efter den andre utnyttjat den respektive förres våld och hot mot henne samt att alla tre utnyttjat det förhållandet att målsäganden dels var onykter vid tillfället, dels att hon trots motstånd var helt försvarslös.⁴²

2.5 Avslutande kommentar

Först och främst vill vi betona att det i förarbetena till reformen talas om att tillämpningsområdet för grov våldtäkt bör utvidgas *något*.⁴³ Med andra ord skall det inte röra

⁴² SOU 2001:14 s. 184. Se även här beträffande beskrivningen av de övriga fallen.

⁴³ Prop. 2004/05:45 s. 55.

sig om en utvidgning i någon större grad. Det måste härvidlag beaktas att minimistraffet för grov våldtäkt är fyra års fängelse.

Enligt vår mening är det viktigt att domstolen företar en fullständig helhetsbedömning, även i de fall det finns omständigheter som enligt prop. 2004/05:45 starkt talar för att rubricera gärningen som grov. Det är med andra ord angeläget att domstolen, vid förekomsten av en faktor som enligt förarbetena normalt skall leda till grovt brott, är öppen för att se andra faktorer som kan tala för en annan bedömning i rubriceringen. I sådana fall kan det inte uteslutas att domstolen har lättare att se andra omständigheter som kan tala i försvårande riktning än omständigheter som talar häremot.

Utifrån materialet är vår bedömning att domstolarna i rubriceringsfrågan är enhetliga samt trogna förarbetena. En utvidgning i enlighet med prop. 2004/05:45 har skett, frågan är då hur stor denna utvidgning är. Det går inte att ge ett exakt svar på den frågan. Enligt vår mening har dock domstolarna överlag lyckats genomföra en utvidgning i enlighet med prop. 2004/05:45 utan att ge avkall på ett särskilt krav avseende nivån på ”allvarligheten” för att bedöma en våldtäkt som grov.

Vi vågar hävda att det, utifrån prop. 2004/05:45, saknas grund för att påstå att det skett en för liten utvidgning av tillämpningsområdet för grov våldtäkt. Snarare är det att vikt att domstolarna iakttar försiktighet i att bedöma en våldtäkt som grov och upprätthåller en nivå som innebär att grov våldtäkt även i fortsättningen reserveras för de allra allvarligaste våldtäktsbrotten. Det är av vikt, för att bibehålla ett koherent, rationellt och proportionellt straffsystem, att allvarliga våldtäkter, vilka ej uppnår ett straffvärde på fyra år, fortfarande bedöms som våldtäkt. En våldtäkt kan sålunda innehålla en hel del försvårande moment utan att för den sakens skull konstituera grovt brott.

3. Gränsdragningen mellan våldtäkt mot barn och sexuellt utnyttjande av barn

3.1 Lagrum och motivuttalanden

3.1.1 Våldtäkt mot barn, 6 kap. 4 § BrB

3.1.1.1 Introduktion

För *våldtäkt mot barn* dömes den som har samlag med ett barn under 15 år eller som med ett sådant barn genomför en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens art och omständigheterna i övrigt är jämförlig med samlag. Detsamma gäller den som begår en sådan gärning mot ett barn som fyllt 15 men inte 18 år och som är avkomling till gärningsmannen eller står under fostran av eller har ett liknande förhållande till gärningsmannen, eller för vars vård eller tillsyn gärningsmannen skall svara på grund av en myndighets beslut. För våldtäkt mot barn föreskrivs fängelse i lägst två och högst sex år.

3.1.1.2 Förarbetsuttalanden i anslutning till 6 kap. 4 § BrB⁴⁴

I förarbetena anförde regeringen bland annat följande beträffande våldtäkt mot barn.⁴⁵

En ny bestämmelse om våldtäkt mot barn införs

Motiven bakom den lagstiftning som skyddar vuxna och den som skyddar barn mot sexuella övergrepp är delvis olika. Flera av straffbestämmelserna i 6 kap. BrB, inte minst våldtäktsbestämmelsen, bygger på föreställningen om människors förmåga till viljeuttryck. När det gäller övergrepp som riktar sig mot barn framstår det emellertid som främmande att laborera med begrepp som frivillighet och samtycke. Barns förmåga att ge uttryck för sin vilja i sådana situationer är också av naturliga skäl mycket begränsad. Därtill kommer att den sexuella självbestämmanderätten enligt svensk rätt inträder först vid 15 års ålder.

⁴⁴ Se kap. 1.4.5.

⁴⁵ Se prop. 2004/05:45 s. 66-76 och 142-144.

Under senare år har tillämpningen av vissa bestämmelser i 6 kap. BrB vid sexuella övergrepp mot barn lett till kritik. Detta har bland annat kommit till uttryck i samband med domstolsavgöranden som gällt sexualbrott mot barn. Det är framför allt tillämpningen av 6 kap. 1 § BrB om våldtäkt som har kritiserats då den anses ha lett till orimliga resultat när det gäller övergrepp mot barn. Särskilt kravet på tvång som förutsättning för ansvar för våldtäkt har i några fall lett till kritiserade avgöranden som debatterats både i den allmänna och i den juridiska debatten (NJA 1993 s. 310 och NJA 1993 s. 616). Kritiken mot dessa avgöranden har bland annat gällt att domstolarna prövat om barnet själv har "medverkat" och alltså inte behövt tvingas till det sexuella umgänget. Det senare har av många ansetts som en orimlig ordning.

Mot denna bakgrund och i likhet med kommittén och flertalet remissinstanser anser regeringen att det bör införas en särskild straffbestämmelse som tar sikte på de mest allvarliga sexuella övergreppen mot barn. En sådan bestämmelse bör i likhet med vad kommittén föreslagit benämnas våldtäkt mot barn.

Bestämmelsen bör inte innehålla något krav på tvång

Av publicerad praxis och av kommitténs praxisundersökning framgår att gärningsmännen när det gäller sexuella övergrepp mot barn i många fall inte använder något våld. Frånvaron av våld bekräftas även av den forskning som finns på området. Visserligen medför ofta den sexuella handlingen att gärningsmannen legat på barnet och därmed betvingat det med sin kroppstyngd eller att han hållit fast det. Det mest framträdande är emellertid att de tycks bli mer eller mindre paralyserade. Gärningsmannen behöver alltså inte använda något direkt våld. Om gärningarna har pågått under en lång tid kan det verka som barnen har anpassat sig vid sin livssituation; övergreppen blir så att säga normaliserade.

Bland annat riksdagen har påpekat att det finns ett behov av att reformera denna ordning. I Justitieutskottets betänkande 1994/95:JuU24 (s. 7) framhålls bland annat att det i rättspraxis inte är helt klarlagt vilken grad av våld som minst krävs för att en gärning skall bedömas som våldtäkt när gärningen riktar sig mot ett barn. Det påpekas också att en naturlig utgångspunkt är att våld mot barn respektive vuxna i detta sammanhang kan ha helt olika karaktär. Utskottet efterlyser en ordning som innebär att fler fall av övergrepp på barn som i övrigt uppfyller rekvisiten för våldtäkt också kommer att bedömas som sådant brott. Vad utskottet anförde gav riksdagen regeringen till känna (rskr. 1994/95:332).

Sexuella övergrepp mot barn innebär alltid en allvarlig kränkning av barnets integritet. En vuxen kan ofta upplevas som hotfull för ett barn, även om inget våld eller hot förekommit.

Vuxna upplevs också ofta som bestämmande och barn kan ha mycket svårt att ge uttryck för sin vilja i situationer som nu avses. Enligt regeringens mening kan mot bakgrund av den ovan beskrivna verkligheten utövande av våld som förutsättning för ansvar för våldtäkt ge ett otillfredsställande resultat när gärningen riktar sig mot ett barn. Det kan i många fall te sig stötande att sexuella övergrepp mot barn, som sker under de nu beskrivna förhållandena där något våld i våldtäktsparagrafens mening inte behövs för att utföra gärningen, inte kan betecknas som våldtäkt. Det maktmissbruk och den hänsynslöshet som gärningsmannen gör sig skyldig till gentemot barnet väger i dessa fall enligt regeringens mening lika tungt som ett utövande av sådant våld som förutsätts enligt den nuvarande bestämmelsen om våldtäkt. Regeringen delar därför, i likhet med flertalet remissinstanser, kommitténs bedömning att det inte längre bör uppställas något krav på att gärningsmannen har använt våld eller hot för att allvarliga sexuella övergrepp mot barn i framtiden skall kunna bedömas som våldtäkt. En sådan ordning får också anses väl förenlig med den praxis som skett på området under de senaste åren när det gäller tolkningen av kravet på ”våld” i våldtäktsbestämmelsen.

Några remissinstanser, bland annat Hovrätten över Skåne och Blekinge och Malmö tingsrätt, har invänt mot benämningen våldtäkt mot barn och menar att det språkligt sett inte finns någon täckning för att använda en sådan brottsrubricering när det enligt bestämmelsen inte ställs något krav på att våld eller hot använts. Regeringen vill i detta sammanhang framhålla följande. Begreppet våldtäkt är den rubricering som historiskt sett har reserverats för de allvarligaste sexualbrotten. Som regeringen tidigare framfört är avsikten att så även bör vara fallet i fortsättningen. Med en sådan rubricering markeras också allvaret i gärningen. Den ger också uttryck för den skärpta syn på sexualbrott mot barn som nu ligger bakom förslaget till en ny lagstiftning. Sammantaget anser regeringen därför, i likhet med kommittén, att – trots de språkliga invändningar som kan riktas mot förslaget – tillräckliga skäl föreligger för att benämna de allvarligaste sexuella övergreppen mot barn för våldtäkt mot barn.

Med en sådan ordning som regeringen nu föreslagit skapas ett mer heltäckande straffrättsligt skydd än i dagens lagstiftning för barn som riskerar att utsättas för sexuella övergrepp. Det klargörs också att barn aldrig kan samtycka till sexuella handlingar. Det lämnar inte heller något utrymme för diskussioner om huruvida barnet möjligen själv har ”medverkat” i och alltså inte tvingats till den sexuella aktiviteten. En ändring av det nu angivna slaget torde också bidra till att delvis komma tillrätta med de svårigheter i fråga om beviskrav och den rättsliga bedömningen av gärningen som inte sällan enligt den nuvarande regleringen föreligger i samband med sexuella övergrepp mot barn.

Barn under 15 år

Med en ordning som den nu föreslagna kommer sålunda alla allvarliga sexuella handlingar, som till exempel samlag, med barn under 15 år att bedömas som våldtäkt mot barn även om något våld eller hot inte har använts. Detta innebär, som några remissinstanser påpekat, att även sådana fall som till exempel då en 15-åring och en 14 åring har samlag med varandra och båda två samtycker till handlingen kommer att omfattas av det kriminaliserade området. Regeringen har till skillnad från kommittén funnit att skäl föreligger att även i en ny reglering, visserligen i form av en särskild straffbestämmelse om sexuellt utnyttjande av barn, behålla möjligheten att när det gäller våldtäktsbrott mot barn döma enligt en mindre sträng straffskala.⁴⁶ En gärning som den ovan beskrivna, som bygger på fullständig frivillighet och ömsesidighet och där den unge närmar sig åldern för sexuellt självbestämmande, bör enligt regeringens mening i en ny reglering normalt falla utanför tillämpningsområdet för den nu aktuella bestämmelsen om våldtäkt mot barn och i stället bedömas enligt den nya bestämmelsen om sexuellt utnyttjande av barn. I vissa fall kommer sådana förfaranden som ovan beskrivs att vara fria från ansvar i enlighet med den ansvarsfrihetsregel som föreslås.⁴⁷

Utdrag från författningskommentaren

Bestämmelsen om våldtäkt mot barn har getts en lydelse som nära anknyter till lydelsen av våldtäkt 6 kap. 1 § st. 1 BrB. Den avgörande skillnaden är dock att straffbestämmelsen om våldtäkt mot barn inte innehåller något krav på våld eller hot. Gärningsmannen behöver alltså inte för straffansvar ha genomfört den sexuella handlingen med användande av tvång eller genom att utnyttja vissa uppkomna situationer; straffansvar inträder oavsett gärningsmannens tillvägagångssätt. Bestämmelsen är således tillämplig även i de fall då våld eller hot förekommit. Med att gärningsmannen skall ha genomfört den sexuella handlingen med barnet avses inte bara sådana fall då gärningsmannen själv aktivt initierat den sexuella handlingen utan också sådana fall då barnet tagit initiativ till handlingen.

⁴⁶ Detta framgår av prop. 2004/05: 45 avsnitt 9.3.

⁴⁷ Se prop. 2004/05: 45 avsnitt 13.2.

3.1.2 Sexuellt utnyttjande av barn, 6 kap. 5 § BrB

3.1.2.1 Introduktion

För *sexuellt utnyttjande av barn* dömes den som begått ett brott som avses i 6 kap. 4 § st. 1 eller st. 2 BrB, men där brottet med hänsyn till omständigheterna är att anse som mindre allvarligt. För sexuellt utnyttjande av barn föreskrivs fängelse i högst fyra år.

3.1.2.2 Förarbetsuttalanden i anslutning till 6 kap. 5 § BrB⁴⁸

Den nya bestämmelsen om våldtäkt mot barn omfattar inte enbart sådana fall då två ungdomar, varav den ena är under och den andra strax över 15 år, frivilligt har samlag med varandra. Även sådana fall som då till exempel en 29-åring har samlag med ett barn som är 14 år och elva månader, det vill säga en gärning som hade varit straffri om barnet fyllt 15 år, omfattas av tillämpningsområdet. I de senare fallen kan det till exempel vara fråga om en tonåring som utvecklat sin sexualitet och har en frivillig sexuell relation till någon som är betydligt äldre. Att i ett sådant fall, då samlaget bygger på fullständig frivillighet och ömsesidighet mellan parterna, döma till minst två års fängelse framstår inte som rimligt även om utgångspunkten givetvis fortfarande är att det inte är tillåtet att ha sexuell umgänge med den som är under 15 år. Regeringen har angett att det i nu nämnda fall finns en möjlighet att i vissa fall döma för sexuellt utnyttjande av barn i stället för våldtäkt mot barn.

*Utdrag från författningskommentaren*⁴⁹

Regeringen har yttrat att avsikten med 6 kap. 5 § BrB är att den skall tillämpas med restriktivitet. Närmare har regeringen anfört att bestämmelsen helt torde sakna betydelse vid brott som riktar sig mot mindre barn. Som typexempel när bestämmelsen kan tillämpas har nämnts fall där två personer, varav den ena är strax under 15 år, frivilligt har samlag med varandra. Tillämpningen av bestämmelsen kan också aktualiseras vid frivilliga samlag i vissa av de situationer som anges i 6 kap. 4 § st. 2 BrB, det vill säga då brottet riktas mot någon som är i åldern 15–17 och gärningsmannen enligt myndighets beslut svarar för hans eller hennes fostran. En förutsättning för att tillämpning av bestämmelsen skall aktualiseras är dock att den person som gärningen riktats mot, med hänsyn till sin utveckling och omständigheterna i övrigt, haft förutsättningar att bedöma och ta ställning till situationen.

⁴⁸ Se prop. 2004/05:45 s. 76 f. och kap. 1.4.5.

⁴⁹ Se prop. 2004/05:45 s. 144 och kap. 1.4.5.

3.2 Översikt av materialet

I vårt insamlade material har det i totalt 62 lagakraftvunna domar dömts för våldtäkt mot barn, sexuellt utnyttjande av barn eller bådadera.⁵⁰ Tre domar kommer från HD, 40 från hovrätt och 19 från tingsrätt.

Av nämnda domar har tre refererats i uppsatsen (HD-domar), 35 refererats i bilaga 2 och 20 refererats i bilaga 3.

I vår analys berörs de domar som är refererade i uppsatsen och i bilaga 2, totalt tre domar från HD, 25 hovrättsdomar och tio tingsrättsdomar. I en utredning som denna är även tingsrättsdomar av intresse eftersom de ger en bild av den faktiska rättstillämpningen.

De domar som refererats i bilaga 3 berörs ej i analysen men är av betydelse för att erhålla en helhetsbild av gränsdragningen mellan våldtäkt mot barn och sexuellt utnyttjande av barn. De domar som är redovisade i bilaga 3 är inte mindre representativa än övriga refererade domar.

Fyra domar har inte refererats i någon form, exempelvis på grund av att de varit sekretessbelagda i sådan grad att relevant information inte kunnat utläsas. I dessa fall dömdes för våldtäkt mot barn i tre fall och försök till våldtäkt mot barn i ett fall.⁵¹

3.3 Referat av HD-domar

C 1⁵² - Sexuellt utnyttjande av barn

Målsäganden var vid gärningstillfället, den 8 maj 2005, 13 år och tio månader medan gärningsmannen var 25 år gammal. Målsäganden hade lärt känna den tilltalade under det senaste året och hade en häst hos honom. Under våren utvecklades ett förhållande mellan dem trots att den tilltalade hade fru och barn.

Den tilltalade uppgav⁵³ att han kunde prata med målsäganden om allt möjligt och att hon under dessa samtal verkade mer mogen än sin ålder. Han visste att hon vid tillfället var 13 år gammal. De pratade om möjligheten av en framtid tillsammans, vilket enligt den tilltalade var

⁵⁰ Domar där det åtalats för grov våldtäkt mot barn är ej medräknade, se kap. 1.4.2.

⁵¹ B 48 (Den ena av de tilltalade dömdes för våldtäkt mot barn, den andra för medhjälp till våldtäkt mot barn.), B 72 (6 kap. 4 § st. 2 BrB), A 18 (6 kap. 4 § st. 2 BrB) och A 20 (6 kap. 4 § st. 2 BrB).

⁵² HD:s dom den 7 mars 2006 i mål B 3998-05.

⁵³ Dessa uppgifter är angivna i tingsrättens dom.

mer ett önsketänkande än seriösa planer, och om att ha en sexuell relation. Ämnet om en sexuell relation fördes på tal vid ett flertal tillfällen med det är oklart vem som först förde ämnet på tal.

Målsäganden berättade⁵⁴ att den tilltalade frågat henne om detta och att hon ibland kände att hon ville ha sex med honom och att hon ibland inte ville det. Den tilltalade hade sagt att han kunde vänta men att han då inte kunde lova att han inte i stället skulle ha sex med sin fru, vilket målsäganden kände var jobbigt. I början av maj planerade de att genomföra ett samlag. Den tilltalade köpte kondomer som han gav till målsäganden. Under tiden som en kompis till målsäganden och barnen till den tilltalade satt och tittade på en film gick de båda till ett intilliggande rum och genomförde ett samlag, de använde kondom.

Såväl tingsrätten som hovrätten bedömde gärningen som sexuellt utnyttjande av barn och dömde den tilltalade till sex månaders fängelse. Åklagaren hade rubricerat gärningen som våldtäkt mot barn.

HD inledde sin dom med en genomgång av tidigare reglering, nuvarande lagstiftning och förarbeten. Bland annat framhölls att användandet av våld, hot eller annat tvång eller någon form av utnyttjande, liksom en rad andra förhållanden, var av betydelse för till vilken grad ett visst brott var att hänföra och var under alla förhållanden av betydelse för bedömningen av straffvärdet i det enskilda fallet.

HD uttalade att bedömningen av till vilken grad en gärning var att hänföra skulle göras med beaktande av samtliga faktiska omständigheter vid brottet. Det gällde även i de fall lagstiftaren valt att ange vissa omständigheter som särskilt skulle beaktas vid bedömningen av om brottet var att hänföra till viss grad. Att sådana omständigheter förelegat utgjorde vare sig en nödvändig eller tillräcklig förutsättning för att hänföra gärningen till den aktuella graden.

Vad gällde bedömningen av om brott var att hänföra till sexuellt utnyttjande av barn gav lagtexten inte någon närmare vägledning. Av viss betydelse var att grundformen av brottet betecknats som våldtäkt mot barn och att straffskalan bestämts i överensstämmelse med grundformen av våldtäkt enligt 6 kap. 1 § BrB, vilket innebar ett straffminimum om två års fängelse. HD hänvisade även till att det i prop. 2004/05:45 framhållits att begreppet våldtäkt även i fortsättningen skulle reserveras för de allvarligaste sexualbrotten. Vad som i propositionen anförts om en restriktiv tillämpning av bestämmelsen om sexuellt utnyttjande av barn torde få läsas mot den bakgrunden.

⁵⁴ Dessa uppgifter är angivna i tingsrättens dom.

Efter att närmare ha redogjort för vad som anförts i propositionen angående sexuellt utnyttjande av barn och straffrihetsregeln i 6 kap. 14 § BrB framhölls att det framgick av straffskalan för sexuellt utnyttjande av barn att den avsetts kunna tillämpas i långt allvarligare fall än sådana exempel som anförts i lagmotiven.

HD anförde att det av utredningen i målet, med de reservationer som kunde följa av målsägandens ålder och mognad, framgick att samlaget hade varit helt frivilligt från målsägandens sida och att det präglats av ömsesidighet. Målsäganden och den tilltalade hade bägge förklarat att de blivit kära i varandra, och att den sexuella samvaron hade planerats av dem bägge i samråd. Målsäganden hade också vid samvaron uppnått en sådan ålder att denna i sig inte kunde anses utgöra något hinder mot att beakta frivilligheten. Det hade inte heller framkommit något om målsägandens mognad eller omständigheter i övrigt vid gärningen som gav anledning att bortse från frivilligheten. Det fick under sådana förhållanden anses stå klart att gärningen inte kunde anses vara av så allvarligt slag som avsetts falla in under bestämmelsen om våldtäkt mot barn och som skall bestraffas med minst två års fängelse. Den tilltalade skulle därför dömas för sexuellt utnyttjande av barn.

Att målsäganden hade förhållandevis lång tid kvar till åldern för sexuellt självbestämmande, att ålderskillnaden mellan gärningsmannen och målsäganden var betydande och att målsäganden vistades i den tilltalades hem under omständigheter som hade inslag av förtroendeförhållande innebar inte att gärningen skulle rubriceras som våldtäkt mot barn. Dessa omständigheter beaktades emellertid vid bedömningen av gärningens straffvärde, sex månaders fängelse.

Två justitieråd var skiljaktiga och ansåg att brottet var att rubricera som våldtäkt mot barn. I sin motivering anförde dissidenterna att målsäganden hade förhållandevis lång tid kvar till åldern för sexuellt självbestämmande och att den tilltalade var drygt 25 år och familjefar. De båda träffades dagligen på grund av att målsäganden hade sin häst hos den tilltalade och det förekom även att hon arbetade i ett café som den tilltalade och hans familj drev på fastigheten. Målsäganden vistades en stor del av sin fritid i den tilltalades hem och vistelsen kunde sägas innehålla inslag av beroendeförhållande. Samlaget kom till stånd efter att den tilltalade tjatat på henne många gånger. Den tilltalade hade vidare sagt till målsäganden att om de inte hade sex skulle han lämna henne eller ha sex med sin fru i stället, vilket målsäganden upplevde som jobbigt. Ibland ville hon och ibland ville hon inte ha samlag med honom, vilket hon också gav uttryck för. Samlaget var visserligen frivilligt och gemensamt planerat av målsäganden och A. Av det anförda framgick emellertid att det föregåtts av övertalning och viss påtryckning. I beaktande av målsägandens ålder och bristande erfarenhet, samt det ansvar

A med hänsyn till sin ålder har varit skyldig att ta, kunde det inte anses att brottet var att bedöma som mindre allvarligt enligt det synsätt som kommit till uttryck i lagmotiven. Även om brottsbeteckningen inte speglade den gärning som nu var i fråga borde A ha dömts för våldtäkt mot barn. Påföljden borde ha bestämts till minimistraffet för brottet, två års fängelse.

C 2⁵⁵ - Sexuellt utnyttjande av barn

Målsäganden var vid gärningstillfället, den 30 juli 2005, 14 år och tio månader medan gärningsmannen var 24 år gammal. Den tilltalade och målsägandens mor hade haft ett förhållande under omkring ett år. Målsäganden och den tilltalade var endast flyktigt bekanta och hade endast träffats som hastigast vid ett par tillfällen, då i anledning av relationen mellan den tilltalade och målsägandens mor.

Tingsrätten och hovrätten dömde den tilltalade för våldtäkt mot barn till fängelse i två år.

HD anförde i domskälen att målsäganden uppgett att hon före samlaget sagt nej flera gånger men att hon i HD tillagt att hon inte visste om den tilltalade uppfattat detta. Med hänsyn därtill och omständigheterna i övrigt utgick HD från att den tilltalade uppfattat samlaget som frivilligt från målsägandens sida. Med denna utgångspunkt och i betraktande av den korta tid som återstod innan målsäganden skulle fylla 15 år hänfördes gärningen inte till våldtäkt mot barn, utan betecknades som sexuellt utnyttjande av barn enligt 6 kap. 5 § BrB. HD anförde dock att gärningen, bedömt enligt detta lagrum, var av allvarligt slag eftersom den tilltalade känt till att målsäganden varit vaken hela natten och därvid druckit alkohol i en inte obetydlig omfattning, låt vara att utredningen fick anses ge vid handen att hon långt ifrån varit i ett hjälplöst tillstånd. Den tilltalade dömdes till fängelse i ett år.

Ett justitieråd var skiljaktigt och ansåg att brottet var att rubricera som våldtäkt mot barn. Dissidenten anförde att den tilltalade känt till att målsäganden varit vaken hela natten och därvid druckit alkohol i en inte obetydlig omfattning. Åtminstone om den tilltalade varit nykter måste han ha förstått att omständigheterna inte var sådana att målsäganden hade förutsättningar att bedöma och ta ställning till om hon skulle ha samlag med honom. Under dessa förhållanden kunde brottet inte anses mindre allvarligt enligt det synsätt som kommit till uttryck i lagmotiven. Den tilltalade borde därför ha dömts för våldtäkt mot barn. Påföljden borde, som hovrätten funnit, ha bestämts till minimistraffet för brottet, två års fängelse.

⁵⁵ HD:s dom den 7 mars 2006 i mål B 4914-05.

C 3⁵⁶ - Våldtäkt mot barn (tre fall) och sexuellt utnyttjande av barn (ett fall)

Detta fall rörde fyra målsäganden, A (13 år och tio månader), B (14 år och sju till nio månader), C (13 år och fem månader) och D (tolv år och tio månader). Den tilltalade var vid gärningstillfällena, september till november 2005, 22 år gammal.

Tingsrätten uttalade att den tilltalades så kallade modus operandi var detsamma vid alla tillfällen. Han kom i kontakt med samtliga målsäganden via Internet och stämde efter någon tids ”chatt-kontakt” möte med dem, en i taget, i sin bostad. Väl hemma tittade den tilltalade och respektive målsägande först på tv, liggandes i hans säng, varefter den tilltalade tog initiativ till den sexuella kontakten, som bestod i regelrätta samlag. Den tilltalade genomförde, förutom ett vaginalt samlag med C, även ett oralt samlag med henne och med D genomförde den tilltalade, förutom ett vaginalt samlag, vid ett och samma tillfälle även ett analt samlag. Fråga om skydd vid något av samlagen fördes aldrig på tal. Samtliga fyra flickor berättade hur gamla de var och i vilken klass de gick i. Det var den tilltalade som var drivande i fråga om att träffas och senare i fråga om sexuellt umgänge. Även om de inte ville delta i de sexuella handlingarna, varken vågade eller förmådde flickorna att säga nej. Våld eller hot förekom inte.

I hovrätten anförde den tilltalade att hans avsikt med att träffa flickorna inte varit att de skulle inleda ett förhållande utan att de endast skulle ha sex. Han hanterade flera av sina flickkontakter parallellt.

Vad gällde A, C och D anfördes explicit i hovrättsdomen att det inför besöken aldrig varit på tal att samlag skulle ske vid dessa tillfällen.

Angående B kan vi utifrån hovrättsdomen inte med säkerhet slå fast att så varit fallet. Tingsrätten anförde dock att det i alla fall varit fråga om tilltjatade samtycken från en mycket ung flicka, som inte på något sätt har kunnat formulera en egen vilja och ett eget ställningstagande till en sexuell kontakt med en så vuxen person som den tilltalade.

Tingsrätten dömde den tilltalade för våldtäkt mot barn i samtliga fall och bestämde påföljden till fängelse i tre år och sex månader.

Hovrätten anförde följande:

Målsägande D (tolv år och tio månader). Målsägande D hade inte ens fyllt 13 år då den tilltalade hade samlag med henne. Det återstod då mer än två år till dess att hon skulle uppnå åldern för sexuellt självbestämmande. Hon fick därmed anses så ung att redan hennes ålder utgjorde hinder för att – annat än i mycket speciella fall – anse att omständigheterna vid ett

⁵⁶ HD:s dom den 25 juli 2006 i mål B 1940-06.

samlag med en vuxen man som den tilltalade kunde anses som mindre allvarligt. Något sådant fall var inte för handen i detta mål. Inte heller den tilltalade kunde anse att så varit fallet.

Målsägande A (13 år och tio månader) och C (13 år och fem månader). Målsägandena A och C var vid gärningstillfället cirka ett år äldre än målsägande D och hade även de förhållandevis lång tid kvar till det sexuella självbestämmandet. De fick dock anses ha uppnått en sådan ålder att denna i sig inte kunde anses utgöra något hinder mot att beakta frivilligheten att ha samlag eller en därmed jämförbar sexuell handling.

Utredningen i målet gav inte anledning till antagande att förhållandet mellan den tilltalade och någon av A och C varit sådant att de gemensamt planerat att ha någon av de sexuella handlingar som åtalet avsåg. När den tilltalade genomförde handlingarna var A och C ensamma med honom i hans bostad och i en mycket utsatt situation. Härtill kom den påtagliga ålderskillnaden mellan dem och honom. Den tilltalade måste vid de åtalade gärningarna ha insett att dessa inte byggt på någon fullständig frihet och ömsesidighet dem emellan. Inte heller vid någon av dessa gärningar kunde omständigheterna anses ha varit sådana att brotten var att bedöma som mindre allvarliga.

Målsägande B (14 år och sju till nio månader). För målsägande B återstod vid gärningstillfället bara några månader innan hon skulle uppnå åldern för sexuellt självbestämmande. Åtalet avsåg tio samlag som skulle ha ägt rum vid cirka sju olika tillfällen när B besökt den tilltalade i dennes bostad. Utredningen gav vid handen att B, vid flera tillfällen då samlag förekommit, sovit över hos den tilltalade. Några övernattningar avsåg mer än en natt. Vid ett par tillfällen övernattade hon hos den tilltalade även med sin moders tillåtelse. Även om flera omständigheter beträffande förhållandet mellan den tilltalade och B och kontakter dem emellan liknade dem som gällde för övriga målsäganden framstod det inte som osannolikt att den tilltalade, som han framhållit, uppfattat gärningarna som berörde B som frivilliga från hennes sida. Med denna utgångspunkt och med beaktande av B:s ålder borde ingen av dessa gärningar hänföras till våldtäkt mot barn utan skulle bedömas som sexuellt utnyttjande av barn.

HD anförde att det saknades skäl att frångå hovrättens rubricering av gärningarna.

3.3.1 Kommentrar till HD-domarna⁵⁷

Det centrala i HD:s argumentation i C 1 och C 2 synes vara huruvida gärningsmannen uppfattat att sexualhandlingen varit frivillig från målsägandens sida. Förutsättningen för att kunna beakta frivillighet från målsägandens sida tycks dels vara att målsäganden uppnått viss ålder, dels att målsägandens mognad eller omständigheterna i övrigt vid gärningen inte ger anledning att bortse från frivilligheten.

Omständigheter såsom att målsäganden varit utsatt för visst tryck och påverkan, varit berusad, att det funnits visst inslag av förtroendeförhållande och att ålderskillnaden varit betydande, kan beaktas vid rubriceringsbedömningen, men innebär inte i sig ett hinder för frivillighet.

Det kan erinras om att HD uttalat att sexuellt utnyttjande av barn avsetts kunna tillämpas i långt allvarligare fall än sådana som i lagmotiven angivits som exempel.⁵⁸

Det synes finnas en större möjlighet att rubricera brottet som sexuellt utnyttjande av barn när målsäganden är nära åldern för sexuellt självbestämmande. Detta framgår av C 2 där målsäganden uppnått en ålder av 14 år och tio månader, var berusad i en inte obetydlig omfattning, varit vaken hela natten samt ålderskillnaden varit förhållandevis stor.

Av hovrätten i C 3 framgår att en ålder på tolv år och tio månader (målsägande D) utgjorde hinder för att – annat än i mycket speciella fall – anse att omständigheterna vid ett samlag med en *vuxen man som den tilltalade* kunde anses mindre allvarligt. Det kan noteras att domstolen, vad gäller målsägande D, anförde att hon ”inte ens fyllt 13 år”.⁵⁹ Detta samtidigt som det fastslogs att en ålder på 13 år och fem månader inte i sig ansågs utgöra hinder för frivillighet. Angående ålder hänvisar vi vidare till kap. 3.4.1 nedan.

3.4 Analys

Utifrån vårt material kommer vi i detta avsnitt att påvisa och analysera olika faktorer som domstolarna tagit upp i sina resonemang vad gäller rubriceringsfrågan beträffande våldtäkt mot barn och sexuellt utnyttjande av barn.

⁵⁷ Domarna C 1 och C 2 behandlas i åklagarmyndighetens RättsPM 2006:5 medan C 3 behandlas i RättsPM 2006:20.

⁵⁸ Se referatet av C 1 ovan.

⁵⁹ Hovrättens dom i C 3 s. 7.

3.4.1 Målsägandens ålder

En självklar och för bedömningen central faktor är målsägandens ålder. I C 3 fastställde, som ovan nämnts, HD hovrättens dom. Däri uttalades att en målsägande som var tolv år och tio månader fick anses så ung att redan hennes ålder utgjorde hinder för att – annat än i mycket speciella fall – anse att omständigheterna vid ett samlag med en vuxen man som den tilltalade kunde anses som mindre allvarligt.⁶⁰

Det kan först och främst konstateras att hovrätten inte ger närmare vägledning till vad ”mycket speciella fall” skulle kunna vara. Vad vi här kan tänka oss att man skulle kunna väga in är exempelvis målsägandens mognad och relationens karaktär.

Uttalandet i hovrätten måste ses i förhållande till den aktuella gärningsmannens ålder. Notera härvid att hovrätten talar om ett samlag med ”en vuxen man som den tilltalade”. Det är rimligt att dra slutsatsen att inte bara gärningsmannens ålder utan även dennes mognad kan beaktas vid denna bedömning. Uttalandet talar för att det inte krävs ”mycket speciella fall” om gärningsmannen inte är att betrakta som en vuxen man. När en gärningsman är att betrakta som ”vuxen” är dock oklart. Den vägledning som finns härvidlag är gärningsmannen i C 3.⁶¹

Vidare har hovrätten anfört att en målsägande som var 13 år och fem månader fick anses ha uppnått en sådan ålder att denna i sig inte kunde anses utgöra något hinder mot att beakta frivilligheten att ha samlag eller en därmed jämförbar sexuell handling. I motsats till vad som gällde uttalandet om målsäganden som var tolv år och tio månader finns här ingen koppling till gärningsmannens ålder.⁶²

C 3 är intressant eftersom samtliga målsäganden haft sexuell umgänge med samma tilltalad och tillvägagångssättet varit i princip detsamma. Rättsfallet synes därmed visa på en ”åldersgräns” för beaktande av frivillighet vad gäller sexuella handlingar mellan en vuxen man och ett barn.⁶³ Gränsen kan härvidlag tänkas vara att om målsäganden fyllt 13 år så krävs det inte mycket speciella skäl för att frivilligheten skulle kunna beaktas vid samlag med en ”vuxen man som den tilltalade”.

I vårt material finns endast en dom, A 17, där målsäganden varit tolv år gammal (närmare bestämt tolv och ett halvt år) och där gärningen bedömts som sexuell utnyttjande av barn. Gärningsmannen var här 18 och ett halvt år gammal. Tingsrätten anförde att målsäganden i

⁶⁰ Se C 3 s. 7.

⁶¹ Angående gärningsmannen i C 3, se referatet av C 3 i kap. 3.3.

⁶² Se C 3 s. 7.

⁶³ I domen på s. 7 uttalades följande: ”Målsägande D hade inte ens fyllt 13 år då den tilltalade hade samlag med henne. Det återstod då mer än två år till dess hon skulle uppnå åldern för sexuell självbestämmande.”

detta mål förvisso var yngre än målsäganden i domarna från HD, C 1 och C 2, men å andra sidan var den tilltalade betydligt yngre – och såvitt kunde bedömas omognare – än gärningsmännen i de båda andra domarna.⁶⁴

Det finns stöd i praxis för att tillämpningsområdet för bestämmelsen om sexuellt utnyttjande av barn är större i de fall målsäganden är nära åldern för sexuellt självbestämmande. I C 2 var målsäganden 14 år och tio månader medan gärningsmannen var 24 år gammal. Målsäganden hade varit vaken hela natten och druckit alkohol i en inte obetydlig omfattning. HD dömde för sexuellt utnyttjande av barn och beaktade därvid explicit att kort tid återstod innan målsäganden skulle fylla 15 år.

3.4.2 Åldersskillnad

Vi kommer här att diskutera om åldersskillnaden mellan målsäganden och gärningsmannen kan beaktas som en försvårande omständighet vid rubriceringsfrågan. Med åldersskillnaden menar vi den mognadsskillnad som i normala fall föreligger med hänsyn till åldern.

Speciella följdverkningar av att gärningsmannen uppnått viss ålder, såsom att ett beroendeförhållande lättare kan uppstå, kommer att behandlas nedan i kap. 3.4.4. Angående de fall när mognaden avviker från åldern, se nedan i kap. 3.4.3.

Det finns ett stort antal mål där åldersskillnaden är avsevärd. I tre av dessa har vi funnit ett *explicit och tydligt* tecken på att åldersskillnaden i sig har påverkat rubriceringsbedömningen. Intressant är att målsäganden i dessa fall varit nära åldern för sexuellt självbestämmande.

I B 34 var målsäganden vid gärningstillfället 14 år och nio månader medan den tilltalade var 35 år gammal. Hovrätten anslöt sig till tingsrättens skäl vad gällde rubriceringsfrågan. Tingsrätten anförde den stora åldersskillnaden som ett bland flera skäl att döma den tilltalade för våldtäkt mot barn.

I B 35 var målsäganden vid gärningstillfällena mellan 14 år och fem månader och 14 år och elva månader medan den tilltalade var 41 år gammal. Hovrätten anförde i rubriceringsbedömningen att den avsevärda åldersskillnaden, i kombination med ett antal andra försvårande faktorer,⁶⁵ gjorde att brotten inte kunde rubriceras som sexuellt utnyttjande av barn.

I C 3 var två av målsägandena 13 år och tio månader (A) och 13 år och fem månader (C) medan den tilltalade var 22 år gammal. Hovrätten anförde i rubriceringsbedömningen bland

⁶⁴ Närmare angående mognad, se nedan kap. 3.4.3.

⁶⁵ Se referatet av domen.

annat att det förelegat en påtaglig ålderskillnad mellan de båda målsägandena och den tilltalade. Den tilltalade dömdes för våldtäkt mot barn gentemot A och C.

Ett fall där ålderskillnaden angivits som ett skäl för att bedöma gärningen som sexuellt utnyttjande av barn är A 14. Där angavs att det endast skiljde två år och fyra månader mellan parterna. Att notera är att den ringa ålderskillnaden fick denna betydelse trots att den tilltalade varit avgjort mer erfaren på det sexuella området.

Frågan är om det härav går att dra slutsatsen att ålderskillnaden har betydelse vid rubriceringsbedömningen. De ovan nämnda domarna kan tolkas på så sätt. Det kan inte uteslutas att domstolen, när de nämnt ålderskillnaden som en *försvårande* faktor, de facto avsett sådana speciella följdverkningar som en avsevärd ålderskillnad ofta kan medföra. Vad vi härvidlag framförallt avser är att gärningsmannen kan ha fungerat som en fadersgestalt eller dylikt, se vidare nedan i kap. 3.4.4.

I sammanhanget kan noteras att det inte föreligger hinder att döma för sexuellt utnyttjande av barn när ålderskillnaden är avsevärd, se B 58 där målsäganden var 13 år och den tilltalade 29 år gammal.

3.4.3 Parternas mognad

Utöver målsägandens ålder utgör dennes mognad en faktor som beaktas vid rubriceringsbedömningen.

Ur domarna kan bland annat utläsas att målsägandenas tidigare sexuella erfarenhet vägts in vid mognadsbedömningen, se till exempel B 37, B 36, A 12 och A 11.

I A 14 angav domstolen att målsäganden synes osjälvständig och hade svårt att säga ifrån. Även om ålderskillnaden endast var drygt två år var den tilltalade också avgjort mer erfaren på det sexuella området.

I övrigt ger materialet ingen närmare vägledning i vad som konkret beaktats vid bedömningen av målsägandens mognad.

Angående bedömningen av gärningsmannens mognad har domstolarna nämnt gärningsmannens umgängeskrets, det förhållande att han fortfarande bor hemma och gärningsmannens sexuella erfarenhet jämfört med målsägandens⁶⁶.

⁶⁶ Se A 14 ovan.

Vad gäller gärningsmannens umgängeskrets har domstolarna nämnt den omständigheten att han främst umgås med yngre kamrater som ett tecken på relativ omognad, se till exempel B 36 och A 17.⁶⁷

Att gärningsmannen fortfarande bodde hemma trots att han fyllt 22 respektive 23 år angavs i B 36 och A 12 som en del av motiveringen till att anse gärningsmannen som mindre mogen i förhållande till sin ålder.

Domstolarna tenderar att jämföra målsägandens mognad med gärningsmannens för att undersöka relationens karaktär. I de fall målsäganden anses mogen medan gärningsmannen anses mindre mogen i förhållande till sin ålder har domstolarna resonerat i termer av att relationen snarare har karaktären av en relation mellan en äldre och yngre tonåring än mellan en vuxen och ett barn. I dessa fall, B 36 och A 12, var gärningsmännen som ovan nämnts 22 respektive 23 år gamla. I A 10, där målsägandena var 14 år och elva månader respektive 13 år och den tilltalade snart skulle fylla 17 år, anförde domstolen att det inte kunde sägas ha förelegat någon mer beaktansvärd skillnad i mognad och utveckling mellan parterna.

3.4.4 Förtroendeförhållande

En faktor som domstolen i ett antal fall lyft fram vid rubriceringsbedömningen är huruvida ett förtroendeförhållande mellan målsägande och gärningsman förelegat. Förtroendeförhållande har berörts i exempelvis C 1, B 27, B 29, B 30, B 32, B 38 och B 39.

Fallen visar att gärningsmannens ålder inte är avgörande för om ett förtroendeförhållande förelegat.⁶⁸ Visserligen ligger det närmare till hands att en medelålders gärningsman kan fungera som en fadersgestalt eller vuxenstöd, men det är det konkreta förhållandets karaktär som är avgörande.

Ett förtroendeförhållande som en försvårande faktor skall naturligtvis inte sammanblandas med det förtroende som ofta existerar i en parrelation och som kan verka förmildrande i rubriceringsbedömningen. Det kan emellertid i vissa fall vara svårt att skilja dessa två typer av förtroendeförhållanden åt. Dock tenderar det ligga närmare till hands att anse att gärningsmannen *otillbörligt utnyttjat* målsägandens förtroende i fall när ålderskillnaden är avsevärd.

⁶⁷ I A 17 nämndes umgängeskretsen i påföljdsdiskussionen, även om den tilltalades omognad också berördes i rubriceringsfrågan.

⁶⁸ Se C 1, B 32 och B 39.

3.4.5 Förhållandets karaktär

En generell iakttagelse i vårt material är att ”relationer” av tillfällig karaktär inte utgör hinder för att bedöma gärningen som sexuellt utnyttjande av barn. Ett exempel kan vara att två personer haft en konversation via Internet för att sedan stämma möte och därvid haft sexuellt umgänge. Ett annat exempel är att två för varandra okända personer träffats en kväll och haft sexuellt umgänge med varandra. Exempel på fall där relationen varit av tillfällig karaktär och gärningen bedömts som sexuellt utnyttjande av barn är C 2, C 3, B 40 och A 14.

3.4.6 Berusning

I vårt material finns en hel del domar där målsäganden varit berusad vid gärningstillfället. Utgången i dessa mål har varit blandad, ibland har gärningen bedömts som våldtäkt mot barn och ibland som sexuellt utnyttjande av barn. Observera att det därmed självfallet inte är sagt att målen säger emot varandra. Frågan man kan ställa sig är vilken betydelse en faktor som berusning har vid rubriceringsbedömningen.

I en mängd olika fall har berusning förekommit, några av dessa fall anges nedan. Domstolen bedömde gärningen som våldtäkt mot barn i B 30, B 34, B 39, B 46 och B 167. I ett av dessa fall hade åklagaren yrkat ansvar för våldtäkt mot barn alternativt sexuellt utnyttjande av barn. Domstolen bedömde gärningen som sexuellt utnyttjande av barn i C 2, B 31, B 47, A 10 och A 11. I fyra av dessa fall hade åklagaren yrkat ansvar å den tilltalade för våldtäkt mot barn.

Det går inte att dra några generella slutsatser beträffande berusningens betydelse vid rubriceringsbedömningen, målen är näst intill ojämförbara. Det går dock att konstatera att om målsäganden varit berusad *i inte obetydlig omfattning* så är det en faktor som har betydelse vid rubriceringsbedömningen, se dock nästa sida stycke 2. Samtidigt utgör en inte obetydlig berusning hos målsäganden ej hinder för att bedöma gärningen som sexuellt utnyttjande av barn. Att så är fallet framgår av målen C 2, A 10 och (förmodligen) B 47 där gärningarna rubricerades som sexuellt utnyttjande av barn.

I C 2 hade målsäganden varit vaken hela natten och därvid druckit alkohol i en inte obetydlig omfattning, låt vara att utredningen fick anses ge vid handen att hon långt ifrån varit i ett hjälplöst tillstånd.

I B 47 hade samtliga vittnen, som sett målsäganden under kvällen, uppgett att hon var mycket påverkad. Vidare hade den tilltalade uppgivit att målsäganden var ganska full då hon vinglade, gick runt, spydde och ramlade samt att det var på grund av att hon var så full som

han frågat om hon skulle följa med honom hem. Tingsrätten berörde inte berusningen i sina domskäl, men den stränga påföljd som utdömdes i målet kan tyda på att domstolen vägt in berusningen i påföljdsdelen.

I A 10 var såväl den tilltalade som de båda målsägandena mer eller mindre kraftigt berusade vid det första tillfället. Även vid det senare tillfället, då den tilltalade och en av målsägandena hade sexuellt umgänge, var den tilltalade och målsäganden mer än måttligt berusade. Målsäganden var berusad i sådan grad att hon blev illamående och kräktes strax innan samlaget.

Det synes finnas visst stöd för att målsägandens berusning inte har relevans vid rubriceringsbedömningen i de fall berusningen inte bidragit till målsägandens handlande och att detta kan ses som en grundförutsättning för vidare prövning av berusningens betydelse.⁶⁹ Stöd för ett sådant resonemang kan sägas finnas i B 34, B 46 och A 10. I B 34 och B 46 dömdes för våldtäkt mot barn medan det i A 10 dömdes för sexuellt utnyttjande av barn.

I B 34 anförde hovrätten att målsäganden vid tillfället för sexualhandlingen var kraftigt berusad – knappt kontaktbar – och detta även om det inte med bestämdhet hade kunnat klarläggas hur mycket hon druckit under kvällen. Målsägandens berusning hade varit *en förutsättning för de sexuella handlingar som förekommit* mellan den tilltalade och målsäganden.⁷⁰ Den sexuella samvaron hade inte präglats av någon ömsesidighet utan tvärtom hade den tilltalade utnyttjat målsägandens berusningsgrad.

I B 46 anfördes att den tilltalade utnyttjat att målsägandena var påverkade av alkohol, som den tilltalade försett dem med, och att det framstod som uppenbart att *målsägandena hade agerat på annat sätt om de ej varit alkoholpåverkade*.⁷¹

I A 10 går det att utläsa att kausalitet förelegat genom att tingsrätten uttalat att de inblandade, det vill säga de båda målsägandena och den tilltalade, synes ha varit överens om att de *ej skulle ha inlåtit sig i sexualhandlingarna om de varit nyktra*.⁷² Tingsrätten fann det uppenbart att de båda målsägandena var ur stånd att ta ställning till vad de gjorde.

I de fall målsäganden varit berusad i en sådan omfattning att berusningen bidragit till dennes handlande bör frågan huruvida den tilltalade *utnyttjat* målsägandens berusning ställas. I A 10 dömde domstolen för sexuellt utnyttjande av barn och synes just ha vägt in det faktum att gärningsmannen inte otillbörligt utnyttjat de båda målsägandenas berusning

⁶⁹ Jfr dock tingsrättens uttalande i A 11, st. 2 i referatet.

⁷⁰ Vår kursivering.

⁷¹ Vår kursivering.

⁷² Vår kursivering.

Det måste betonas att det inte alltid är så att en gärning är att bedöma som våldtäkt mot barn bara för att målsäganden varit berusad i sådan grad att det påverkat hennes handlande och gärningsmannen kan sägas ha utnyttjat detta, se C 2 och B 47.⁷³

3.4.7 Påtryckning och initiativtagande

Huruvida gärningsmannen varit ”påtryckande” eller initiativtagare har, i ett antal fall, tagits upp i bedömningen av hur gärningen skall rubriceras. Fall där initiativtagandet nämnts är exempelvis C 2, C 3, B 34, B 36, A 10, A 11, A 12 och A 14. Att gärningsmannen varit påtryckande har exempelvis tagits upp i C 1 (dissidenterna), B 31 och A 14.

Efter att ha analyserat de fall där påtryckning och initiativtagande nämnts har vi nått slutsatsen att påtryckning eller initiativtagande från gärningsmannen i sig inte har någon stor betydelse vid bedömningen av hur gärningen skall rubriceras. Exempel på fall där påtryckning från gärningsmannen nämnts i domskälen och gärningen bedömts som sexuellt utnyttjande av barn är C 1, B 31 och A 14.

Om däremot målsäganden tagit initiativ eller varit påtryckande synes det utgöra ett starkt stöd för att frivillighet och ömsesidighet förelegat.⁷⁴ Vi vill emellertid understryka att det härvidlag inte rört sig om mindre barn.

3.4.8 Reflektioner kring betydelsen av platsen för gärningen

Det finns ett antal fall i vårt material där domstolen fört ett resonemang kring vid vilken plats gärningen ägt rum.

I C 3 nämnde domstolen i motiveringen till att bedöma gärningen som våldtäkt mot barn att de båda målsägandena, var för sig, befunnit sig ensamma i den tilltalades bostad och i en mycket utsatt situation.

I B 33 hade den tilltalade hämtat målsäganden med bil och åkt iväg en bit utanför staden varefter han stannat bilen på en avskild plats där de sexuella handlingarna sedan ägt rum. Hovrätten anförde i rubriceringsfrågan att den tilltalade sökt upp en lämpligt avskild plats för att ostört kunna genomföra de sexuella aktiviteterna gentemot målsäganden. Det kunde med hänsyn härtill inte anses ha förelegat frivillighet eller ömsesidigt.

För att kunna använda en plats som ett argument i rubriceringsfrågan är det, enligt vår mening, ett krav att det kan styrkas att målsäganden genom den aktuella platsen hamnat i en

⁷³ Jfr även med den kraftiga berusning som förelåg i B 34.

⁷⁴ Se B 31, A 10, A 11 och A 12.

trängd situation och att gärningsmannen förstått detta vid gärningen. En sådan bedömning måste göras med särskild försiktighet med hänsyn till svårigheten att bedöma gärningsmannens avsikt. Att gärningsmannen väljer att bjuda hem en målsägande till sin bostad kan ha många andra orsaker än att utsätta målsäganden för implicit och otillbörligt tryck. En bostad måste ses som en så naturlig plats att det är vanskligt att tillmäta en sådan plats betydelse vid rubriceringsbedömning.

Som ovan anförts nämndes i C 3 gärningsmannens bostad och i B 33 betonades att gärningsmannen kört och parkerat på en avskild plats som stöd för att rubricera gärningen som våldtäkt mot barn.

Enligt vår mening kan det vara vanskligt att ta upp sådana typer av faktorer till stöd för rubriceringen. En slutsats att platsen är en försvårande faktor torde vara synnerligen svår att ha en tillfredställande grund för, snarare torde det röra sig om en mer eller mindre kvalificerad gissning om den tilltalade haft ett ”ont” uppsåt härvidlag.

I vissa fall kan dock platsen vara ett tecken på att gärningsmannen medvetet skapat ett otillbörligt tryck på målsäganden.

Skall platsen användas som en försvårande omständighet anser vi sammantaget att det krävs en säker grund härför. Det är lätt att det slår fel i de fall domstolen använder sina egna preferenser i bedömningen av vad som är en icke attraktiv plats och låter dessa påverka bedömningen av gärningsmannens uppsåt.⁷⁵

3.5 En kommentar till prop. 2004/05:45

Genom rättsfallen synes en relativt klar bild kunna ges vad gäller gränsdragningen mellan våldtäkt mot barn och sexuellt utnyttjande av barn. Frågan hur denna gränsdragning förhåller sig till förarbetena är avhängig vilken tolkning som görs av prop. 2004/05:45.

Grunden för bestämmelsen om sexuellt utnyttjande av barn bör, enligt vår mening, ses mot bakgrund av bestämmelsen om våldtäkt mot barn. Själva kärnan i bestämmelsen om våldtäkt mot barn är att det inte ställs upp något krav på våld eller hot. Med andra ord finns det ”någonting” som gör att det inte krävs våld eller hot för att döma för våldtäkt mot barn, det vill säga ”någonting” motsvarar och ersätter det våld eller hot som krävs för våldtäkt enligt 6 kap. 1 § BrB. Det finns således en orsak till att våld eller hot inte krävs, men

⁷⁵ Exempel på fall där platsen har berörts men där gärningen bedömts som sexuellt utnyttjande av barn är B 31 och A 14.

gärningen ändå skall betraktas som ”de allvarligaste sexualbrotten”⁷⁶. Följande utdrag från prop. 2004/05:45 s. 69 ger uttryck för vad detta ”någonting” består i:

Sexuella övergrepp mot barn innebär alltid en allvarlig kränkning av barnets integritet. En vuxen kan ofta upplevas som hotfull för ett barn, även om inget våld eller hot förekommit. Vuxna upplevs också ofta som bestämmande och barn kan ha mycket svårt att ge uttryck för sin vilja i situationer som nu avses. Enligt regeringens mening kan mot bakgrund av den ovan⁷⁷ beskrivna verkligheten utövande av våld som förutsättning för ansvar för våldtäkt ge ett otillfredsställande resultat när gärningen riktar sig mot ett barn. Det kan i många fall te sig stötande att sexuella övergrepp mot barn, som sker under de nu beskrivna förhållandena där något våld i våldtäktsparagrafens mening inte behövs för att utföra gärningen, inte kan betecknas som våldtäkt. Det maktmissbruk och den hänsynslöshet som gärningsmannen gör sig skyldig till gentemot barnet väger i dessa fall enligt regeringens mening lika tungt som ett utövande av sådant våld som förutsätts enligt den nuvarande bestämmelsen om våldtäkt. Regeringen delar därför, i likhet med flertalet remissinstanser, kommitténs bedömning att det inte längre bör uppställas något krav på att gärningsmannen har använt våld eller hot för att allvarliga sexuella övergrepp mot barn i framtiden skall kunna bedömas som våldtäkt.

Det kan sägas vara i de fall då förhållanden som motsvarar våld eller hot inte föreligger som det blir aktuellt att döma för sexuellt utnyttjande av barn. Vi anser således att det inte finns något skäl för att döma för våldtäkt mot barn i de fall det inte föreligger ”någonting” som är likvärdigt med den ”straffvärdeshöjande” effekt som i 6 kap. 1 § utgörs av våld eller hot. Själva grunden för att rubricera ett brott som våldtäkt mot barn saknas i sådana fall.

Samtidigt som detta ”någonting” kan vara en följd av enbart det faktum att målsäganden är under 15 år, står det klart att en överträdelse av principen om förbud mot sexuellt umgänge med barn *i sig* inte automatiskt höjer det klandervärda i handlingen tillräckligt för rubriceringen våldtäkt mot barn och därmed ett minimistraff på fängelse i två år. Att så är fallet framgår av bestämmelsen om sexuellt utnyttjande av barn i 6 kap. 5 § BrB och ansvarsfrihetsregeln i 6 kap. 14 § BrB. För att dessa bestämmelser skall aktualiseras måste ju principen i fråga ha överträtts. En annan sak är att *utgångspunkten*, enligt lagstiftningen, är att detta ”någonting” föreligger då målsäganden är under 15 år.

Lagstiftaren synes ha utvecklat våldtäkt mot barn på det sätt att ramarna för gärningen gjorts vida i syfte att inte riskera att låta någon gärning, som borde falla under stadgandet, falla utanför det. För att kunna skilja bort de gärningar som inte motsvarar syftet med paragrafen har möjligheten att döma för sexuellt utnyttjande av barn eller att göra gärningen straffri ”behållits”. Att en sådan lagstiftningsteknik använts gör själva

⁷⁶ Jfr prop. 2004/05:45 s. 69.

⁷⁷ Detta ”ovan” torde även hänvisa till de delar av prop. 2004/05:45 som finns återgivet på s. 33 i uppsatsen.

avgränsningsbedömningen central. Vid en sådan avgränsning är det av vikt att syftet bakom våldtäkt mot barn studeras. Det är således viktigt att den restriktivitet som framhållits i prop. 2004/05:45 s. 77 ses mot bakgrund av syftet med paragrafen.⁷⁸ Begreppet restriktivitet är relativt och innebär i sig inte att den tolkning som gjorts i praxis är oriktig. Den restriktivitet som framhållits i prop. 2004/05:45 s. 77 och de exempel som där angivits får sålunda inte ges en självständig betydelse i rubriceringsbedömningen. De exempel som ges är dessutom knappast avsedda att symbolisera lagrummets yttersta tillämpningsområde och är hur som helst så öppna och ospecificerade att de inte ger någon närmare vägledning för gränsdragningen mellan våldtäkt mot barn och sexuellt utnyttjande av barn.

Ett uttalande i prop. 2004/05:45 s. 70 som gäller våldtäkt mot barn och som vid en första anblick kan te sig motsägelsefull är följande:

Det klargörs också att barn aldrig kan samtycka till sexuella handlingar. Det lämnar inte heller något utrymme för diskussioner om huruvida barnet möjligen själv har ”medverkat” i och alltså inte tvingats till den sexuella aktiviteten.

Ses uttalandet i ljuset av att våldtäkt mot barn är avsett att träffa gärningar där situationen är sådan att en motsvarighet till våld eller hot⁷⁹ föreligger förtas denna skenbara motsägelsefullhet något.⁸⁰ Finns det en motsvarighet till våld eller hot har en medverkan lika lite betydelse som när någon tvingats genom våld eller hot i traditionell mening.

3.6 Avslutande kommentar

3.6.1 Vår syn på gränsdragningen i praxis

Den nivå som vårt material ger uttryck för vad gäller rättstillämpningen beträffande gränsdragningen mellan våldtäkt mot barn och sexuellt utnyttjande av barn är, enligt vår uppfattning, väl avvägd. Vi menar sålunda att det utrymme vårt material ger uttryck för vad gäller tillämpning av undantagsbestämmelsen om sexuellt utnyttjande av barn inte är för stort.

⁷⁸ Det sagda får naturligtvis inte tolkas som att man skall göra något som helst avkall på legalitetsprincipen.

⁷⁹ Se utdrag från prop. 2004/05:45 s. 69 ovan.

⁸⁰ Det kan noteras att det nu redovisade utdraget från prop. 2004/05:45 s. 70 kommer i stycket efter det ovan redovisade utdraget från prop. 2004/05:45 s. 69.

Vi anser även att den faktiska tillämpningen i nuvarande form inte strider mot den syn som prop. 2005/05:45, enligt vår mening, ger uttryck för.

Som grund för vårt nu redovisade ställningstagande kan, som tillägg till vad som angivits i kap. 3.5, följande anföras. Enligt vår mening kan i sammanhanget tre nivåer beträffande gärningens allvarlighet urskiljas. Huvudbrottet är våldtäkt mot barn, vid mindre allvarligare fall föreligger sexuellt utnyttjande av barn och när det är uppenbart att gärningen inte inneburit något övergrepp föreligger straffrihet. Bestämmelsen om sexuellt utnyttjande av barn rymmer gärningar som är mindre allvarliga i olika grad. Med andra ord ryms såväl gärningar som ligger nära gränsen för våldtäkt mot barn som gärningar som gränsar till ansvarsfrihet.

Sexuellt utnyttjande av barn är ett allvarligt brott, vilket avspeglas i straffskalan. En gärning kan innehålla försvårande moment utan att den når upp till ett straffvärde motsvarande två års fängelse. Sålunda kan en gärning innehålla försvårande moment samtidigt som den, relativt sett, är mindre allvarlig. Med hänsyn till det sagda kan också konstateras att det inte är rimligt att ”normalgraden av” sexuellt utnyttjande av barn i princip skall sammanfalla med de gärningar som är helt straffria jämlikt 6 kap. 14 § BrB.

Det märks att domstolarna överlag är angelägna om att företa en ingående bedömning av omständigheterna i varje särskilt fall, vilket är glädjande. När det finns omständigheter som är försvårande, men ej i sådan grad att de påverkar gärningens karaktär av att vara mindre allvarlig, har det avspeglats i straffvärdesbedömningen.

Bilaga 1

Våldtäkt - Grov våldtäkt

B 1 - Grov våldtäkt

I fallet åtalades två pojkar, A och B, för grov våldtäkt gentemot två olika målsäganden. Enligt de uppgifter som fanns tillgängliga i tingsrätten var pojkarna drygt 17 respektive 16 år gamla. Målsägandena X och Y gick i sjunde respektive åttonde klass. Samtliga gick i samma skola. I det aktuella fallet hade målsägandena gått ner till badstranden och där mött pojkarna.

B tog vid badstranden ett grepp om målsägandenas armar och förde dem mot en där belägen stuga. A bröt sig in i stugan och drog in målsägandena. Väl inne i stugan låste A dörren, satte en filt för fönstret samt drog ner rullgardinen.

När målsägandena ville gå blev A arg och sa att de inte fick gå varefter han knuffade och hotade Y med knuten hand och sa att han suttit inne för misshandel. Även X hotades med knuten hand då hon började gråta.

Y utförde oralsex på A medan X utförde oralsex på B efter att pojkarna sagt att de annars inte skulle få gå. Målsägandena vågade inte göra annat än att lyda.

A tog sedan av Y byxorna och genomförde ett vaginalt samlag mot hennes uttryckliga vilja. Han fick utlösning på hennes mage varefter han tvingade henne till oralsex.

Vidare drog B av X hennes byxor, tog saliv från sin mun och gned in mellan hennes ben och genomförde sedan ett vaginalt samlag medan han höll henne i armarna. X grät under tiden. Efter att B fått utlösning i henne tvingades hon till oralsex.

Y tvingades sedan att ha oralsex med B varefter han tog av hennes byxor trots att hon försökte stoppa honom. Han utförde sedan ett vaginalt samlag mot Y:s vilja samtidigt som han sa åt henne att stöna. Han låg över henne och fick utlösning såväl inne i henne som utanför.

X tvingades härutöver till oralsex med A.

Sammanfattningsvis tvingades såväl Y som X att utföra oralsex på båda pojkarna. Vidare hade A vaginalt samlag med Y och B hade vaginalt samlag med såväl Y som X.

I rubriceringsfrågan anförde tingsrätten att målsägandena – som var mycket unga – utsatts för upprepade sexuella övergrepp av de båda tilltalade. Tingsrätten hänvisade till prop. 2004/05:45 där det anges att det vid bedömningen av om brottet är grovt särskilt skall beaktas

huruvida brottet har begåtts av flera gärningsmän. Enligt tingsrätten var det inte någon tvekan om att brotten skulle rubriceras som grov våldtäkt.

Vad gäller A så bestämdes påföljden i hovrätten, som även innefattade stöld, häleri samt brott mot knivlagen, till slutet ungdomsvård i ett år och sex månader. I påföljdsfrågan togs viss hänsyn till att A utvisades på livstid. Brottslighetens samlade straffvärde motsvarade sex års fängelse. Åtalet ogillades vad gäller B då det inte var styrkt bortom allt rimligt tvivel att han vid gärningen var straffmyndig.⁸¹

B 2 - Grov våldtäkt

I det aktuella fallet vaknade målsäganden en natt av att en okänd man olovligen trängt sig in i hennes lägenhet. Tingsrätten uttalade att målsägandens berättelse skulle läggas till grund för bedömningen eftersom berättelsen inte kunde ifrågasättas vad gällde, hot, våld, tillgrepp och övergrepp.

Målsäganden uppgav i huvudsak, med viss tvekan angående ordningsföljden, att den tilltalade lagt en arm runt hennes hals och att hon kände att han tryckte något mot halsen och kinden. Det kändes hårt och kallt som baksidan på en kniv. Den tilltalade yttrade att han ville ha pengar och uttalade att han skulle skära halsen av henne. Efter att ha fört in målsäganden i köket och tagit hennes pengar drog han åter något, som hon uppfattade hade ett rött skaft, över hennes hals. Hon var väldigt rädd och kände stark dödsångest.

Därefter blev målsäganden indragen i sovrummet och kastad mot sänggaveln. Den tilltalade slet av målsäganden trosorna och genomförde sedan två vaginala samlag vilket smärtade mycket, han hade även sina fingrar inne i hennes analöppning.

Då målsäganden låg på sängen började den tilltalade att fråga om koden till hennes bankomat kort och daskade till henne i huvudet ett flertal gånger. Han hotade att skära håret av henne, med vad hon uppfattade var en brödkniv, och tog tag i håret på henne. Den tilltalade band henne med ett par skosnören och lämnade sedan lägenheten.⁸²

Tingsrätten anförde i rubriceringsfrågan att det under händelseförloppet konstant förelegat ett råntvång, bestående i hot samt vissa våldsinslag. Målsäganden hade utsatts för tre sådana sexuella övergrepp som konstituerar våldtäkt. Dessa gärningar hade förövats mot en äldre kvinna⁸³ nattetid i hennes bostad under en tidsrymd av uppskattningsvis nära två timmar.

⁸¹ Först i hovrätten anbringades bevisning som gjorde att straffmyndig ålder inte kunde styrkas.

⁸² Då målsäganden varit tveksam angående ordningsföljden har vi refererat större delen av händelseförloppet, även rånet, för att på så sätt ge en helhetsbild av händelsen.

⁸³ Kvinnans ålder framgick ej av domen.

Gärningsmannen hade förfarit med sådan särskild hänsynslöshet att ansvar för grov våldtäkt skulle inträda.

I likhet med tingsrätten fann hovrätten att målsägandens uppgifter skulle ligga till grund för bedömningen och anslöt sig till tingsrättens rubricering.

Påföljden, som även innefattade olaga hot, rån⁸⁴, bedrägeri och ringa narkotikabrott, bestämdes till fängelse i sex år. Påföljden avsåg också ett tidigare fall av stöld för vilken den tilltalade dömts till skyddstillsyn, som undanröjdes.

B 4 - Grov våldtäkt

Den tilltalade var bland annat åtalad för ett stort antal våldtäkter under en tidsperiod av flera månader. Två av dessa, åtalspunkt 3 och 7, skulle ha inträffat såväl före som efter den 1 april 2005. I samtliga fall rörde det sig om samma målsägande.

I åtalspunkt 3 ansåg tingsrätten det bevisat att den tilltalade vid flera tillfällen under en period av sex månader fört in ett baseballträ i hennes slida och anus.

Målsäganden hade berättat att det baseballträ som använts varit 30-40 cm långt. Vidare hade hon berättat om den smärta som handlandet föranlett och de medicinska problem hon alltjämt upplevde som en följd härav. Tingsrätten uttalade att målsägandens uppgifter i denna del stöddes av journalanteckningar och rättsintyg.

Handlandet var att bedöma som grovt eftersom den tilltalade visat särskild hänsynslöshet och råhet.

I åtalspunkt 7 ansåg tingsrätten att åtalet var styrkt. Den tilltalade hade vid flera tillfällen, när målsäganden på grund av sömn varit i ett hjälplöst tillstånd, fört in sin penis och föremål i hennes slida och anus. Gärningarna skulle inte bedömas som grova.

Påföljden, som även innefattade grov kvinnofridskränkning, grova våldtäkter enligt lagens tidigare lydelse, sexuellt utnyttjande enligt lagens tidigare lydelse och olovlig körning, bestämdes till fängelse i åtta år.

Vad gäller ovan berörda åtalspunkter ändrade hovrätten endast åtalspunkt 7 genom att rubricera den som grov våldtäkt med hänvisning till vad åklagaren anfört. Åklagaren hade anfört att den tilltalade satt övergreppen i system och visat särskild hänsynslöshet och råhet. Någon ändring i påföljdsdelen gjordes ej.

⁸⁴ Se not 82.

B 5 - Grov våldtäkt

Målsäganden och den tilltalade hade några dagar innan gärningen avslutat sitt förhållande.

Hovrätten fann följande styrkt. Målsäganden tvingades till samlag omkring kl. 20 den aktuella kvällen. I samband därmed hindrade den tilltalade målsäganden från att lämna lägenheten genom hot med knytnävar, knivar samt genom att förvägra henne att klä på sig på underkroppen. Målsäganden var därefter ständigt övervakad och utsattes för ytterligare hot om våld genom att den tilltalade hytte med knuten näve mot henne samt ett visst våldsutövande bestående i knytnävsslag mot huvud och kropp. Någon form av sexuella aktiviteter pågick under tiden fram till kl. 02.00. Dessa bestod i att den tilltalade trängt in i målsäganden vid i vart fall fem ytterligare tillfällen och att han då tvingat isär hennes ben genom att ta tag i hennes lår. Därutöver hade målsäganden vid två tillfällen tvingats onanera åt den tilltalade. Den tilltalade fick därvid anses ha utnyttjat den rädsla som målsäganden upplevt alltsedan det inledande hotet med en kökskniv. Den tilltalade hade dessutom själv onanerat, uppenbarligen i syfte att erhålla erektion för att möjliggöra ytterligare samlag.

I rubriceringsbedömningen anförde hovrätten att den tilltalade hindrat målsäganden att lämna lägenheten under den tid övergreppen pågått, i vart fall sex timmar, och därigenom berövat henne friheten. Den tilltalade hade även hotat målsäganden med kniv samt utövat visst våld. Vid en samlad bedömning fann hovrätten att gärningen skulle bedömas som grov våldtäkt.

Påföljden, som även innefattade misshandel och olaga hot, bestämdes till fängelse i fyra år och tre månader.⁸⁵

Intressant att notera är att den tilltalade även åtalats för olaga frihetsberövande för agerandet i samband med våldtäkten. Tingsrätten dömde den tilltalade även för detta brott. Hovrätten uttalade att förutsättningar för bifall till åtalet för olaga frihetsberövande förelåg i och för sig. Den tilltalades agerande att hindra målsäganden från att lämna lägenheten synes dock ha varit helt underordnat hans syfte att tilltvinga sig samlag och andra sexuella handlingar. Han dömdes därför inte särskilt för olaga frihetsberövande.

B 6 - Försök till grov våldtäkt (åtalspunkt 2)

Hovrätten ansåg det styrkt att den tilltalade begått den gärning åklagaren lagt honom till last.

I gärningsbeskrivningen anfördes i huvudsak följande. Den tilltalade hade nattetid på en gångstig påbörjat utförandet av en våldtäkt och därvid tagit stryptag och hållit fast

⁸⁵ Såväl misshandel som olaga hot gällde andra tillfällen och andra målsäganden.

målsäganden, under fasthållande släpat och tryckt ned målsäganden på marken samt bitit henne i ryggen. Den tilltalades förhållanden avbröts när polis kom till platsen.

I rubriceringsbedömningen anförde hovrätten att gärningen skulle bedömas som grov med hänsyn framförallt till att händelseförloppet varit utdraget, att betydande och hänsynslöst våld hade använts och att i målet aktuellt strupgrepp måste betecknas som livsfarligt.

Påföljden, som även innefattade försök till våldtäkt (annan målsägande) och sexuellt tvång (ännu annan målsägande), bestämdes till fängelse i fyra år. Utvisningen i fem år påverkade fängelsestraffets längd.

Tingsrätten hade dömt för försök till våldtäkt och anförde att omständigheterna vid brottet inte avvek i sådan utsträckning från andra överfallsvåldtäkter att ett fullbordat brott skulle ha ansetts vara grovt.

Noteras bör att målsäganden i hovrätten bland annat tillagt att strupgreppet medfört att hon inte fått luft, att hennes ord kvävts, att hennes ögon börjat rinna och att hon förlorat kraft. Under nästan hela händelseförloppet höll den tilltalade greppet om hennes hals.

B 7 - Grov våldtäkt

Den tilltalade och målsäganden hade ett förhållande. Under ett frivilligt sexuellt umgänge, bestående i oralsex, reste sig målsäganden upp och sa att hon inte ville fortsätta suga. Den tilltalade tryckte då ned målsägandens huvud och tvingade henne att fortsätta suga på hans penis. Den tilltalade tvingade även målsäganden att fortsätta utföra oralsex genom att han höll en kniv över hennes fingrar och hotade med att i annat fall hugga av fingrarna.

I rubriceringsbedömningen anförde tingsrätten att gärningen var att bedöma som grov eftersom den tilltalade hotat målsäganden med en kniv, ett hot som därför måste anses ha varit av särskilt allvarlig art.

Påföljden, som även innefattade misshandel, stöld, egenmäktigt förfarande, olovlig körning, rattfylleri, ringa narkotikabrott, brott mot knivlagen, otillåtet innehav av ammunition och förseelse mot förordningen om vägtrafikregister, bestämdes till fängelse i fyra år och sex månader.

B 8 - Grov våldtäkt

Målsäganden blev i föreliggande fall överfallen utomhus i en park av en okänd man. Hovrätten fann det styrkt att den tilltalade tvingat målsäganden till oralt, vaginalt och analt samlag eller med samlag jämförbar sexuell handling. Den tilltalade hade använt våld för att

föra henne från en stig, hotat att döda henne samt trängt in något med sin penis i hennes ändtarmsöppning.

Enlig målsäganden kom den tilltalade ifatt henne bakifrån och tog ett grepp runt hennes hals med armen. Han var lång, stor och hotfull och hon var övertygad om att han skulle ha ihjäl henne. Den tilltalade tryckte ner henne på marken, drog ner hennes byxor och tog ut hennes tampong. Han släpade henne ett tiotal meter bort från stigen. Den tilltalade, som sagt åt henne att ligga på mage, ställde sig på knä och tvingade henne att utföra oralsex varefter han tvingade henne att masturbera åt honom. Han sa åt henne att lägga sig på rygg, la en tröja över hennes ansikte varpå han slickade och kysste henne över hela kroppen, bland annat på bröstet och i underlivet. Vidare utförde han ett vaginalt samlag och trängde in något med sin penis i hennes ändtarmsöppning, han slutade när hon sa till honom att låta bli. Han stack då in fingrarna i slidan och analöppningen på henne, men upphörde även med det när hon bad honom sluta. Den tilltalade tilltvingade sig därefter vaginalt samlag med målsäganden, först på rygg och sedan på alla fyra, varefter han fick utlösning inuti henne. Vid två tillfällen, när det gick förbi människor på stigen, höll han henne nere och höll för hennes mun. Enligt målsäganden pågick övergreppet i 20-30 minuter. Under övergreppet uttalade den tilltalade att han skulle döda henne.

Tingsrätten dömde den tilltalade för grov våldtäkt till fängelse i fem år.

Hovrätten fastställde tingsrättens domslut och uttalade att straffvärdet motsvarade det av tingsrätten utdömda fängelsestraffet. Två av juristdomarna var dock skiljaktiga i påföljdsfrågan och ansåg att straffvärdet motsvarade fyra års fängelse. Hovrätten anförde följande i rubriceringsfrågan. ”Målsäganden har av en för henne okänd person överfallits på allmän plats och har därefter utsatts för en långvarig våldtäkt under vilken den tilltalade förgripit sig på henne bland annat genom oralt, vaginalt och analt samlag. Den tilltalade har haft klart för sig att målsäganden led av anorexi men har inte låtit detta avhålla honom från övergreppet utan snarare utnyttjat hennes fysiska och psykiska skörhet vid sitt genomförande av våldtäkten. Med beaktande av dessa omständigheter får den tilltalade, trots att han inte använt sig av våld eller hot av särskilt allvarlig art, anses ha visat sådan hänsynslöshet att gärningen enligt hovrättens uppfattning bör bedömas som grov våldtäkt.”⁸⁶

⁸⁶ S. 6 i hovrättens dom.

B 9 - Grov våldtäkt

Det aktuella fallet rörde en överfallsvåldtäkt utomhus mot två målsäganden. Den tilltalade hade utfört oralsex på två målsäganden samt fört in fingrar i deras underliv, de regelrätta övergreppen hade pågått i åtminstone 15 minuter. Tvånget hade bestått i att den tilltalade uttalat i vart fall tio dödshot samt såväl självständigt som i samband hoten riktat en pistol mot, och vid några tillfällen även tryckt den mot, de båda målsägandenas underliv. Exempelvis hade den tilltalade uttalat att han skulle skjuta skallen av målsägandena om de inte slutade gråta.

Domstolen synes⁸⁷ ha utgått från den tilltalades uppgifter om att pistolen var en trasig luftpistol. Tingsrätten uttalade att målsägandena, som inte haft någon tidigare kännedom om vapen, hade uppfattat att det varit fråga om en riktig pistol. Enligt tingsrättens mening påverkade inte det förhållandet att det var en luftpistol vare sig hur gärningarna skulle rubriceras eller deras straffvärde. En snabb okulärbesiktning av bilder på pistolen gav också intryck att det var fråga om en riktig pistol. I vart fall hade målsägandena anledning att tro att det var fråga om en riktig pistol.

Den tilltalade dömdes för två fall av grov våldtäkt då de framförda hoten var av ”så allvarlig beskaffenhet”⁸⁸.

Påföljden, som även innefattade sexuellt ofredande, skadegörelse, hot mot tjänsteman, våld mot tjänsteman och ringa narkotikabrott, bestämdes till fängelse i sju år. Hovrätten fastställde tingsrättens dom.

B 14 - Grov våldtäkt

Målsäganden befann sig den aktuella natten i en lägenhet med de tre tilltalade, A, B och C, som hon träffat under kvällen. Åklagaren hade yrkat ansvar å A och B för grov våldtäkt medan C var åtalad för sexuellt ofredande.

⁸⁷ Tingsrätten borde ha utgått från att det var en trasig luftpistol då detta påstås av den tilltalade och inget annat framkommit i domen. Dessvärre anges inte explicit i domen huruvida tingsrätten utgått från att luftpistolen varit trasig eller ej.

⁸⁸ S. 13 i tingsrättens dom.

Tingsrätten anförde att målsägandens uppgifter, före de tilltalades, skulle läggas till grund för prövningen av åtalet. Därmed var det till en början styrkt att A på sätt som påståtts våldtagit målsäganden.⁸⁹

Målsäganden uppgav bland annat att A när de dansade plötsligt dragit in henne i sovrummet mot hennes vilja och där kastat ner henne på sängen så att hon slagit i huvudet i sänggaveln eller väggen. Därefter tog han tag i hennes ben och bände dem uppåt trots att hon spjånade emot. Han tryckte upp benen så att dessa kom att ligga mot hennes axlar, vilket smärtade kraftigt. Han genomförde sedan ett vaginalt samlag. Vid ett tillfälle höll han ned hennes huvud genom att trycka sin hand mot sidan av hennes hals, vilket smärtade.

Efter att A lämnat henne kom B in i rummet och det föreföll som att han försökte trösta henne. Plötsligt ändrades hans beteende och han tryckte ned henne i sängen, lyfte upp hennes ben på samma sätt som A och genomförde ett vaginalt samlag. Hon grät hela tiden och sa att hon ville åka hem. Vid ett tillfälle tog han tag i hennes hår och försökte förmå henne utföra ett oralt samlag. Han försökte även utföra ett analt samlag.

Tingsrätten anförde i rubriceringsfrågan att A med vetskap om att han var HIV-positiv genomfört ett oskyddat samlag, med risk för att målsäganden skulle smittas av en obotlig och potentiellt dödlig sjukdom. Redan genom sitt handlande hade han visat sig likgiltig för denna risk, vilket innebar att han hade uppsåt i denna del. Även om våldet i övrigt varit begränsat var gärningen att bedöma som grov. A dömdes för grov våldtäkt till fängelse i fem år, vilket motsvarade straffvärdet.

⁸⁹ Följande är ett utdrag ur åklagaren gärningsbeskrivning: ”A och B har tillsammans och i samförstånd genom våld tvingat målsäganden till samlag med såväl A som B.

A och B har förmått målsäganden att medfölja till A:s bostad till vilken C har anslutit. A och därefter B har fysiskt betvingat målsäganden genom att hålla fast hennes ben, hålla fast i hennes hår samt med kroppstyngd trycka ned henne i en säng och därefter genomföra vaginala samlag med målsäganden varigenom hon tillfogats bland annat smärta och ömhet i hårbotten och på halsen, smärta, ömhet och rodnader på nedre delen av brösttryggen, ömhet, svullnad och rodnad på höger överarm, ömhet på insidan av höger och vänster lår samt svullnad ovan vänster knä och rodnad och blånad på höger knä, ömhet på yttre blygdläpparna, ömhet i slidan och slidmyrningen, blåmärke vid urinrörets mynning samt blåmärke vid analöppningen.

Brottet är grovt emedan två personer förgripit sig på målsäganden samt även på annat sätt deltagit i övergreppet genom att t ex ta fotografier samt genom att titta på då övergreppet skett samt då i vart fall den ena av gärningsmännen är HIV-positiv. ”

I och med att de båda tilltalade i gärningsbeskrivningen behandlats tillsammans har vi utifrån målsägandens berättelse försökt utläsa händelseförloppet.

Även B dömdes för grov våldtäkt till fängelse i fem år, vilket motsvarade straffvärdet. Tingsrätten anförde härvidlag att B med vetskap om att målsäganden redan blivit utsatt för ett övergrepp utnyttjat hennes utsatta belägenhet för att själv tilltvinga sig vaginalt samlag. Dessutom hade han hänsynslöst med våld försökt förmå henne att utföra såväl oralt som analt samlag. Omständigheterna var sammantaget sådana att även B, som således visat särskild hänsynslöshet, skulle dömas för grov våldtäkt.

B hade inte haft någon del i A:s övergrepp. Var och en av dem var således inte att anse som medgärningsmän till den andres brottslighet.

Åtalet mot C ogillades.

Hovrätten fastställde domslutet mot såväl A som B. Att beakta är att målsäganden i hovrätten sagt att hon var osäker på om B också försökt få till stånd ett analt samlag. Det är således osäkert huruvida hovrätten ansett ett sådant försök styrkt. Vidare bör nämnas att hovrätten uttalat att det våld som A respektive B utövade visserligen varit relativt måttligt, men i den situationen som rått likväl tillräckligt för att betvinga målsäganden.

B 16 - Grov våldtäkt

Målsäganden befann sig den aktuella kvällen inne på en restaurang där hon träffade en för henne okänd man, en av de tilltalade. Senare på kvällen hamnade målsäganden på något sätt tillsammans med de båda tilltalade i en lägenhet.

Tingsrätten fann styrkt att målsäganden befunnit sig i ett hjälplöst tillstånd från det att hon ”vaknade upp” i sängen. Hennes påverkade tillstånd i förening med det faktum att hon befunnit sig i ett klart utsatt läge kunde knappast betraktas som annat än ett hjälplöst tillstånd. Hon hade ”vaknat upp” naken i en främmande persons bostad med två för henne okända och därtill storvuxna män över sig, varav en i sig.

Även om det utövade våldet – främst i form av kroppsligt betvingande genom fasthållning och tag om hår, armar och ben – till sin karaktär varit förhållandevis begränsat med avseende på till följd därav uppkomna skador, hade det sexuella övergreppet förövats av två personer samtidigt under en inte helt obetydlig tidsrymd. De sexuella handlingarna hade inte enbart begränsat sig till vaginalt samlag, utan även inbegripit oralt och analt samlag; allt med åtföljande skador på bland annat slemhinnor och efterföljande problem för målsäganden att hålla avföringen. Den sexuella kränkningen framstod, enligt tingsrätten, i ljuset av det sagda som avsevärd. De tilltalade dömdes därför för grov våldtäkt till fängelse i fyra år. Skäl att bestämma straffvärdet över straffminimum för grov våldtäkt förelåg inte.

Hovrätten fastställde tingsrättens domslut och anförde att de tilltalade genom våld – fasthållande, dragande i hår, armar och ben samt försök till lyft – tvingat målsäganden till såväl vaginalt, analt som oralt samlag. De hade därigenom gjort sig skyldiga till våldtäkt. Även om det sålunda utövade våldet varit förhållandevis begränsat hade våldtäkten begåtts av två personer och skulle därför, som tingsrätten funnit, bedömas som grov.

B 18 - Grov våldtäkt i tingsrätten (ogillat i sin helhet i hovrätten)⁹⁰

De båda målsägandena, X och Y, hade sent en kväll träffat den tilltalade A som de kände och tyckte om. De hade sedan följt med denne till en lägenhet där de även umgåtts med de andra två tilltalade, B och C, som var okända för de båda målsägandena.

Tingsrätten ansåg det utrett att först A, därefter B och slutligen A igen haft samlag med X mot hennes vilja. Då X fördes in i sovrummet gjorde hon visst mindre motstånd genom att hålla fast i dörrhandtaget. Hon har sedan försökt hålla ihop benen och sagt att det är ingen idé, försökt hindra A att dra ned hennes jeans och trosor genom att sprattla med benen samt med ena handen hållit i linningen till jeansen.⁹¹ Vad X berättat om att B blivit liggande på hennes arm, hur hon knuffats tillbaka i sängen då hon försökt resa sig och hur A och B hållit i henne visade att X utsatts för sådant våld att A:s och B:s handlande var att bedöma som våldtäkt.

Tingsrätten anförde i rubriceringsfrågan att det av förarbetena framgår att våldtäkt mot barn som är äldre än 15 år även fortsättningsvis torde vara att bedöma som grovt brott.⁹² Tingsrätten betonade i sin bedömning att X vid brottstillfället nyss fyllt 16 år. Detta kände A till och B kan inte ha trott att hon var mycket äldre. Vidare nämndes att X var oskuld, vilket i vart fall A känt till. Tingsrätten anförde även att det var styrkt att A och B i samråd omedelbart efter varandra förgripit sig mot X och att detta var en omständighet som redan enligt lagtexten skall beaktas som så försvårande att brottet normalt skall bedömas som grovt.

En samlad bedömning ledde tingsrätten till konklusionen att omständigheterna var så försvårande att brottet skulle bedömas som grovt, trots att det våld A och B tillgripit allmänt sett inte varit särskilt allvarligt. A och B dömdes i tingsrätten för grov våldtäkt till fängelse i

⁹⁰ Anledningen till att vi redovisar denna dom trots att den ogillats i hovrätten är att vi vill visa på tingsrättens resonemang. Hovrätten ogillade sedan åtalet på grund av bevisproblem. Principiellt anser vi att friande domar inte skall redovisas. Enligt vår mening kan dock tingsrättens resonemang vara av intresse för en uppsats som denna.

⁹¹ Domstolen anförde att även om A och B haft skäl att tro att målsäganden frivilligt följt med till sovrummet och där låtit sig frivilligt kyssas av B måste de ha förstått att hon sedan inte velat ha samlag med dem.

⁹² Vad gäller felaktigheten i detta uttalande, se ovan i kap. 2.4.3 st. 8.

fyra år. Straffvärdet fick anses motsvara något mer än minimistraffets längd. Både A och B utvisades i tio år vilket beaktades vid straffmätningen. Åtalet mot C ogillades. Åklagaren hade yrkat ansvar för grov våldtäkt mot A och B samt försök till våldtäkt mot C.⁹³

I hovrätten ogillades åtalet mot såväl A som B på grund av bevisproblem.

B 24 - Grov våldtäkt

Målsäganden och den tilltalade var inte bekanta med varandra.⁹⁴ Målsäganden hade varit på en fest och hon avsåg att promenera hem när hon fick skjuts av den tilltalade. Den tilltalade hade därvid fört bort målsäganden, för vilket han dömdes för människorov. I anslutning till bortförandet hade den tilltalade haft en kniv i handen och med hotfull röst uttalat att målsäganden skulle lägga sig på rygg då hon befann sig i baksätet på hans bil. Vid detta tillfälle tejpade han för hennes mun och ögon.

Sexualhandlingen bestod i att den tilltalade slickat målsäganden i underlivet samt genomfört ett kort samlag. Den tilltalade hade bundit fast målsägandens händer och fötter samt bundit fast henne i sängen i en husvagn. Vid sexualhandlingen hade den tilltalade även fattat tag om målsägandens bröst och frågat om hon ville behålla bröstet.

Det kunde inte styrkas att en kniv varit framme även i samband med sexualhandlingen. Domstolen anförde dock att den tidigare närvaron av en kniv förstärkt det våld och hot som förelegat genom att den tilltalade bundit, tejpade samt hotat målsäganden. Detta, samt att den tilltalade genom bindandet och tejpandet helt berövat målsägandens möjlighet att freda sig, konstituerade grov våldtäkt.

Påföljden bestämdes till fängelse i sex år.

B 166 - Grov våldtäkt

Målsäganden var 15 år och den tilltalade var ungefär 16 och ett halvt år gammal. Målsäganden och den tilltalade hade sedan någon månad haft kontakt med varandra på Internet. Den aktuella dagen bestämde de sig för att träffas.

⁹³ I tingsrättens diskussion vad gäller rubriceringen på s. 22 finns en skrivning som är en aning svårtolkad: ”Visserligen är det inte visat att målsäganden fått några allvarliga skador av det inträffade även om det är upplyst att hon går på behandling hos BUP och det inte kan bortses från att hennes känsloliv fått skador som kan komma att visa sig först senare.”

⁹⁴ Som vi tolkat domen hade målsäganden och den tilltalade endast träffats en gång tidigare, och det samma kväll/natt/morgon som den tilltalade förde bort målsäganden.

Såväl tingsrätten som hovrätten lade målsägandens berättelse till grund för bedömningen. Hovrätten fann det genom målsägandens uppgifter styrkt att den tilltalade med våld, som bestått i att han med sin kroppstyngd tryckt ned målsäganden bakåt, tvingat henne till samlag. Med hänsyn till vad målsäganden berättat om att hon, när den tilltalade lagt sig mot henne, dels försökt puttat bort honom, dels skrikit åt honom att sluta, måste det ha varit uppenbart för den tilltalade att samlaget genomfördes mot målsägandens vilja.

I rubriceringsbedömningen anförde hovrätten följande. Det är genom målsägandens berättelse styrkt att den tilltalade avlöstes av ytterligare tre personer som med våld tvingade henne till samlag på sätt som framgår av åklagarens gärningsbeskrivning.⁹⁵ Målsäganden har uppgett att dessa personer kom till platsen medan den tilltalade alltjämt hade samlag med henne. Hon har vidare berättat att hon samtidigt som dessa personer förgrep sig på henne både såg den tilltalade och hörde honom skratta tillsammans med de övriga. Den tilltalades uppsåt måste därför anses omfatta att även de efterföljande övergreppen förekommit. Den tilltalade skall mot denna bakgrund dömas för grov våldtäkt.

Påföljden, som även innefattade olaga hot och snatteri, bestämdes till skyddstillsyn i förening med fängelse i tre månader.⁹⁶

A 1 - Grov våldtäkt

Målsäganden och den tilltalade kände inte varandra sedan tidigare. Tingsrätten ansåg det utrett att den tilltalade gjort sig skyldig till flera sexuella övergrepp mot målsäganden, ett oralt samlag och åtminstone tre anala samlag och att åklagaren sålunda styrkt sin talan.

Av gärningsbeskrivningen framgick bland annat att den tilltalade tilltvingat sig sexualhandlingarna genom att på ett våldsamt sätt knuffat eller kastat omkull målsäganden, dragit i och knuffat på målsäganden, dragit målsäganden i håret, tilldelat målsäganden slag på kroppen, slitit eller på annat våldsamt sätt tagit av målsägandens kläder, med våld särat på målsägandens ben, tagit ett kraftigt tag om målsägandens hals, med sin kroppstyngd hållit fast målsäganden, nypt målsäganden samt fattat tag om hennes huvud. De anala samlagen och det utövade våldet i övrigt hade åsamkat målsäganden kraftig smärta, hudavskrapningar på benen,

⁹⁵ Av gärningsbeskrivningen framgick bland annat att ytterligare tre personer haft vaginala samlag med målsäganden i en följd. Vi ett utav tillfällena höll en person i hennes ben medan en annan utförde samlaget och håll för hennes mun samt tryckt på hennes hals. Vid samtliga tillfällen försökte målsäganden streta emot och komma loss men betvingas av respektive gärningsmans kroppstyngd.

⁹⁶ Intressant diskussion i påföljdsfrågan på s 4-5 i hovrättens dom.

blåmärken och andra missfärgningar samt en ytlig sprickbildning i huden vid ändtarmsöppningen.

Tingsrätten anförde i rubriceringsbedömningen att det varit ett i tiden utdraget förlopp och att målsäganden vid ett tillfälle, när den tilltalade tog ett hårt grepp om hennes hals, känt allvarlig fruktan för sitt liv. Den tilltalades handlingar, särskilt påtvingandet av ett oralt samlag sedan han haft sin penis i målsägandens stjärt, hade varit oerhört förnedrande och hänsynslösa. Det rådde därför ingen tvekan om att gärningarna sammantaget skulle betecknas som grov våldtäkt.

Påföljden bestämdes till fängelse i fem år. Vid straffmätningen beaktades i någon mån det men, om än ringa, som utvisningen på tio år innebar för den tilltalade.

Vad gäller det utdragna händelseförloppet går det utifrån domen dessvärre inte att läsa ut annat än att det som mest kan ha pågått i ungefär tre timmar. Upplysningsvis kan vidare nämnas att målsäganden flytt från platsen genom att, utan kläder på kroppen, hoppa ut genom ett toalettönster. Målsäganden var vid detta tillfälle nedanför midjan nersmetad av sin egen avföring.

A 3 - Grov våldtäkt

Gärningarna hade begåtts i målsägandens bostad. Tingsrätten ansåg åtalet styrkt och anförde att gärningarna skulle bedömas på sätt som åklagaren rubricerat dem.

Åklagaren hade angivit att våldtäkten var grov med hänsyn till att tillvägagångssättet präglats av särskild hänsynslöshet och råhet. Gärningen bestod, enligt åklagaren, i att den tilltalade, när målsäganden befunnit sig i ett hjälplöst tillstånd (bestående i att hon legat på golvet och på grund av sjukdom, kroppsskada, ålder samt berusning varit oförmögen att resa sig och freda sig), fört upp sin hand in i hennes slida och med kraft fört handen fram och tillbaka upprepade gånger. Till följd härav tillfogades målsäganden en livshotande artärblödning i slidväggen som i sin tur gjort att hon förlorat medvetandet.

Den tilltalade dömdes för grov våldtäkt och överlämnades till rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning.

A 5 - Grov våldtäkt

Målsäganden bodde vid tillfället i samma område som den tilltalade. Den tilltalade, som var 15 år vid gärningen, hade i målsägandens bostad, tillsammans och i samförstånd med en medgärningsman, genom våld tvingat målsäganden till såväl oralt som vaginalt samlag på sätt som åklagaren påstått.

Av gärningsbeskrivningen framgick i huvudsak att den tilltalade eller medgärningsmannen genomfört delar av samlaget med en påse trädd runt sin penis. Den tilltalade och medgärningsmannen hade vidare tvingat målsäganden att suga på både den tilltalades och medgärningsmannens penis. Medgärningsmannen hade fört sin penis mellan målsägandens bröst. Den tilltalade hade stoppat in sina fingrar och ett skaft till en sopborste i målsägandens slida, det senare med kraftig smärta, urinavgång och blödning som följd. Den tilltalade och medgärningsmannen hade även onanerat inför målsäganden. Båda gärningsmännen hade ejakulerat på målsägandens ansikte, hår och kläder. Våldet hade bland annat bestått i att den tilltalade och medgärningsmannen knuffat och tryckt ned målsäganden på sängen, slitit sönder hennes trosor, särat på hennes ben och i övrigt betvingat målsäganden.

Tingsrätten ansåg, i likhet med åklagaren, det även klarlagt att den tilltalade och medgärningsmannen uppsåtligt utnyttjat den omständigheten att målsäganden befunnit sig ett hjälplöst tillstånd.

Våldtäkten var att bedöma som grov eftersom två personer samtidigt förgripit sig på målsäganden och gärningsmännen genom sina ageranden i övrigt – genom att bland annat olovligt ha inträngt i målsägandens bostad, fört in ett föremål i hennes underliv och utnyttjat hennes hjälplösa tillstånd – visat särskild hänsynslöshet och råhet.

Tingsrätten uttalade att straffvärdet för den grova våldtäkten låg klart över minimistrammet och närmade sig sex års fängelse. Förutom faktorer som framgått i stycket ovan anförde tingsrätten som en försvårande omständighet att den tilltalade velat ”straffa” målsäganden och därvid som en ytterligare kränkning fört upp ett föremål med våld i målsägandens underliv.

Påföljden, som även innefattade misshandel, olaga hot, stöld, grov stöld, övergrepp i rättssak samt förgripelse mot tjänsteman, bestämdes till slutet ungdomsvård i ett år och sex månader.

A 7 - Grov våldtäkt

Målsäganden och den tilltalade var tidigare samboende. Den tilltalade hade stämt möte med målsäganden och därvid fört bort henne till en stuga i syfte att våldta henne.

Tingsrätten ansåg det utrett att den tilltalade haft samlag med målsäganden både vaginalt, analt, oralt och med hjälpmedel vid ett stort antal tillfällen under cirka fem timmar. Målsäganden var vid alla tillfällen berövad synen genom tejpning, vid ett stort antal tillfällen bakbunden samt ofta misshandlad och hotad. Tingsrätten delade åklagarens uppfattning att gärningen, med hänsyn till bortrövandet, det utdragna händelseförloppet och den tilltalades visade hänsynslöshet och råhet var att bedöma som grov.

Påföljden, som även innefattade människorov, olaga hot och sexuellt ofredande, bestämdes till fängelse i sju år.⁹⁷

B 3 - Våldtäkt (åtalspunkt 2)

Tre personer, A, B och C, stod åtalade för grov våldtäkt mot samma målsägande. Alternativt hade åklagaren yrkat ansvar å B och C för medhjälp till våldtäkt. Åtalet ogillades vad gäller B och C medan A dömdes för våldtäkt.⁹⁸

Hovrätten fann styrkt att A haft analt samlag med målsäganden då denne befunnit sig i ett hjälplöst tillstånd. Påföljden, som även innefattade grov stöld och vapenbrott, bestämdes till fängelse i tre år.

B 10 - Försök till våldtäkt (åtalspunkt 7)

Målsäganden var 16 år vid gärningstillfället och umgicks som kompis med den tilltalade. Den aktuella kvällen var hon på besök hos den tilltalade.

Målsäganden berättade att den tilltalade dragit in henne i sovrummet och sagt åt henne att klä av sig. Hon ville inte och försökte gå därifrån. Våldet bestod i att den tilltalade sedan tryckt ner målsäganden i sängen och suttit på henne över hennes lår, hållit fast hennes händer och hållit dem över hennes huvud och även bundit dessa med en rem. Vidare hade han dragit ner målsägandens byxor till knäna. När målsäganden skrek hade han skrikit åt henne att hålla käften samt hållit för hennes mun. Den tilltalade hade även tagit tag i hennes överarmar och dunkat hennes huvud i väggen.

Tingsrätten anförde bland annat att det var på grund av målsägandens kraftiga motstånd som brottet inte kom till fullbordan. Målsäganden hade fått skador i form av blåmärken och rodnader. Det våld som utövats hade varit av allvarlig karaktär men inte av sådan särskilt allvarlig art att gärningen skulle bedömas som grovt brott. Hovrätten gjorde ingen annan bedömning än tingsrätten i rubriceringsfrågan. Åklagaren hade yrkat ansvar för försök till grov våldtäkt.

⁹⁷ Människorovet föregick våldtäktsgärningen medan de två övriga brotten hade begåtts under en annan tidsperiod.

⁹⁸ Upplysningsvis kan nämnas att tingsrätten uttalat att det ej var styrkt att B och C under detta tillfälle befunnit sig i den aktuella lägenheten. Åtalet mot B och C ogillades och domen överklagades ej i denna del.

B 11 - Våldtäkt

Tre personer, A, B och C, stod åtalade för grov våldtäkt mot samma målsägande. Åtalet ogillades vad gäller B och C medan A dömdes för våldtäkt.

Målsäganden var 15 år medan A var ungefär 26 år gammal. När målsäganden träffade A, B och C befann hon sig på centralstationen i Stockholm, uppenbarligen i en mycket besvärlig situation. Målsäganden hade flera dygn tidigare avvikit från ett behandlingshem och saknade pengar, hon hade inte ätit eller sovit tillräckligt och hon hade föregående natt utsatts för sexuella övergrepp. Målsägandens kamrat hade vid tillfället lämnat henne och hon var således ensam utan någonstans att ta vägen. De tilltalade hade uppfattat att målsäganden var trött och hungrig, hade rymt hemifrån och inte hade någonstans att sova.

Målsäganden följde med de tilltalade till en lägenhet och målsäganden drack där en hel del alkohol.

Hovrätten fann utrett att ett samlag mellan A och målsäganden ägt rum och att A tilltvingat sig detta samlag genom våld bestående i att han betvingat målsäganden med sin kroppstyngd.

A dömdes för våldtäkt och påföljden, som även innefattade häleri, bestämdes till fängelse i tre år och tre månader. Vid bedömningen av straffvärdet delade hovrätten tingsrättens bedömning. Tingsrätten beaktade som en försvårande omständighet att övergreppet begåtts mot en ung flicka, som befann sig i en mycket utsatt situation; hon var ensam i storstaden och befann sig trött, hungrig och berusad i en lägenhet tillsammans med tre män, som hon hade påtagliga svårigheter att kommunicera med, och med en kvinna, som inte föreföll bry sig om vad det var som pågick i bostaden.

Hovrätten fann vid en samlad bedömning av målsägandens tillstånd att hon väl kunde sägas ha befunnit sig i en mycket utsatt situation, men ej i hjälplöst tillstånd. Eftersom hjälplöst tillstånd ej förelåg ogillades åtalet mot B och C.

B 12 - Våldtäkt

Den aktuella kvällen befann sig målsäganden på en restaurang där hon träffade den tilltalade, som för henne var okänd sedan tidigare. Målsäganden följde med den tilltalade hem till hans lägenhet. Tingsrätten fann styrkt att målsäganden där tvingats till ett försök till och två utförda anala samlag. Våldet bestod i att den tilltalade hållit fast målsäganden i ett hårt grepp och tryckt fast henne mot underlaget. Den tilltalade hade vidare, i anslutning till samlagen, misshandlat målsäganden i det att han dragit henne i håret samt tilldelat henne ett flertal sparkar som träffat henne över hela kroppen. Hotet bestod i att den tilltalade, i anslutning till

samlaget, hållit en kniv mot målsäganden. Under övergreppen förekom omfattande verbal förnedring.

Målsäganden uppgav att hon under övergreppen var livrädd, alkoholpåverkad, hade ont samt skrek och till en början spjånade emot.

Av den medicinska utredningen framgick att målsäganden företedde ett stort antal blåmärken fördelade på armarna, händerna, benen, fötterna och kroppen, vilka var väl förenliga med hennes uppgifter.

Tingsrätten dömde den tilltalade för våldtäkt men ansåg, till skillnad från åklagaren, att gärningen ej var att bedöma som grov.⁹⁹

Åklagaren tillade i sin gärningsbeskrivning i hovrätten bland annat att våldet innefattat upprepade sparkar riktade mot bland annat målsägandens huvud.

Hovrätten fann det utrett att den tilltalade tvingat målsäganden till anala samlag genom misshandel och våld i stort sett på sätt som åklagaren gjort gällande. Hovrätten fann dock inte ”annat visat än att en kniv kan ha förekommit men att det inte är [var] styrkt att den tilltalade hotat målsäganden med kniven på sätt som åklagaren gjort gällande”.¹⁰⁰

I rubriceringsfrågan anförde hovrätten att prop. 2004/05:45 inneburit att tillämpningsområdet för när ett brott skall bedömas som grovt utvidgats. Bland annat angavs att den nya lagstiftningen innebär att en lägre grad av tvång, jämfört med tidigare gällande rätt, kan medföra straffansvar för grov våldtäkt. Vad gäller bedömningen i rubriceringsfrågan anförde hovrätten att det våld som den tilltalade gjort sig skyldig till i samband med våldtäkten varit av allvarlig karaktär. Enligt hovrätten hade integritetskränkningen, som bestått av flera anala samlag under en omfattande verbal förnedring, varit avsevärd. Sammantaget fann hovrätten att våldtäkten hade ett högt straffvärde – som låg klart över straffminimum – men att omständigheterna inte kunde anses vara i sådan grad försvårande att gärningen skulle bedömas som grov.¹⁰¹ Påföljden, som även innefattade olaga hot, bestämdes till fängelse i tre år och sex månader, vilket motsvarade straffvärdet för gärningarna.

B 13 - Våldtäkt

Målsäganden och den tilltalade hade ett förhållande.

⁹⁹ Åklagaren ansåg att brottet var grovt med hänsyn dels till att våldet och hotet varit av särskilt allvarlig art, dels till att den tilltalade visat särskild hänsynslöshet och råhet då övergreppet pågick under lång tid och inbegripit en omfattande verbal förnedring.

¹⁰⁰ S. 7 i hovrättens dom.

¹⁰¹ S. 8 i hovrättens dom.

Tingsrätten fann styrkt att det under mer än sex timmar pågått ett händelseförlopp som innebar att den tilltalade utsatt målsäganden för misshandel och hotat att döda henne. Våldet bestod i att den tilltalade slagit målsäganden i ansiktet, gripit tag om hennes ansikte, bitit henne i handen, huggit henne i handen med en kulspetspenna och dragit henne i håret så att hon fallit omkull. Den tilltalade hade även vid upprepade tillfällen hotat målsäganden med innebörden att han skulle döda eller skada henne.

En halvtimme efter misshandeln hade den tilltalade frågat om målsäganden ville ”ha sex” och målsäganden har då förmodligen svarat jakande, men samtidigt sagt att hon fortfarande blödde. Under samlaget grät hon.

Tingsrätten fastslog att den tilltalade uppsåtligt utnyttjat målsägandens rädsla framkallad av hans handlingssätt mot målsäganden under många timmar, vari ingått misshandel och dödshot med inslag av rent sadistisk karaktär. Det var detta handlande som framtvingat målsägandens svar och en så stark hotfull situation att målsäganden inte förmådde annat än att gå med på hans förfrågan om att ”ha sex”.

Påföljden, som även innefattade misshandel, olaga hot och skadegörelse,¹⁰² bestämdes till fängelse i två år och sex månader. Utvisningen i fem år beaktades vid straffmätningen.

Hovrätten ändrade tingsrättens dom endast på så sätt att utvisningen bestämdes till tio år.

B 15 - Våldtäkt

Den aktuella gärningen begicks utomhus i en park. Den tilltalade har där dels försökt dra ned målsägandens byxor, under det att han med våld sökt betvinga hennes motstånd, dels tryckt sin penis mot och in i målsägandens mun, tagit ut penisen stående framför målsäganden som suttit ned och därvid urinerat i hennes ansikte och på hennes överkropp. Våldet bestod i att den tilltalade hållit i och fast målsäganden. Hotet bestod i att den tilltalade uppträtt och uttalat sig hotfullt mot målsäganden.

Den tilltalade dömdes för våldtäkt i enlighet med åklagarens yrkande.

I påföljdsdelen angavs att det förhållandet att den tilltalade urinerat på målsäganden innebar att våldtäkten innefattat sådana förnedrande moment att brottets straffvärde låg klart över straffminimum. Påföljden, som även innefattade misshandel, rån, försök till rån och snatteri, bestämdes till fängelse i fyra år. Hovrätten ändrade endast tingsrättens domslut på så sätt att misshandeln ogillades.

¹⁰² Dessa gärningar begicks under de sex timmarna.

B 19 - Våldtäkt

Målsäganden och den tilltalade kände inte varandra sedan tidigare. Den aktuella gärningen ägde rum i den tilltalades lägenhet.

Det ansågs styrkt att den tilltalades och målsägandens könsorgan kommit i beröring med varandra och att den tilltalade därvid utfört samlagsrörelser. Det våld som den tilltalade utövade var kraftigt och tillräckligt för att betvinga målsäganden.

Enligt målsägandens uppgifter i tingsrätten hade våldet bestått i att den tilltalade dragit ner henne på en madrass och lagt sig ovanpå henne. Målsäganden hamnade på rygg med den tilltalades underarm över hennes hals. Målsäganden försökte kämpa emot och sprattlade med benen, men den tilltalade var tung och hon hade svårt att få luft då han höll armen över hennes hals. Den tilltalade slet av målsäganden ena byxbenet och ena skon och fick av trosorna över ena benet. Den tilltalade lutade sig ytterligare mot målsägandens hals så att trycket blev ännu större. Målsäganden, som trodde att hon skulle dö när hon inte fick luft, försökte ta bort den tilltalades arm och ta sig loss, men gav upp då detta ej var möjligt för henne.¹⁰³

Den tilltalade överlämnades till rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning.

B 21 - Våldtäkt och medhjälp till våldtäkt

Den tilltalade var bland annat åtalad för flera våldtäkter. Tre av dessa skulle ha inträffat efter den 1 april 2005. I samtliga fall rörde det sig om olika målsäganden.

I det första av dessa tre fall, åtalspunkt 3, hade den tilltalade och målsäganden fått kontakt med varandra via Internet. Gärningen inträffade i målsägandens bostad och det var första gången de träffats personligen.

Den tilltalade hade i lägenheten utsatt målsäganden för upprepade vaginala samlag och dessutom för ett oralt samlag. Det första vaginala samlaget kom till stånd efter att den tilltalade greppat tag i målsägandens underarm och med våld fått ned henne i sängen. Han tryckte ned målsägandens bröstorg så att hon kom att ligga på rygg. Efter att ha tagit av målsägandens kläder slog han henne flera gånger med handflatan i ansiktet, och på bröstet. Den tilltalade var både längre och större än målsäganden. Då målsäganden inte hade något att sätta emot höll hon sig i fortsättningen passiv, med undantag från att hon vägrade att upprepa

¹⁰³ I hovrätten uppgavs att målsäganden i allt väsentligt lämnat samma uppgifter som vid tingsrätten, men med vissa tillägg och ändringar. Som vi förstått saken har det våld vi redovisat från målsägandens utsaga i tingsrätten ej "tagits bort".

vad den tilltalade sade nämligen att hon var en slyna och hora. Efter det första samlaget hade de ett par vaginala samlag till och i samband med varje samlag upprepade den tilltalade slagen mot målsägandens ansikte och bröst och höll så hårda tag i bröstet att det gjorde ont. Vid ett samlagstillfälle pressade han en kudde över hennes ansikte så att hon var nära att tappa andan. Målsäganden drabbades av panik och det var i sista sekund kudden togs bort. Härefter satte sig den tilltalade över målsäganden och tryckte hennes ansikte mot sin manslem varpå han pressade in den hårt och så långt att målsäganden knappt kunde andas.

Den tilltalade dömdes för våldtäkt och hovrätten fastställde tingsrättens domslut.

I det andra fallet, åtalspunkt 4, hade den tilltalade och målsäganden fått kontakt med varandra via Internet.

Enligt åklagarens gärningsbeskrivning hade den tilltalade tvingat målsäganden, som var 18 år, att tåla att en annan okänd man, dubbelt så gammal som målsäganden, berört hennes bröst, slickat hennes underliv och fört in sin manslem i hennes mun. Enligt åklagaren hade den tilltalade genom att sära målsägandens ben och hålla fast henne hjälpt den okände mannen att beröra målsäganden och tränga in i hennes underliv.

Tingsrätten fann *inte* styrkt att den tilltalade varit den okände mannen behjälplig att utföra de sexuella handlingar som bestått i att han berört hennes bröst, slickat hennes underliv och fört in sin manslem i hennes mun. Däremot stod det klart att den tilltalade medverkat till ett påtvingat samlag från den okände mannens sida genom att med våld sära målsägandens ben.

Den tilltalade dömdes för medhjälp till våldtäkt. Hovrätten gjorde ingen annan bedömning härvidlag.

I det tredje fallet, åtalspunkt 5, hade den tilltalade och målsäganden fått kontakt med varandra via Internet. Efter att ha träffats på en restaurang följde målsäganden med till den tilltalades lägenhet.

Så snart de kommit in i lägenheten utövade den tilltalade våld mot målsäganden genom att dels ta henne i håret, dels ta tag i hennes bröst och nafs och bita i dem. Han spottade henne också i munnen och tvingade målsäganden att svälja. Efter att målsäganden protesterat avbröt den tilltalade sitt handlande.

När de senare skulle ha samlag förändrades den tilltalades beteende på nytt och han slog målsäganden med öppen handflata i ansiktet och på bröstet. Han spottade på henne. Vidare bet den tilltalade tag i målsägandens bröst varvid hon uppmanade honom att sluta. Målsäganden tog tag i den tilltalades händer för att hindra ytterligare slag varvid han tog tag i målsägandens armar och höll de bakåt. Målsäganden lyckades dock att komma loss. Den tilltalade förde in ett finger i hennes analöppning och målsäganden skrek att det gjorde ont

och att han skulle sluta. Han upprepade senare förfarande att sticka in sitt finger i hennes anal ytterligare minst två gånger. Den tilltalade kallade henne för hora, slyna och feta gris. Slutligen avslutade den tilltalade det första samlaget.

När målsäganden försökte lämna bostaden hindrades hon av den tilltalade. Under de timmar som följde hade han ytterligare vaginala samlag med målsäganden, varje gång i förening med misshandel, annat våld och spottande, dock inte vid de tillfällen då andra män varit närvarande.

Mellan samlagen hade den tilltalade fått tag i män via Internet som kom till lägenheten. Den förste okände mannen försökte ta på målsäganden vilket den tilltalade även uppmanade till, målsäganden hindrade dock detta. Målsäganden och den tilltalade hade samlag varvid den okände mannen onanerade och sedan lämnade bostaden. Efter ett tag kom ytterligare en okänd man som på den tilltalades anvisningar bevittnade ett samlag mellan den tilltalade och målsäganden. Den tilltalade uppmanade därefter den okände mannen att föra in en hand mellan deras könsorgan, men målsäganden ryckte undan handen.

Efter att den tilltalade somnat kunde målsäganden lämna lägenheten. Mellan de olika samlagen hade målsäganden vid flera tillfällen försökt klä på sig och gå men hejdats varje gång. Hon vågade inte fly.

Den tilltalade dömdes för våldtäkt. Hovrätten gjorde ingen annan bedömning härvidlag.

Den tilltalade dömdes i enlighet med åklagarens yrkande för totalt tre våldtäkter, två fall av medhjälp till våldtäkt, olovlig körning samt ringa narkotikabrott till fängelse i fem år.

B 23 - Våldtäkt

De båda tilltalade var 21 (A) respektive 17 (B) år gamla. Målsägandens ålder framgår ej av domen, men det framgick att hon gick i skolan. Målsäganden kände den tilltalade A sedan tidigare medan hon endast haft flyktig kontakt med den tilltalade B.

Målsäganden mötte de tilltalade vid skolan och slog följe med dem då de skulle åt samma håll. När målsäganden skulle åt ett annat håll ryckte A tag i henne och klämde på hennes skadade hand för att därigenom få med henne till B:s lägenhet. Vid ett tillfälle lyckades målsäganden komma loss och började springa från de tilltalade. A hann dock ifatt henne och hotade att han skulle klämma hennes hand igen om hon inte följde med till lägenheten. I lägenheten förde A in målsäganden i sovrummet.

Det ansågs styrkt att A hållit fast målsäganden, hotat göra illa hennes nyopererade hand samt klämt till om den onda handen samtidigt som B dragit ner målsägandens byxor och stoppat upp sina fingrar i hennes underliv. Denna gärning var att bedöma som våldtäkt.

Målsäganden hade vidare genom hot om våld tvingats att onanera åt A, en gärning som bedömdes som sexuellt tvång. Detta brott konsumerades av våldtäktsbrottet.

Tingsrätten fann att de båda tilltalade A och B agerat tillsammans och i samförstånd. B hade på instruktion av A deltagit i övergreppet.

I påföljdsdelen angavs att målsäganden utsatts för övergrepp av två gärningsmän. Dessa hade utnyttjat att målsäganden hyst tillit till dem som skolkamrater. Både våld och hot om våld hade förekommit under ett förhållandevis långt förlopp. Med hänsyn till dessa omständigheter motsvarade gärningens straffvärde ett fängelsestraff om två år och sex månader. A dömdes till fängelse i två år medan B överlämnades till vård inom socialtjänsten.

Hovrätten fastställde tingsrättens domslut.

B 84 - Våldtäkt (åtalspunkt 3)

Målsäganden och den tilltalade hade sammanbott och varit förlovade. Tingsrätten ansåg det styrkt att den tilltalade våldtagit målsäganden på sätt som åklagaren påstått.

Av gärningsbeskrivningen framgick att den tilltalade genom misshandel och annars genom våld tvingat målsäganden till oralt, vaginalt och analt samlag. Misshandeln och våldet hade bestått i att den tilltalade utdelat slag med smärta som följd samt att han betvingat målsägandens rörelseförmåga genom att han tryckt armen över hennes hals, hållit fast hennes armar, suttit grensle över henne och låst hennes axlar och armar samt tagit tag i målsäganden.

Tingsrätten uttalade att den tilltalade förvisso inte utövat något grövre våld mot målsäganden men att våldtäkten med hänsyn till de förnedrande inslagen var att bedöma som allvarlig.

Enligt *målsägandens berättelse* hade hon utsatts för ett flertal olika sexuella övergrepp i följande ordning: vaginalt, oralt, vaginalt, analt, oralt, analt, analt, och slutligen oralt samlag.¹⁰⁴ Målsäganden trodde att våldtäkten hade hållit på ”i kanske 45 minuter”¹⁰⁵.

Den tilltalade dömdes för våldtäkt och påföljden, som även innefattade grov fridskränkning och våldtäkt enligt lagens äldre lydelse, bestämdes till fängelse i fyra år. Hovrätten gjorde, vad gällde åtalspunkt 3 och i påföljdsdelen, ingen annan bedömning än tingsrätten.

¹⁰⁴ Det var genom målsägandens mycket trovärdiga uppgifter i förening med vittnesmål och fotografier över skador som gjorde att det var styrkt att den tilltalade våldtagit målsäganden på sätt som åklagaren påstått.

¹⁰⁵ Se s. 10 i tingsrättens dom.

B 85 - Våldtäkt (åtalspunkt 1) och försök till våldtäkt (åtalspunkt 2)

Tingsrätten fann utrett att den tilltalade handlat på sätt som åklagaren påstått vad gäller åtalspunkt 1 och att den tilltalade försökt att tilltvinga sig samlag på sätt som åklagaren påstått i åtalspunkt 2.

Enligt gärningsbeskrivningen i åtalspunkt 1 hade den tilltalade i målsägandens bostad genom våld tvingat målsäganden till ett analt samlag. Våldet bestod i att den tilltalade betvingat målsägandens motstånd genom att sätta sin hand för hennes mun och näsa så att hon fått svårt att andas och fått panik.

Av gärningsbeskrivningen i åtalspunkt 2 framgick följande. Den tilltalade hade i målsägandens bostad utdelat flera slag med öppen hand som träffat målsägandens ansikte och armar, vilka hon satt upp för att skydda sig mot ytterligare slag i ansiktet, samt dragit i hennes hår. Till följd av våldet hade målsäganden tillfogats smärta och en sprucken läpp. Den tilltalade hade vidare hotat målsäganden att han till hennes far skulle skicka en filminspelning där det framgick hur han och målsäganden hade samlag. Hotet framstod för målsäganden som trängande fara eftersom hennes far skulle kunna komma att reagera våldsamt mot henne om han fick kännedom om att målsäganden haft sexuellt umgänge utanför äktenskapet. Därefter försökte den tilltalade tvinga målsäganden till ett analt samlag genom det nämnda våldet och hotet samt genom att tynga ned henne med sin egen kropp. Brottet fullbordades inte eftersom målsäganden lyckats ta sig loss och sedan fly in på en toalett där hon låste dörren.

Den tilltalade dömdes för våldtäkt och försök till våldtäkt. Vidare dömdes han för misshandel, grov fridskränkning, olaga hot och sexuellt ofredande.¹⁰⁶ Tingsrätten ansåg att straffvärdet sammantaget motsvarade minst fyra års fängelse.

Hovrätten gjorde ingen annan bedömning än tingsrätten i skuld- och rubriceringsfrågan vad gällde åtalspunkt 1 och 2.¹⁰⁷

B 88 - Våldtäkt

Den tilltalade var vid gärningstillfället nästan 39 år gammal och 21 år äldre än målsäganden.¹⁰⁸ Målsäganden hade hyst stort förtroende för den tilltalade och betraktat honom närmast som en fadersfigur. Den tilltalade var god vän med målsägandens far och

¹⁰⁶ Ingen av gärningarna hade samband med de aktuella våldtäkterna.

¹⁰⁷ På grund av förbudet mot reformatio in pejus fastställdes tingsrättens dom i påföljdsfrågan.

¹⁰⁸ Tingsrätten talar i domen om ”en 21 år äldre mansperson” (s. 8 i tingsrättens dom). Förmodligen åsyftas här att den tilltalade, vid gärningstillfället, var 21 år äldre än målsäganden.

bodde ofta hos honom när han var i staden. Den aktuella kvällen skulle målsäganden övernatta i faderns bostad.

Tingsrätten fann styrkt att den tilltalade genom våld och hot om brottslig gärning tvingat målsäganden till ett fullbordat samlag och även tilltvingat sig en samlagsliknande handling genom att mot hennes vilja föra in en så kallad dildo i hennes slida. Våldet bestod i att den tilltalade hållit fast målsägandens händer och med sin kroppstyngd bemäktigat sig henne och tilltvingat sig ett samlag med henne. Hotet bestod i att den tilltalade uttalat att han skulle döda henne, om hon försökte kalla på hjälp.

Påföljden bestämdes till fängelse i två år, vilket motsvarade straffvärdet. Hovrätten fastställde tingsrättens dom.

B 99 - Våldtäkt (åtalspunkt 2 i bilaga 4)

Den tilltalade och målsäganden hade vid tidpunkten för gärningen ett förhållande. Den aktuella gärningen begicks i ett hotellrum. Tingsrätten fann ingen anledning att betvivla målsägandens uppgifter om den misshandel, det hot om dödande, och det tvång att inta amfetamin som hon utsatts för innan samlaget. Det stod helt klart att målsäganden inte skulle ha gått med på samlaget om hon inte utsatts för angiven misshandel och angivet hot.

Målsäganden angav bland annat att den tilltalade utdelat slag mot hennes huvud och därvid uppgivit att han hoppades att hon skulle få ett epileptiskt anfall. Den tilltalade hade kastat glas omkring sig för att hon inte skulle kunna lämna rummet, han hade hotat att skära henne och omtalat att han skurit en ”grimma” på en annan kvinna och att han njutit när hon börjat att blöda. Den tilltalade hade även hotat att slå ihjäl henne. Den tilltalade tog under förloppet amfetamin och blev alltmer våldsam, han ville även att hon skulle ta amfetamin för att bli mer kåt. Varje gång hon sade nej slog han till henne, det var fråga om två till tre knytnävslag per gång. Hon gav till slut med sig och tog amfetamin. Målsäganden blödde från munnen och tinningen.

Den tilltalade dömdes för våldtäkt och påföljden, som även innefattade våldtäkt mot samma målsägande, grov kvinnofridskränkning mot samma målsägande, misshandel, olaga hot och skadegörelse, bestämdes till fängelse i tre år och sex månader.¹⁰⁹

Hovrätten ändrade tingsrättens dom endast på så vis att påföljden bestämdes till fängelse i fyra år och sex månader. Hovrätten anförde härvidlag att den samlade brottsligheten hade ett mycket högt straffvärde. Som försvarande omständigheter beaktade hovrätten att det i flera

¹⁰⁹ Ingen av gärningarna hade samband med den aktuella våldtäkten.

fall rört sig om brott riktade mot en till den tilltalade närstående kvinna och att den tilltalade i flera fall brukat olika tillhyggen i form av bland annat knivar och cigarettändare. Särskilt försvårande var att den tilltalade vid ett tillfälle tvingat målsäganden att inta amfetamin i syfte att hon skulle acceptera att ha samlag med honom.

B 101 - Våldtäkt (åtalet i bilaga 2)

Målsäganden och den tilltalade kände inte varandra sedan tidigare. Den aktuella kvällen skulle målsäganden få skjuts av den tilltalade och en kompis till denne. Färden slutade dock vid en lägenhet tillhörande den tilltalades flickvän. Då den aktuella gärningen ägde rum var målsäganden och den tilltalade ensamma i lägenheten.

Tingsrätten ansåg det bevisat att den tilltalade på sätt åklagaren angett tvingat målsäganden till samlag och såväl innan som efteråt berövat henne friheten.

Av gärningsbeskrivningen framgick att betvingandet och våldet bestått i att den tilltalade – trots målsägandens upprepade anmaningar och fysiska agerande att den tilltalade skulle sluta med de sexuella handlingarna han höll på med – tagit med händerna över målsägandens kropp och i hennes underliv, tagit hårt med händerna på hennes bröst, gjort flera sugmärken på bröst och bål, tagit av hennes kläder, burit eller fört henne till en säng och där genomfört samlag samt tvingat henne kvar i sängen genom att hålla fast henne i armarna och genom att ha tryckt henne med sin tyngd.

Den tilltalade dömdes för våldtäkt. Hovrätten gjorde ingen annan bedömning vad gäller förevarande åtalpunkt.

Påföljden, som även innefattade olaga frihetsberövande, mindre grov våldtäkt, rån, mordbrand och köp av sexuella tjänster, bestämdes i hovrätten till fängelse i fyra år.¹¹⁰

Tingsrätten, som ej ansåg att den här icke redovisade våldtäkten var mindre grov, hade bestämt påföljden till fängelse i sex år.

¹¹⁰ Tingsrätten fann bevisat att den tilltalade på sätt åklagaren angett tvingat målsäganden till samlag och såväl innan som efteråt berövat henne friheten. I gärningsbeskrivningen angavs följande: ”Innan och efter det att den tilltalade sexuellt våldfört sig på målsäganden enligt ovan har han berövat henne friheten. Först tvingade den tilltalade målsäganden upp i lägenheten genom att säga att hon skulle gå ut ur den bil de hade åkt i, tagit tag i hennes arm och dragit henne till ett för henne okänt hyreshus och upp i lägenheten. Efter våldtäkten sade målsägande att hon ville lämna lägenheten. Den tilltalade ställde sig vid ytterdörren och blockerade vägen för henne samt sade till henne ”Du skall inte gå någonstans” eller liknande uttryck. När målsäganden ändå försökte komma ut från lägenheten knuffade den tilltalade henne samt höll fast henne i armarna.”

B 109 - Våldtäkt (åtalet i bilaga 2)

Målsäganden var 15 år medan den tilltalade var 21 år gammal. De hade under några månaders tid haft ett sexuellt, men ej känslomässigt, förhållande. Den aktuella kvällen hade den tilltalade druckit alkohol. Målsäganden hade bara druckit mindre mängder. De träffades hemma hos den tilltalade och hade ett frivilligt samlag.

Det framgår av tingsrättens dom att det var styrkt att den tilltalade våldtagit målsäganden genom samlag någon stund efter det frivilliga samlaget. Vid våldtäkten hade våld använts för att betvinga målsäganden.¹¹¹

Den tilltalade dömdes även för misshandel och övergrepp i rättssak. Tingsrätten uttalade att det sammanlagda straffvärdet motsvarade fängelse i närmare två år och sex månader. Hovrätten fastställde tingsrättens dom.

B 119 - Våldtäkt

Målsäganden var vid tillfället 16 år medan gärningsmannen var 39 år gammal. Tingsrätten ansåg det styrkt att den tilltalade gjort sig skyldig till det som åklagaren påstått.

Av gärningsbeskrivningen framgick att den tilltalade, i källaren till en näringslokal, med våld tvingat målsäganden att tåla en sexuell handling som med hänsyn till kränkningens art och omständigheterna i övrigt var jämförlig med samlag. Således hade den tilltalade med våld knuffat och föst in målsäganden i ett på platsen befintligt badrum. Där hade den tilltalade sedan tryckt ner målsäganden på toalettstolen, varefter han tagit fram sin penis, uppmanat henne att suga på den och genom att hålla målsäganden i håret och hennes huvud tvingat in sin penis i hennes mun.

Tingsrätten anförde att gärningen inte var att bedöma som mindre allvarlig¹¹² då det var fråga om ett oralt samlag med en 16-årig flicka vid hennes första arbets/praktikdag. I skadeståndsdelen anförde tingsrätten att förövaren var en person som målsäganden i vart fall till viss del uppfattade som hennes chef.

Den tilltalade dömdes för våldtäkt och påföljden bestämdes till fängelse i två år. Hovrätten gjorde ingen annan bedömning i skuld- och påföljdsfrågan.

¹¹¹ Det går ej av domen att läsa ut exakt vilket våld som använts, troligtvis bestod våldet bland annat i att den tilltalade tagit ett grepp runt målsägandens hals.

¹¹² Gärningen begicks efter den 1 april 2005.

B 123 - Våldtäkt

Målsäganden var vid gärningstillfället 16 år medan den tilltalade var 48 år gammal. Den aktuella kvällen befann sig målsäganden tillsammans med några vänner hemma hos den tilltalade. Målsäganden och en av hennes vänner bestämde sig för att övernatta i den tilltalades bostad.

Tingsrätten fann styrkt att den tilltalade utfört de handlingar åklagaren påstått, att målsäganden befunnit sig i ett hjälplöst tillstånd och att den tilltalade i den senare delen av skedet med våld hindrat målsäganden att undkomma på sätt åklagaren påstått.

Enligt gärningsbeskrivningen hade den tilltalade förgripit sig på målsäganden genom att med sina fingrar berört hennes underliv och också fört in sitt finger i hennes slida. Den tilltalade hade vid tillfället med sin videokamera filmat målsäganden och därvid ingående filmat hennes blottade könsdelar. Den tilltalade hade vid tillfället på ett otillbörligt sätt utnyttjat att målsäganden på grund av både berusning och sömn befunnit sig i ett hjälplöst tillstånd. Den tilltalade hade när målsäganden vaknat upp och sökt förhindra fortsatt övergrepp med våld hindrat henne att undkomma genom att med sin tyngd och sina ben kvarhålla henne, varjämte han med sin hand över hennes mun tystat hennes protester.

I hovrätten angavs att åklagarens gärningsbeskrivning inte återgivits korrekt och att det efter meningens ”Den tilltalade har vid tillfället med sin videokamera filmat målsäganden och därvid ingående filmat hennes blottade könsdelar” skulle tilläggas att ”Den tilltalade har därutöver med mun och tunga berört hennes underliv”.

Hovrätten fann att den tilltalade utfört sexuella aktiviteter på målsäganden när denne fortfarande sov och därmed befann sig i ett hjälplöst tillstånd. Hovrätten fann också att den tilltalade utövat oralsex på målsäganden mot hennes vilja och att han därvid använt våld för att hindra henne från att försöka avbryta hans handlande. Åtalet ansågs styrkt.

Den tilltalade dömdes för våldtäkt och påföljden bestämdes, i såväl tingsrätt som hovrätt, till fängelse i två år och sex månader.

B 125 - Våldtäkt (åtalspunkt 1)

Målsäganden och den tilltalade hade innan gärningstillfället haft ett förhållande.

Tingsrätten fann genom målsägandens uppgifter följande styrkt. Den aktuella dagen trängde sig den tilltalade in i målsägandens bostad, tog tag i henne och satte henne på en stol. Härefter skrek han åt henne att hon var en hora, varefter han tilldelade henne knytnävsslag i huvudet. Därefter ryckte han upp henne och tilldelade henne ett slag i magen, så att hon tappade luften och föll till golvet. Den tilltalade tog härefter tag i henne och drog in henne

genom köket och in i sovrummet, där han slängde henne på en säng. Målsäganden sökte ropa på hjälp men den tilltalade satte sin ena hand över munnen på henne. Härefter tog han bort handen från munnen och tog med denna hand henne hårt på bröstet, armarna, benen och på hennes underliv. Därefter tog den tilltalade av sig sina långbyxor, varefter han lade sig på henne och tog ett tag med sina båda armar runt henne så att hon kom att hållas fast. I den positionen förde han in sin penis och genomförde mot målsägandens vilja ett vaginalt samlag, varvid han fick utlösning på hennes kropp.

Påföljden, som även innefattade grov kvinnofridskränkning, bestämdes till fängelse i tre år. Beslutet om utvisning utan tidsbegränsning beaktades i någon mån vid straffmätningen. Hovrätten ändrade tingsrättens dom endast på så sätt att hovrätten förenade utvisningen med förbud att återvända till Sverige före tio år.

B 126 - Våldtäkt

Målsägandens ålder framgår ej av domen, men tingsrätten anförde (i skadeståndsfrågan) att hon gjort intryck av viss omogenhet och barnslighet. Den tilltalade hade nyss fyllt 16 år vid gärningstillfället. Målsäganden hade träffat den tilltalade en gång tidigare. Gärningen begicks i ett skogsområde där målsäganden befann sig tillsammans med den tilltalade och två av hans killkompisar.

Tingsrätten anförde att målsäganden tveklöst utsatts för våldtäkt på sätt åklagaren beskrivit i åtalet. Tingsrätten uttalade att den tilltalade tillsammans och i samförstånd med annan person (under 15 år) med våld tvingat målsäganden till samlag.¹¹³ Våldet hade bland annat bestått i att målsägandens byxor dragits ned, att hon hållits fast i armarna ovanför huvudet och att hon hindrats att skrika eller påkalla hjälp. Omständigheterna pekade närmast på att det inträffade hade föregåtts av en viss planering och inte bara varit en stundens ingivelse. Målsäganden hade varit utlämnad och befunnit sig i en sårbar situation. Det framstod också som hennes lättledhet och omognad hade utnyttjats. Mot denna bakgrund hade brottet ett förhållandevis högt straffvärde som låg långt över minimistraffet för våldtäkt.

Tingsrätten uttalade att straffvärdet för en vuxen person skulle motsvara fängelse i närmare tre och ett halvt år. Påföljden bestämdes till slutet ungdomsvård i ett år. Hovrätten

¹¹³ Enligt målsäganden hade båda personerna genomfört samlag med henne. Det var utrett att spår av den tilltalades och annans persons sperma påvisats i målsägandens trosor. Ingen annan slutsats kunde, enligt tingsrätten, dras än att denna sperma kommit dit i samband med att den tilltalade och målsäganden tillsammans med den tilltalades kamrater befunnit sig i skogspartiet vid den aktuella tidpunkten.

gjorde ingen annan bedömning beträffande skuld och straffvärde, men ändrade påföljden till sluten ungdomsvård i sju månader.

B 140 - Våldtäkt

Målsäganden och den tilltalade hade aldrig tidigare träffat varandra. Den aktuella natten skjutsade den tilltalade målsäganden med sin bil. Tingsrätten ansåg åtalet för våldtäkt enligt åklagarens gärningsbeskrivning styrkt.

Av gärningsbeskrivningen framgick att den tilltalade vid en busshållplats, genom misshandel och med våld, tvingat målsäganden till både oralt och vaginalt samlag. Först hade den tilltalade i en bil slagit målsäganden i ansiktet och därefter släpat ut henne ur bilen, dragit ner henne i ett dike och tvingat henne att suga på hans penis. Kort härefter hade han tryckt ned målsägandens kropp och ansikte mot marken och därefter genomfört ett vaginalt samlag samtidigt som han hållit fast i målsäganden så att hon inte kunde komma loss. Vidare hade den tilltalade under nämnda händelseförlopp tagit ett grepp runt målsägandens hals vilket medfört missfärgningar på halsen. Misshandeln medförde smärta, blåmärken, blodflöde och skrubbsår.

Påföljden bestämdes till fängelse i två år och två månader.

Hovrätten ändrade tingsrättens dom endast på så sätt att påföljden bestämdes till fängelse i tre år. Hovrätten anförde härvidlag att det övergrepp den tilltalade utsatt målsäganden för varit relativt långvarigt och innefattat såväl oralt som vaginalt sexuellt umgänge. Övergreppet, som ägt rum vid fyratiden på morgonen i ett djupt dike invid en landsväg med gles omkringliggande bebyggelse, hade också skett med användande av relativt kraftigt våld. Målsäganden hade under övergreppet fruktat för sitt liv. Mot bakgrund av dessa omständigheter fann hovrätten att gärningen hade ett högre straffvärde än vad tingsrätten funnit.

B 145 - Våldtäkt

Tingsrätten uttalade att det var utrett att den tilltalade gjort sig skyldig till påstådd gärning.

Av gärningsbeskrivningen framgick att den tilltalade på ett hotellrum med sina händer tryckt ner målsäganden på mage i en säng, slitit av henne långbyxor och trosor, betvingat henne med sin kroppstyngd och hållit fast henne med sina händer, varvid han med sin penis inträngt i hennes analöppning och gjort samlagsrörelser.

Nämnas kan att målsäganden uppgett att hon fick sperma i ansiktet, bland annat i ögat, på halsen och på överkroppen, då den tilltalade fick utlösning. Tingsrätten ansåg det utrett att

målsäganden var mycket upprörd när hon nedkletad lämnade hotellrummet. Vidare var det utrett att målsäganden vid tillfället var mycket kraftigt påverkad av alkohol, om än beskriven som måttligt påverkad och fullt kontaktbar enligt samtliga i målet hörda personer.

Den tilltalade dömdes för våldtäkt och påföljden bestämdes till fängelse i två år. Hovrätten fastställde tingsrättens dom.

B 147 - Våldtäkt

Tingsrätten fann det ställt utom rimligt tvivel att den tilltalade gjort sig skyldig till våldtäkt i enlighet med åtalet.

Enligt gärningsbeskrivningen rörande våldtäkten hade den tilltalade den 2 eller 3 juni 2005 i sin bostad genom misshandel, våld och hot om brottslig gärning tvingat målsäganden till samlag och annan sexuell handling jämförlig med samlag. Misshandeln, våldet och hotet bestod i att den tilltalade riktat kniv mot målsäganden, tvingat henne att stanna kvar i lägenheten, klä av sig och lägga sig i en säng, tagit struptag på henne, slagit henne på överkroppen samt betvingat hennes kroppsliga rörelsefrihet. Av misshandeln hade målsäganden åsamkats smärta, ömhet, blåmärken, rivmärken och hudblödningar.

Påföljden, som även innefattade att den tilltalade strax innan våldtäkten gjort sig skyldig till grovt olaga hot¹¹⁴, bestämdes till fängelse i två år och sex månader. Den tilltalade utvisades ur riket med förbud att återvända på tio år. Tingsrätten uttalade härvid följande: ”Även med beaktande av det men som den tilltalade förorsakas genom utgången i utvisningsfrågan nedan, anser tingsrätten att straffvärdet för gärningarna uppgår till i vart fall två år och sex månader.”¹¹⁵ Hovrätten fastställde tingsrättens dom.

A 2 - Våldtäkt

Målsäganden var ungefär 20 år medan den tilltalade var 37 år gammal. Den tilltalade och målsäganden var bekanta med varandra.

Åtalet ansågs styrkt och av gärningsbeskrivningen framgick att den tilltalade i målsägandens bostad med våld och hot om att döda henne och henne närstående personer

¹¹⁴ Den del av gärningsbeskrivningen som berör våldtäkten är stycke 2, stycke 1 i gärningsbeskrivningen rör olaga hotet (grovt brott) och har följande lydelse. ”Den tilltalade har den 2 eller 3 juni 2005 i sin bostad hotat målsäganden genom att rikta en kniv mot målsäganden och göra uttalande av innebörd att han skulle döda henne. Hotet har varit ägnat att hos målsäganden framkalla allvarlig fruktan för egen säkerhet till person särskilt med hänsyn till att hotet skett med kniv och framstått som akut för målsäganden är brottet att anse som grovt.”

¹¹⁵ Se s. 10 f. i tingsrättens dom.

tvingat henne till vaginalt och analt samlag. Den tilltalade hade därvid, trots motstånd från målsägandens sida, betvingat henne med sin kroppstyngd och överlägsna kroppsstryka i det att han hållit fast hennes armar, ben och kropp och särat på hennes ben.

Tingsrätten anförde att straffvärdet översteg minimum och uttalade att den tilltalade inte bara betvingat målsäganden med våld utan även framställt dödshot liksom att han efter att först ha förgripit sig på henne analt fortsatt övergreppet och även utnyttjat henne vaginalt. Hänsyn togs också till att den tilltalade, i stället för att besinna sig efter att målsäganden tillkallat hjälp, envist och målmedvetet fortsatt sina närmanden trots att målsäganden hela tiden klargjort att hon inte samtyckte.

Den tilltalade dömdes för våldtäkt till fängelse i två år och sex månader.

A 6 - Försök till våldtäkt

Målsäganden blev, enligt åklagarens gärningsbeskrivning, angripen av en okänd man på en parkering. Vidare anförde åklagaren följande av intresse:

”...[den tilltalade har] med sina händer klämt på målsägandens bröst genom kläderna. Han har därefter tagit ett kraftigt grepp om målsägandens högra överarm samtidigt som han har frågat om hennes ålder. Den tilltalade har därefter med en hand tagit ett strypgrepp om målsägandens hals samtidigt som han med andra handen har hållit fast hennes arm. Han har sedan fällt henne till marken genom att sätta krokben för henne. När målsäganden ligger på marken pressar den tilltalade sina båda knän mot målsägandens bröst och tar ånyo ett strypgrepp om hennes hals. Därjämte har han tilldelat målsäganden ett flertal slag i ansiktet samt vid ett flertal tillfällen spottat henne i ansiktet och i munnen och uppmanat henne att svälja saliven. Han har sedan dragit ner dragkedjan på hennes jacka, dragit upp hennes tröja och klämt på hennes blottade bröst med sina händer och dragit i hennes bröstvårtor. Den tilltalade har därefter tagit ytterligare ett strypgrepp om målsägandens hals. När målsäganden har skrikit på hjälp har den tilltalade försökt att stoppa en mössa i hennes mun. Han har därefter frågat henne om hon vill smaka på hans penis och berättat att han har en kniv samt att han ’kan döda och att han har dödat’. Den tilltalade – som även yttrat att han hatar vita människor – har sedermera lämnat platsen. Genom sitt agerande har den tilltalade uppsåtligen tillfogat målsäganden smärta, andnöd, blånader, rodnader samt svullnader.”¹¹⁶

¹¹⁶ S. 4 i tingsrättens dom.

Då delar av domen är belagd med sekretess går det inte att säkert konstatera att varje moment i gärningsbeskrivningen ansetts styrkt. I domen anges dock att målsägandens berättelse varit tillförlitlig och trovärdig samt att övergreppet pågått i cirka 20 minuter.

Tingsrätten uttalade att försöket skulle ses såsom särskilt allvarligt med hänsyn till det utdragna förloppet och det kraftiga våldet.

Den tilltalade överlämnades till rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning.

A 13 - Våldtäkt

Målsäganden var 15 eller 16 år (född 1989) medan den tilltalade var drygt 19 år och tio månader gammal. Den tilltalade och målsäganden var bekanta men de hade aldrig gillat varandra.

Tingsrätten uttalade att den tilltalade var övertygad om att genom användande av våld och hot ha våldtagit målsäganden på det sätt som hon uppgett. Åtalet för våldtäkt var härigenom styrkt. Våldtäkten var särskilt allvarlig med hänsyn till den brutalitet med vilken den genomförts.¹¹⁷

Målsäganden uppgav bland annat följande. Den tilltalade tvingade henne att suga av honom genom att med ett hårt och smärtande tag i håret och bakhuvudet böja ned hennes huvud. Han fick inte utlösning. Den tilltalade hotade att döda henne och hennes mamma om hon inte gjorde som han ville. Hon visste att han kunde bli mycket aggressiv och såg i ögonen på honom att han menade allvar. Han drog i hennes arm och sade till henne gå bort till en kulle på ett fält. Hon var rädd för honom och trodde att han skulle hinna upp henne om hon försökte springa ifrån honom. När de kom till kullen sade han till henne att ta av sig kläderna. Han tog bland annat av henne trosorna, trots att hon grät och bad honom sluta. När hon bara hade bh:n på sig sade han till henne att lägga sig ned på marken. När hon sedan gråtande låg på rygg våldtog han henne både vaginalt och analt. När hon bad honom sluta sade han till

¹¹⁷ Åklagarens gärningsbeskrivning: Den tilltalade har den 24 augusti 2005 på ett fält med våld och genom hot om brottslig gärning tvingat målsäganden till samlag samt till att företa annan sexuell handling jämförlig med samlag. Våldet har bestått i att han tagit tag i målsägandens hår och huvud och tryckt ned hennes ansikte mot hans penis och tvingat henne att ta denna i sin mun. Vidare har han åsamkat målsäganden missfärgning och sårskador på hennes ena bröst. Hotet har bestått i uttalanden av innebörd att han skulle skada och döda målsäganden och hennes mamma om målsäganden inte gjorde som han sa och om hon senare skulle berätta om vad som hänt. Under dessa hot och trots att målsäganden uttalat att hon inte ville samt att hon gråtit har han tvingat henne att ytterligare gånger ta hans penis i sin mun samt till både vaginalt och analt samlag. I samband med analt samlag har målsäganden åsamkats en mindre spricka i ändtarmsöppningen.

henne att hålla käften och hotade att döda henne. Han fortsatte det anala samlaget trots att hon sade att det gjorde ont. På hans befallning ställde hon sig sedan på alla fyra och han våldtog henne åter både vaginalt och analt. När hon grät upprepade han att hon skulle hålla käften. Han var svart i ögonen och det kändes som om han ville förnedra och skada henne. Under händelsen ringde hennes mamma. Hon tvingades att säga att allt var väl. Efter detta sade han att hon var bra på att ljuga och att det var bra att hon gjorde det för annars hade han dragit ut hennes näspiercing.

Påföljden, som även innefattade olaga hot, sexuellt utnyttjande av barn, stöld, egenmäktigt förfarande och övergrepp i rättssak¹¹⁸, bestämdes till fängelse i två år och sex månader. Tingsrätten uttalade att de sexualbrott som den tilltalade dömts för och övergrepp i rättssak utgjorde mycket allvarlig artbrottslighet och hade sammantaget ett straffvärde som motsvarade mellan tre och fyra års fängelse.

A 79 - Våldtäkt

Den tilltalade och målsäganden kände inte varandra sedan tidigare. Gärningen, som inträffade på natten, kan betecknas som en överfallsvåldtäkt.

Tingsrätten anförde att den tilltalade gjort sig skyldig till våldtäkt i full överensstämmelse med gärningsbeskrivningen.

Enligt gärningsbeskrivningen hade den tilltalade genom misshandel och med våld tvingat målsäganden till samlag mot hennes vilja. Vid det första tillfället hade den tilltalade på en gångbro tagit ett grepp om målsäganden och dragit henne i håret, fält henne med krokben till golvet, tilldelat henne ett knytnävsslag som träffat ena kinden varpå han lagt sig och satt sig på henne så att hon inte kunnat komma loss varefter han genomfört ett vaginalt och ett analt samlag varvid han samtidigt hållit för hennes mun. Härefter hade den tilltalade tagit om målsägandens nacke och tagit ett grepp om hennes ena arm och dragit iväg henne till ett närliggande friluftsområde där han tilldelat henne örfilar över ena kinden, hållit tag i hennes huvud och tvingat henne att suga på hans penis samt lagt sig på henne så att hon inte kunnat komma loss varpå han genomfört ett vaginalt samlag. Övergreppen hade medfört smärta, svullnad, spricka i munslemhinnan, hudavskrapningar på ben och armar samt skador i slida och ändtarm.

¹¹⁸ Gärningen som konstituerade övergrepp i rättssak skedde efter våldtäkten och har *inte* beskrivits i referatet.

Tingsrätten bestämde påföljden till fängelse i tre år. I påföljdsfrågan anförde tingsrätten att våldtäkten, med hänsyn till gärningens omfattning både i tid och till typ, fick anses tämligen allvarlig även för sitt slag trots att våldet i sig synes ha varit begränsat.¹¹⁹

A 80 - Våldtäkt (åtalspunkt 1)

Målsäganden var den aktuella kvällen tillsammans med några personer på en förfest hos den tilltalade. Av någon anledning gick de övriga från lägenheten först och kvar i lägenheten blev den tilltalade och målsäganden.

Tingsrätten fann det visat att den tilltalade betvingat målsäganden med sina kroppskrafter, slagit henne flera gånger med öppen hand i ansiktet och tagit ett struption på henne, allt med de fysiska följder som åklagaren påstått, och att han i samband med våldsanvändningen tilltvungade sig ett i förlopp fortgående analt och vaginalt samlag.

De fysiska följderna bestod enligt åklagarens gärningsbeskrivning av smärta, andnöd, blödning i ena ögonvitan, svullnader och blåmärken i pannan, blåmärke på halsen samt blåmärke och hudavskrapningar på ryggen.

Påföljden, som även innefattade våldtäkt enligt lagens äldre lydelse och misshandel, bestämdes till fängelse i ett år och sex månader. Om den tilltalade varit vuxen skulle straffet ha bestämts till ett fängelsestraff överstigande tre år. Detta med hänsyn till flerbrottslighet och med utgångspunkt från bedömningen att våldtäkten i åtalspunkt 4 (ej redovisad här) var allvarligare än motsvarande minimistraffet för våldtäkt. Den tilltalade var vid gärningarna 17-18 år.

A 83 - Våldtäkt

Den tilltalade var 19 år och nio månader gammal. Målsägandens ålder framgår ej av domen, men det går att utläsa att hon gick i skolan och bodde hemma hos sin mamma. Utredningen hade visat att målsäganden inledningsvis varit med på ett vaginalt samlag med den tilltalade.

Tingsrätten uttalade att det av målsägandens uppgifter framgick att hon – i samband med att den tilltalade tagit tag i hennes höfter och vänt henne på mage – inte ville vara med på ett analt samlag och inte heller därefter fortsätta ett vaginalt samlag. Det var visat att såväl analt som vaginalt – där en skada också konstaterats – samlag mot målsägandens vilja förekommit.

¹¹⁹ Den tilltalade utvisades ur riket med förbud att återvända före tio år. Tingsrätten uttalade ej om utvisningen beaktats vid straffmätningen. I princip saknade den tilltalade dock anknytning till Sverige.

Vidare anförde tingsrätten att det var visat att den tilltalade utövat det våld som åklagaren påstått i gärningsbeskrivningens andra stycke.

Av gärningsbeskrivningens andra stycke framgick att våldet bestått i dels att den tilltalade hållit fast målsäganden i höfterna för att genomföra ett analt samlag mot dennes uttryckliga vilja, dels att den tilltalade tagit tag i målsägandens ena arm samt hår, vänt på denne och lagt sig över denne, vilket inneburit att målsäganden inte kunnat ta sig loss, och genomfört det avslutande vaginala samlaget på ett våldsamt sätt.¹²⁰

Påföljden bestämdes till fängelse i ett år och sex månader.

¹²⁰ För tydlighets skull bör nämnas att även den avslutade delen av gärningsbeskrivningens andra stycke var styrkt. I sitt resonemang av om våldtäkten skulle rubriceras som mindre grov anfördes nämligen följande: ”Utredningen har visat att penetration har skett såväl analt som vaginalt på ett våldsamt sätt mot målsägandens vilja.”

Bilaga 2

Våldtäkt mot barn - Sexuellt utnyttjande av barn

(Berörs i analysen)

B 25 - Våldtäkt mot barn

Målsäganden var vid tillfället strax fyllda 13 år medan den tilltalade var 21 år gammal. De båda hade en kamratrelation. Samlaget genomfördes mot målsägandens vilja och visst betvingande förekom. Straffvärdet bedömdes till fängelse i två år.

B 26 - Våldtäkt mot barn

Målsäganden var vid gärningstillfället 13 år och fyra månader medan den tilltalade var 22 år gammal. Den tilltalade och målsäganden hade haft sällskap i ungefär två månader varvid det, innan gärningstillfället, förekommit viss form av frivillig sexuell kontakt mellan dem.

Vid gärningstillfället genomförde den tilltalade ett samlag med målsäganden trots att hon gett klart uttryck för att hon inte ville genomföra något samlag. Vid detta förhållande kunde brottet under inga omständigheter anses som mindre allvarligt. Påföljden, som även innefattade övergrepp i rättsak, bestämdes till fängelse i två år och tre månader.

B 27 - Våldtäkt mot barn (åtalspunkt 1)

Målsäganden var vid gärningstillfället tolv år medan den tilltalade var 41 år gammal. Den tilltalade och målsäganden fick kontakt via en chatt på Internet och hade även telefonkontakt med varandra. De båda träffades personligen en gång innan de aktuella gärningstillfällena.

Det var styrkt att den tilltalade vid två olika tillfällen genomfört samlag med målsäganden.

Vad gällde frågan om gärningen skulle bedömas som mindre allvarlig beaktade hovrätten följande. Samlagen var frivilliga från målsägandens sida. Ett barns frivillighet att inlåta sig på sexuella handlingar kunde dock inte bedömas utifrån samma kriterier som en vuxens. Det kunde inte bortses ifrån att målsäganden endast var tolv år vid samlagen och därmed långt ifrån gränsen för sexuellt självbestämmande. Vidare var den tilltalade väl medveten om att målsäganden tidigare blivit utsatt för en våldtäkt och att målsäganden ansåg sig ha svårt att säga nej. Det måste ha stått klart för den tilltalade att han åtnjöt ett särskilt förtroende hos

målsäganden och att han var en av få personer som målsäganden vid tidpunkten kunde anförtro sig åt. Vid tidpunkten för samlagen befann sig målsäganden på en plats hon inte sedan tidigare varit närmare bekant med och intog därmed en särskilt beroende ställning gentemot den tilltalade. Målsäganden själv hade förklarat att hon inte ville ha samlag men var rädd att säga ifrån på grund av den tilltalades ålder. Enligt hovrättens mening kunde inte den tilltalade ha undgått att förstå att målsäganden i de aktuella situationerna inte var i stånd att göra några övertänkta och reella val beträffande samlagen. Den eventuella frivillighet som förelegat kunde därför inte anses ha varit sådan att den skulle medföra att brottet skulle anses vara mindre allvarligt. Inte heller hade det framkommit någon annan omständighet som skulle kunna ge anledning att tillämpa undantagsregeln om sexuellt utnyttjande av barn.

Påföljden, som även innefattade sexuellt ofredande (lagens tidigare lydelse) och barnpornografibrott, bestämdes till fängelse i två år och två månader.

B 29 - Våldtäkt mot barn

Målsäganden var vid tillfället 14 år medan den tilltalade var 21 år gammal. Den tilltalade var idrottslärare och hade målsäganden i sin klass. Övergreppet inträffade under skoltid i ett badhus. Gärningarna, bestående i att den tilltalade fört upp fingrar i målsägandens slida och anus, fört hennes hand mot sitt könsorgan samt något senare i ett låst toalettutrymme åter fört upp fingrar i hennes slida och därefter genomfört ett samlag, hade skett mot målsägandens vilja och det fanns inga förmildrande moment i övrigt.¹²¹

Påföljden bestämdes till fängelse i två år och sex månader. Domstolen tog hänsyn till den tilltalades personliga problem, omognad och ålder.

B 30 - Våldtäkt mot barn

Målsäganden var vid gärningstillfällena mellan 13 år och tio månader och 14 år och två månader medan den tilltalade var i det närmaste 43 år gammal.

Hovrätten ansåg styrkt att den tilltalade haft vaginalt samlag med målsäganden åtminstone fyra eller fem gånger. Vid några av dessa tillfällen förekom det även oralsex. Vid ett av tillfällena dokumenterades ett oralt och vaginalt samlag på film. Härutöver hade de sexuellt umgänge i form av enbart oralsex vid åtminstone ytterligare tre tillfällen. Den tilltalade hade jämväl sexuellt umgänge med målsäganden genom att han vid åtminstone ett tillfälle smekt hennes slida/klitoris med sin penis.

¹²¹ Den tilltalade hade även i samband med händelsen på toaletten onanerat och fått utlösning på toalettväggen.

Hovrätten anförde i rubriceringsfrågan att målsäganden i förevarande mål uppnått en sådan ålder att denna i sig inte kunde anses utgöra något hinder mot att beakta frivillighet. Målsäganden hade haft problem såväl i skolan som med kamrater och i sin familj. Hon hade fäst sig vid den tilltalade, blivit förtrogen med honom och berättat om sina problem och sin uppväxt. Den tilltalade, som var drygt 40 år, var väl medveten om att målsäganden haft en problemfylld situation. Den tilltalade hade låtit målsäganden anförtro sig åt honom och hade, i vart fall till att börja med, i det närmaste fungerat som en fadersgestalt för målsäganden. Målsäganden vistades också mycket i den tilltalades bostad och hade nyckel till hans lägenhet. Den tilltalade hade även vid flera tillfällen bjudit målsäganden på alkohol. Genom det nära umgänget och den förtroendesituation som förelåg hade något som kunde liknas vid ett beroendeförhållande uppstått. Det framstod vidare som tveksamt om målsäganden vid gärningarna uppnått en mognadsgrad som motsvarade hennes ålder. Vid sådana förhållanden kunde samlagen och de därmed jämförbara sexualhandlingarna, även om något våld eller tvång inte förekommit, inte anses ha byggts på sådan fullständig frivillighet och ömsesidighet som fordras för tillämpningen av bestämmelsen om sexuellt utnyttjande av barn.

Hovrätten dömde för våldtäkt mot barn och anförde att straffvärdet inte överskred straffminimum.

B 31 - Våldtäkt mot barn (åtalspunkt 1) och sexuellt utnyttjande av barn (åtalspunkt 2)

I det aktuella målet var den tilltalade åtalad för grov våldtäkt mot barn (åtalspunkt 1) och våldtäkt mot barn (åtalspunkt 2) mot samma målsägande. Målsäganden var vid gärningarna precis fyllda 14 år medan gärningsmannen var 21 år gammal.

I åtalspunkt 2 hade den tilltalade och målsäganden under tiden för gärningarna ett förhållande. Under denna tid hade den tilltalade vid tio tillfällen haft samlag eller genomfört annan sexuell handling som var jämförlig med samlag med målsäganden.

Vid de tre första tillfällena besökte målsäganden frivilligt den tilltalade och kunde vid önskemål lämna platsen. Det fanns här möjlighet för henne att bedöma situationen och ta ställning till deltagande i de sexuella aktiviteterna. Hon uppgav att hon vid dessa tillfällen kunnat njuta av det sexuella umgänget. Tingsrätten fann att dessa tre händelser var att bedöma som sexuellt utnyttjande av barn.

Vid fem tillfällen ägde de sexuella aktiviteterna rum i en husvagn under två på varandra följande nätter. Därefter genomförde de samlag i ett rum i anslutning till ett garage med en annan vuxen mansperson närvarande i rummet. Vid ett senare tillfälle hade de samlag på golvet på en offentlig toalett på ett näringsställe varvid den tilltalade varit alkoholpåverkad

och målsäganden febersjuk. Även om målsäganden vid nu angivna tillfällen inte sagt nej till de sexuella aktiviteterna var omständigheterna i samtliga fall sådana att målsäganden varit hänvisad till samvaro med den tilltalade utan möjlighet att ta sig ur situationen. Målsäganden hade vid dessa tillfällen inte haft reell möjlighet att bedöma situationen och ta ställning till deltagande i de sexuella aktiviteterna. Hennes medverkan vid dessa tillfällen kunde därför inte anses ha varit frivilligt i en sådan grad att den lindrigare bedömningen kunde komma ifråga.

Hovrätten anförde att samtliga aktuella gärningar hade ägt rum under en period då målsäganden och den tilltalade haft ett kärleksförhållande och att målsäganden under denna tid var 14 år gammal. Hon hade vid vissa av de aktuella händelserna inledningsvis sagt nej till sexuellt umgänge men hade därefter samtyckt till sådan samvaro. Hennes ändrade inställning föregicks vid flera tillfällen av att den tilltalade tjatat på henne. Vidare ägde sexuellt umgänge vid ett tillfälle rum på ett toalettgolv då målsäganden var febersjuk, en annan gång i ett rum där en kamrat till den tilltalade samtidigt låg och sov. Omständigheterna vid gärningarna var emellertid inte sådana att de gav anledning att bortse från målsägandens samtycke. Det framkom heller inte något om målsägandens person som skulle kunna ge sådan anledning. Med hänsyn till det anförda skulle samtliga gärningar bedömas som sexuellt utnyttjande av barn.

I åtalspunkt 1 fäste hovrätten tilltro till den redogörelse målsäganden lämnat och lade hennes uppgifter till grund för bedömningen. Därigenom fann hovrätten styrkt att den tilltalade genomfört ett samlag med målsäganden trots hennes uttryckliga protester och att den tilltalade inte kunnat undgå att samlaget skett mot målsägandens vilja.

Målsäganden hade bland annat uppgett att hon sagt nej vid ett stort antal tillfällen och att hon kämpat emot så mycket hon orkat och försökt att skaka av sig den tilltalade. Den tilltalade, som var berusad, var emellertid så tung att hon knappt kunde röra sig.

Påföljden för samtliga gärningar bestämdes till fängelse i tre år.

B 32 - Våldtäkt mot barn

Målsäganden var vid gärningstillfället 13 år och fem månader medan den tilltalade var 19 år gammal. Målsäganden och den tilltalade hade innan den aktuella händelsen haft kontakt med varandra i huvudsak via Internet och per telefon. De hade träffats personligen endast vid två tillfällen och hade aldrig vid någon av sina kontakter talat om att de skulle ha sällskap med varandra eller att de skulle ha sexuellt umgänge. I stället framgick det av målsägandens uppgifter att hon sett den tilltalade som en person som hon kunde vända sig till med tillit och samtala med om sina bekymmer.

Hovrätten anförde att målsägandens uppgifter skulle ligga till grund för bedömningen av hur hon upplevde samlaget (såväl vaginalt som analt) och det saknades därför anledning att anta att hennes deltagande i detta varit frivilligt.

Enligt målsäganden var hon vid sexualhandlingen paralyserad och hon kände det som om hon stod vid sidan av och tittade på. Hon var rädd eftersom hon inte visste vad som skulle hända och grät under hela samlaget, något hon inte visste om den tilltalade uppfattat eftersom hon inte velat visa att hon grät.

Hovrätten anförde i rubriceringsfrågan att målsägandens ringa ålder och arten av den relation hon dittills haft med den tilltalade medfört att gärningen – oavsett om den tilltalade uppfattat sig ha samtycke till samlaget – helt klart fallit utanför tillämpningsområdet för sexuellt utnyttjande av barn.

Påföljden bestämdes till fängelse i ett år och fyra månader.¹²²

B 33 - Våldtäkt mot barn (åtalspunkt 6)

Målsäganden var vid gärningstillfället 13 år medan den tilltalade var 23 år gammal. Den tilltalade och målsäganden hade träffats på Internet och därefter bestämt möte.

Den tilltalade hade hämtat målsäganden med bil och åkt iväg en bit utanför staden varefter han stannat bilen på en avskild plats. Därefter genomförde den tilltalade, mot betalning, sexuella aktiviteter med målsäganden i baksätet på bilen innefattande att den tilltalade och målsäganden onanerat, att den tilltalade fört in ett finger i målsäganden analöppning samt försökt tränga in med sin penis i målsägandens analöppning.

Hovrätten anförde i rubriceringsfrågan att den tilltalade sökt upp en lämpligt avskild plats för att ostört kunna genomföra de sexuella aktiviteterna gentemot målsäganden. Det kunde med hänsyn härtill inte anses ha förelegat frivillighet eller ömsesidigt. Den omständigheten att målsäganden inledningsvis frivilligt följt med i bilen, av allt att döma införstådd med att det kunde resultera i någon form av sexuellt utnyttjande av honom, föranledde ej en annan bedömning.

B 34 - Våldtäkt mot barn

Målsäganden var vid gärningstillfället 14 år och nio månader medan den tilltalade var 35 år gammal.

¹²² Notera att det togs i beaktande att den tilltalade fullgjort viss del av den samhällstjänst som tingsrätten dömt ut.

Hovrätten anförde att målsäganden vid tillfället för sexualhandlingen var kraftigt berusad – knappt kontaktbar – även om det inte med bestämdhet hade kunnat klarläggas hur mycket hon druckit under kvällen. Målsägandens berusning var en förutsättning för de sexuella handlingar som förekommit mellan den tilltalade och målsäganden. Den sexuella samvaron präglades inte av någon ömsesidighet utan tvärtom hade den tilltalade utnyttjat målsägandens berusningsgrad.

Två andra faktorer som hovrätten vägt in i bedömningen var dels den stora ålderskillnaden, dels att det inte framkommit något som tydde på personligt intresse mellan målsäganden och den tilltalade eller på att målsäganden på något sätt skulle ha tagit initiativet till eller visat sig vara intresserad av att ha sexuellt umgänge med den tilltalade.

Hovrätten dömde den tilltalade för våldtäkt mot barn till fängelse i två år.

B 35 - Våldtäkt mot barn

Målsäganden var vid gärningstillfällena mellan 14 år och fem månader och 14 år och elva månader medan den tilltalade var 41 år gammal. Målsäganden hade lärt känna den tilltalade via en äldre syster. Den tilltalade var bostadslös och vistades tidvis i ett källarförråd. Samlagen, som genomfördes utan skyddsmedel, ägde rum dels i källarförrådet dels utomhus.

Hovrätten anförde att det i förevarande fall inte förekommit något tvång i samband med de till antalet minst 50 samlagen, och att målsäganden varit nära åldern för sexuellt självbestämmande. Emellertid konstaterade hovrätten att det första samlaget – och även flera av de följande samlagen – genomförts då målsäganden var berusad på alkohol som den tilltalade bjudit henne på. Under hösten 2005 ville målsäganden avsluta förhållandet. Den tilltalade hade då hotat att begå självmord om målsäganden lämnade honom. Dessa omständigheter medförde att målsäganden varit i en så utsatt position att hon inte fick anses ha haft möjlighet att ge ett reellt samtycke. Detta förhållande, i kombination med den avsevärda ålderskillnaden, gjorde att brotten inte kunde rubriceras som sexuellt utnyttjande av barn.

Påföljden, som även innefattade stöld och olovligt brukande, bestämdes till fängelse i tre år.

B 37 - Våldtäkt mot barn

Målsäganden var vid gärningstillfället 14 år medan den tilltalade var 49 år gammal. Den tilltalade och målsäganden fick kontakt med varandra genom en Internetsida. De båda hade träffats och haft sexuellt umgänge ett antal tillfällen såväl före som efter den 1 april 2005.

Sexualhandlingarna efter den 1 april 2005 bestod i anala samlag. Nedan behandlas enbart gärningar som ägt rum efter den reform av 6 kap. BrB som trädde i kraft den 1 april 2005.

Hovrätten anförde att även om målsäganden vid de aktuella tillfällena hade viss sexuell erfarenhet föreföll hans sexualitet inte ha varit utvecklad på ett sådant sätt som avsågs i förarbetena. Den sexuella relationen till den tilltalade var visserligen frivillig i den meningen att något tvång inte förekommit, men däremot hade det sexuella umgänget skett mot betalning. Vid sådant förhållande kunde även relationens ömsesidighet ifrågasättas. Sammantaget ansåg hovrätten att de gärningar som den tilltalade gjort sig skyldig till i nu aktuellt hänseende inte kunde bedömas som mindre allvarliga. Den tilltalade dömdes därför för våldtäkt mot barn vid tre tillfällen. Påföljden, som även innefattade framkallande av fara för annan (den tilltalade var HIV-smittad), två fall av sexuellt utnyttjande av underårig (tidigare lydelse) och köp av sexuella tjänster, bestämdes till fängelse i tre år.

B 38 - Våldtäkt mot barn

Målsäganden var vid tillfället 14 år medan den tilltalade var 31 år gammal. Den tilltalade var pojkvän till målsägandens moder och fungerade som ”plastpappa” för målsäganden. Den tilltalade dömdes för grovt sexuellt utnyttjande av underårig för övergrepp under perioden 1 maj 2004 till den 31 mars 2005 och för våldtäkt mot barn för övergrepp under perioden 1 april till 20 juli 2005.¹²³ Övergreppen, började när målsäganden var knappt 13 och ett halvt år gammal och då utan tidigare sexuell erfarenhet. Den tilltalade var medveten om att han var en av målsäganden efterlängtnad fadersgestalt.

Påföljden bestämdes i hovrätten till fängelse i tre år. Påföljden avsåg också ett tidigare fall av misshandel och olaga frihetsberövande för vilka den tilltalade dömts till skyddstillsyn, som undanröjdes. Åklagaren hade yrkat ansvar för våldtäkt mot barn alternativt grovt sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning.

¹²³ De sexuella aktiviteterna hade i huvudsak bestått i att den tilltalade dels förmått målsäganden att vid ett flertal fall ta av sig naken, dels att han berört målsägandens könsorgan och andra delar av kroppen, dels att han kysst målsäganden samt slickat henne i underlivet, dels att han legat på och under målsäganden såväl med som utan kläder samtidigt som han utfört samlagsliknande rörelser. I samband härmed har det varit en beröring mellan den tilltalades och målsägandens könsorgan. Vidare har den tilltalade förmått målsäganden att beröra hans penis samt att masturbera åt honom.

B 39 - Våldtäkt mot barn (åtalspunkt 2)

Målsäganden var vid gärningstillfället strax under 15 år medan den tilltalade var 26 år gammal.

Den tilltalade arbetade extra som lärare på målsägandens skola och hade under en period målsäganden i sin klass. En sorts förtroendefull relation skapades mellan de båda när målsäganden mådde dåligt och den tilltalade uppfattat detta och försökt hjälpa henne. Efter det att den tilltalade slutat som lärare under hösten 2003 började de att umgås via Internet och återknöt kontakten närmare i början av 2004. Den tilltalade hade också kontakt med målsägandens föräldrar. Målsäganden och den tilltalade började träffas mer och mer ute på stan och även hemma hos den tilltalade, allt med målsägandens föräldrars goda minne. Målsäganden kom så småningom att flytta hem till den tilltalade. Från maj samma år började den tilltalade bjuda målsäganden på alkohol eftersom hon hotade att annars skaffa fram det på annat sätt. Målsäganden togs in på ett behandlingshem, men de fortsatte att hålla kontakten.

Den tilltalade dömdes för grovt sexuellt utnyttjande av underårig för handlingar som inträffat under perioden maj till november 2004 samt vid årsskiftet 2004/2005 (åtalspunkt 1).

Vad gäller den handling, oralsex, som skedde efter den 1 april 2005 (åtalspunkt 2) dömde hovrätten för våldtäkt mot barn och anförde följande i rubriceringsfrågan. Mot bakgrund av relationen mellan den tilltalade och målsäganden och målsägandens allvarliga personliga problem var omständigheterna sådana att brottet inte kunde ses som mindre allvarligt. Detta även med beaktande av att målsäganden vid aktuellt tillfälle bara hade någon eller några månader kvar till sin femtonårsdag.¹²⁴

Målsägandens personliga problem synes främst ha bestått i att hon befunnit sig i ett skört psykiskt tillstånd med inslag av alkohol- och drogmissbruk och bruk av lugnande mediciner. Hon hade också vidtagit allvarliga självdestruktiva handlingar och periodvis vårdats på sjukhus. Den tilltalade hade med vetskap om dessa förhållanden tagit på sig ansvaret att vara målsägandens vuxenstöd och beskyddare, varvid han var fullt medveten om det starka förtroende och den känslomässiga bindning som målsäganden utvecklat till honom.

Påföljden, som även innefattade grovt sexuellt utnyttjande av underårig (lagens tidigare lydelse), bestämdes till fängelse i tre år.

Åklagaren hade i tingsätten yrkat ansvar för våldtäkt mot barn alternativt sexuellt utnyttjande av barn. Även tingsrätten bedömde gärningen som våldtäkt mot barn.

¹²⁴ Noteras kan att tingsrätten i sina domskäl anförde att den tilltalade bjudit målsäganden på alkohol så att hon blivit berusad innan han genomförde sexualhandlingen.

B 41 - Våldtäkt mot barn

Målsäganden var vid tillfället 14 år och tio månader medan den tilltalade var 46 år gammal. Den tilltalade var pappa till en av målsägandens kompis.

Gärningen bestod i att den tilltalade vid två skilda tillfällen med en varaktighet vid vardera tillfället av upp till 20 minuter respektive 10-15 minuter smekt målsägandens bröst, kropp och underliv innanför kläderna samtidigt som han onanerat. Under tiden hade en av den tilltalade påsatt pornografisk film visats på tv. Hovrätten fann att den tilltalades sammantagna åtgärder, inte minst med hänsyn till det utdragna och upprepade förloppet, var att anse som sexuella handlingar som, med hänsyn till kränkningens art och omständigheterna i övrigt, var jämförliga med samlag.

Det var utrett att det inte förelåg någon form av frivillighet från målsägandens sida. Straffvärdet bedömdes till fängelse i två år.

B 43 - Våldtäkt mot barn (åtalspunkt 1 och 2, bilaga 2)

Målsäganden var vid tillfället 14 år medan den tilltalade var 20 år gammal, de båda var bekanta med varandra. Målsäganden hade vid gärningen tydligt sagt nej och den tilltalade kunde inte ha uppfattat samlaget som frivilligt. Den tilltalade hade även genomfört en sexuell handling jämförlig med samlag när målsäganden befann sig i ett hjälplöst tillstånd.

Påföljden, som även innefattade rån, bestämdes till fängelse i tre år och sex månader. Utvisningen i tio år beaktades vid straffmätningen.

B 45 - Våldtäkt mot barn

Målsäganden var vid tillfället 14 år medan den tilltalade var ungefär 49 år gammal. Den tilltalade var styvfar till en av målsägandens kamrater och således en vuxen som hon borde ha kunnat lita på. De båda hade haft upprepade vaginala och orala samlag under drygt ett dygn i tre olika bostäder. Den tilltalade hade bjudit målsäganden på sprit före samlagen. I ett av fallen förekom tvångsinslag. Målsäganden hade omfattande personliga problem, bland annat hade hon varit intagen på psykiatrisk klinik, omhändertagen enligt LVU och fosterhemsplacerad, vilket den tilltalade känt till. Straffvärdet bedömdes till fängelse i fyra år.

B 46 - Våldtäkt mot barn

Målsägandena var vid tillfället 14 år medan den tilltalade var 34 år gammal. Målsägandena gick i samma klass som den tilltalades dotter. Vid tillfället var de påverkade av alkohol som den tilltalade bjudit på. Den tilltalade hade utnyttjat deras påverkan för att genomföra de

sexuella handlingarna som bestått i att den tilltalade berört målsägandenas underliv, fört in ett eller flera fingrar i deras underliv, slickat i deras underliv samt även slickat en av målsägandenas bröst. Hovrätten angav att det framstod som uppenbart att målsägandena hade agerat på annat sätt om de ej varit alkoholpåverkade.

Den tilltalade dömdes för våldtäkt mot barn och olovligt anskaffande av alkoholdrycker till fängelse i två år och sex månader. Påföljden avsåg också ett tidigare fall av bokföringsbrott för vilket den tilltalade dömts till villkorlig dom och samhällstjänst 50 timmar, som undanröjdes.

A 8 - Våldtäkt mot barn

Målsäganden var vid tillfället 13 år medan den tilltalade var 16 år gammal. Samlaget kunde inte anses som frivilligt och visst våld synes ha använts. Den tilltalade dömdes till vård inom socialtjänsten och 60 timmars ungdomstjänst. Åklagaren hade yrkat ansvar för våldtäkt mot barn alternativt sexuellt utnyttjande av barn.

A 15 - Våldtäkt mot barn

Målsäganden var vid tillfället 14 år medan den tilltalade var 17 år och nio månader gammal. De hade ett kort förhållande på cirka en och en halv vecka. Det framgick att målsäganden såväl omedelbart före samlaget som vid upprepade tillfällen tidigare förklarat att hon inte velat ha samlag med den tilltalade. På grund av rädsla gjorde hon ej motstånd men hon hade inte varit delaktig eller på annat sätt gett uttryck för att hon velat ha samlag. Den tilltalade hade bestämt sig för att genomföra ett samlag med målsäganden oberoende av hennes inställning. Den tilltalade överlämnades till rättspsykiatrisk vård.

B 28 - Sexuellt utnyttjande av barn

Målsäganden var vid tillfället 14 år och elva månader medan den tilltalade var 19 år gammal. De hade tidigare haft ett förhållande men var nu kamrater. Det var ej styrkt att samlaget hade skett mot målsägandens vilja.

Vid rubriceringsbedömningen anfördes att gärningen skulle hänföras till sexuellt utnyttjande av barn med hänsyn till att samlaget bedömts som frivilligt, att mindre än en månad återstod till målsägandens 15-års dag och att inga försvårande omständigheter förelåg. Åklagaren hade yrkat ansvar för våldtäkt mot barn.

B 36 - Sexuellt utnyttjande av barn

Målsäganden var vid gärningstillfället 13 år medan den tilltalade var 22-23 år gammal. Den tilltalade och målsäganden hade ett kärleksförhållande.

Hovrätten anförde att det varit fråga om en ömsesidig relation mellan målsäganden och den tilltalade och att det i många avseenden varit målsäganden som varit den drivande i förhållandet. Målsäganden var enligt egen uppgift sexuellt aktiv redan innan hon träffade den tilltalade och gav ett relativt moget intryck. Den tilltalade framstod å sin sida som relativt omogen. Han bodde hemma hos sina föräldrar trots att han fyllt 23 år och umgicks främst med yngre kamrater. Sammanfattningsvis anförde hovrätten att relationen mellan de båda inte hade karaktären av en relation mellan en vuxen och ett barn utan snarare mellan en äldre och en yngre tonåring.

Hovrätten dömde den tilltalade för sexuellt utnyttjande av barn till skyddstillsyn med föreskrift att underkasta sig psykiatrisk vård som frivården i samråd med läkaren fann nödvändig samt samhällstjänst i åttio timmar. Åklagaren hade yrkat ansvar för våldtäkt mot barn.

B 40 - Sexuellt utnyttjande av barn

Målsägandena var vid gärningstillfällena 14 år (A), 13 år (B) och 14 år (C). Den tilltalade var drygt 18 och ett halvt år gammal.

Målsägande A träffade den tilltalade på Internet och de blev tillsammans. Den tilltalade reste och hälsade på målsäganden. Han stannade två dagar. Under den tiden hade de samlag med varandra tre gånger. De ville båda ha samlag. Målsäganden uppgav att hon kanske ångrade sig lite efter första gången.

Målsägande B träffade – den för henne okände tilltalade – på en ungdomsgård där de idkade visst sexuell umgänge. Dagen efter hade de samlag i en bil.

Målsägande C och den tilltalade hade känt varandra i en månad varefter de hade sexuell umgänge hemma hos den tilltalade.

Vad gäller målsägandena B och C framgick det av deras utsagor att de inte ville ha samlag med den tilltalade.

Hovrätten fann, i likhet med tingsrätten, inte annat visat än att det sexuella umgänge som den tilltalade haft med de underåriga flickorna för honom framstått som frivilligt från flickornas sida. Med hänsyn härtill och med beaktande av målsägandenas ålder och mognad skulle gärningarna bedömas som sexuell utnyttjande av barn. Hovrätten dömde den tilltalade till skyddstillsyn. Åklagaren hade yrkat ansvar för våldtäkt mot barn.

B 42 - Sexuellt utnyttjande av barn

Målsäganden var vid gärningstillfället 14 år och tio månader medan den tilltalade var 18 år och elva månader gammal. Målsäganden och den tilltalade hade tidigare varit tillsammans men var vid gärningstillfället endast kompisar.

Den tilltalade dömdes för sexuellt utnyttjande av barn för frivilliga samlag i en parrelation under perioden maj till september 2005. Förutom detta dömdes den tilltalade även för grov våldtäkt mot barn mot samma målsägande, då han och ytterligare en tilltalad våldtagit målsäganden. Av stämmningsansökan framgår ej om åklagaren ansett att de icke tilltvingade samlagen skulle rubriceras som våldtäkt mot barn eller sexuellt utnyttjande av barn.

Att notera är att ett samlag, vilket ägt rum efter den grova våldtäkten (samma dag), rubricerades som sexuellt utnyttjande av barn.

Påföljden, som även innefattade grov våldtäkt mot barn, bestämdes till fängelse i två år.

B 44 - Sexuellt utnyttjande av barn

Målsäganden var vid tillfället 14 år och fem månader medan den tilltalade var 22 år gammal. De båda hade ett förhållande och hade haft samlag i vart fall fyra gånger. Målsäganden ville själv ha sexuell umgänge med den tilltalade.

B 47 - Sexuellt utnyttjande av barn i tingsrätten (ogillat i sin helhet i hovrätten)¹²⁵

Detta referat kommer att behandla tingsrättens dom eftersom hovrätten ogillade åtalet (den tilltalade hade varken insett eller haft skälig anledning att anta att målsäganden ej fyllt 15 år). Målsäganden var vid gärningstillfället 14 år och nio månader medan den tilltalade var ungefär 16 år och nio månader gammal.

De båda var bekanta, men utan att känna varandra närmare. Den tilltalade och målsäganden hade haft sexuell umgänge hemma hos den tilltalade samtidigt som hans kompis låg och sov i samma rum. Vad gällde händelseförloppet lade tingsrätten den tilltalades uppgifter till grund för bedömningen. Den tilltalade hade uppgett att han frågat målsäganden flera gånger och att hon till slut gått med på att ha sexuell umgänge. Målsäganden ändrade sig dock under sexualakten och sa att hon inte ville, varvid han avslutade sexualhandlingen.

Tingsrätten fann inte annat visat än att de sexuella handlingarna byggd på frivillighet och rubricerade vid en samlad bedömning brottet som sexuellt utnyttjande av barn.

¹²⁵ Se not 90.

Även om inte tingsrätten i sina skäl explicit berörde berusningen bör noteras att samtliga vittnen som sett målsäganden under kvällen uppgett att hon var mycket påverkad. Även den tilltalade uppgav att målsäganden var ganska full då hon vinglade, gick runt, spydde och ramlade. Enligt den tilltalade var det på grund av att hon var så full som han frågade om hon skulle följa med honom hem. Enligt målsägandens uppgift hade hon druckit fem till åtta burkar starköl 33 cl. Den tilltalade var enligt förhörsuppgift endast lite påverkad av alkohol vid tillfället. Som vi tolkat domen torde målsäganden varit berusad även vid gärningstillfället. Den stränga påföljden kan tyda på att domstolen vägt in berusningen i påföljdsdelen.

Den tilltalade dömdes för sexuellt utnyttjande av barn till slutet ungdomsvård i tre månader. Åklagaren hade yrkat ansvar för våldtäkt mot barn.

B 58 - Sexuellt utnyttjande av barn

Målsäganden var vid tillfället 13 år medan den tilltalade var ungefär 29 år gammal. De båda fick kontakt med varandra genom en chattsida på Internet hösten 2004. De utbytte telefonnummer och hade en relativt tät samtalskontakt med varandra. Efter ett tag bröts kontakten men återupptogs då målsäganden ringde den tilltalade och frågade om hon kunde bo hos honom då hon rymt hemifrån. Under de dagar målsäganden bodde hos den tilltalade hade de i vart fall två till tre samlag. De tog båda initiativ till samlagen och de byggde helt på frivillighet och ömsesidighet.

Efter att ha redogjort för gränsdragningsbedömningen i HD:s domar, C 1 och C 2, anslöt sig tingsrätten till HD:s resonemang och dömde för sexuellt utnyttjande av barn.

Gärningens straffvärde motsvarade sex månaders fängelse. Hovrätten fastställde tingsrättens dom. Åklagaren hade yrkat ansvar för våldtäkt mot barn.

A 12 - Sexuellt utnyttjande av barn

Målsäganden var vid tillfället 14 och ett halvt år medan den tilltalade var 22 år gammal. De båda var kamrater och pussades ofta när de träffades. Målsäganden hade frivilligt sexuellt umgänge med den tilltalade och hon var själv drivande. Hon hade varit sexuellt aktiv innan det i åtalet avsedda tillfällena. Den tilltalade framstod som relativt omogen och deras relation liknade snarare en relation mellan en äldre och yngre tonåring än en relation mellan en vuxen och ett barn.

Straffvärdet, inklusive olovligt anskaffande av alkoholdrycker, motsvarade fyra månaders fängelse. Påföljden bestämdes till villkorlig dom och 120 timmars samhällstjänst.

A 13 - Sexuellt utnyttjande av barn

Målsäganden var vid tillfället 14 och ett halvt år medan den tilltalade var 19 år gammal. De båda hade haft ett förhållande i drygt fyra och en halv månad och de hade minst 20 sexuella umgängen (samlag) i månaden. Det sexuella umgänget var såväl frivilligt som ömsesidigt.

Påföljden, som även innefattade olaga hot, våldtäkt, stöld, egenmäktigt förfarande och övergrepp i rättssak, bestämdes till fängelse i två år och sex månader. Tingsrätten uttalade att de sexualbrott som den tilltalade dömts för och övergrepp i rättssak utgjorde mycket allvarlig artbrottslighet och hade sammantaget ett straffvärde som motsvarade mellan tre och fyra års fängelse. Åklagaren hade yrkat ansvar för våldtäkt mot barn.

A 16 - Sexuellt utnyttjande av barn

Målsäganden var vid tillfället snart fyllda 14 år medan den tilltalade var 19 år gammal. Våld eller hot hade ej förekommit men målsäganden var under en tid utsatt för påverkan som i slutändan lett till att hon gått med på att ha samlag. Straffvärdet för den tilltalades gärning ansågs ligga betydligt lägre än för våldtäkt mot barn. Den tilltalade dömdes för sexuellt utnyttjande av barn. Påföljden bestämdes till fängelse i sex månader. Åklagaren hade yrkat ansvar för våldtäkt mot barn.

Upplysningsvis kan nämnas att den tilltalades flickvän dömdes för medhjälp till ovanstående gärning.

Bilaga 3

Våldtäkt mot barn - Sexuellt utnyttjande av barn

(Berörs ej i analysen)

B 10 - Våldtäkt mot barn (åtalspunkt 1, 3 och 8)

Den tilltalade dömdes för tre fall av våldtäkt mot barn mot tre olika målsäganden.

I åtalspunkt 1 var målsägande A ungefär 13 och ett halvt år medan den tilltalade var 21 år gammal. De båda var bekanta med varandra men hade inget förhållande.

Tingsrätten fann utrett att den tilltalade haft samlag med målsäganden i enlighet med åklagarens gärningsbeskrivning.

Enligt gärningsbeskrivningen hade den tilltalade vid samlagstillfället med våld tagit av målsägandens byxor samt även med våld hållit i hennes händer. Målsäganden, vars uppgifter tingsrätten fäste tilltro till, hade uppgivit att hon somnat och vaknat av att den tilltalade höll på att dra av henne byxorna. Hon höll emot först men han drog ner hennes byxor och sa att det skulle gå bra. Den tilltalade låg över henne, la hennes armar över sina axlar och höll fast henne i överarmarna så att hon inte kunde röra armarna. Hon tänkte ingenting och vågade inte göra något.

I åtalspunkt 3 var målsägande B ungefär 13 och ett halvt år medan den tilltalade var 21 år gammal. Målsägande B var bekant med den tilltalade men de hade inget förhållande.

Tingsrätten fann att den tilltalade förmått målsägande B till oralsex på sätt som åklagaren påstått. Oralsexet hade genomförts med våld bestående i att den tilltalade hållit i målsäganden i halsen och tvingat henne till oralsexet samt även tilldelat henne ett slag i ansiktet då hon varit ovillig att medverka.

Tingsrätten fäste bland annat tilltro till målsägandens uppgift att hon fått kränkingskänslor när den tilltalade tryckt in sin penis i hennes mun och att hon råkat bita honom samt att han därefter slagit till henne och sedan med ett grepp runt käken tvingat henne att på nytt ta hans penis i munnen.

Tingsrätten fann att det våld som använts gjorde brottet allvarligt men inte tillräckligt kvalificerat för att det skulle bedömas som grovt. Åklagaren hade yrkat ansvar för grov våldtäkt mot barn.

I åtalspunkt 8 var målsägande C 13 år medan den tilltalade var 22 år gammal. Målsägande C var bekant med den tilltalade men de hade inget förhållande.

Tingsrätten fann styrkt att den tilltalade förmått målsäganden till oralsex och med våld tvingat henne till analt samlag.

Vad gäller ovan refererade åtalspunkter fann hovrätten att målsägandenas uppgifter skulle ligga till grund för bedömningen. Hovrätten ansåg det styrkt att den tilltalade begått de åtalade gärningarna och delade tingsrättens bedömning i fråga om rubricering av gärningarna.

B 50 - Våldtäkt mot barn och försök till våldtäkt mot barn

Målsäganden var tolv år medan den tilltalade var ungefär 31 år gammal. Den tilltalade och hans familj bodde i närheten av målsäganden. Målsäganden lärde känna den tilltalades familj i samband med att dessa flyttade till området. Målsäganden lekte mycket med den tilltalades barn och hjälpte ofta till att passa dem. Allteftersom tiden gick blev målsäganden lite av en extradotter i familjen. Hon besökte familjen nästan dagligen och kom och gick som hon ville till familjens hus. Hon övernattade där vid flera tillfällen och hade även en del av sina kläder och andra tillhörigheter där.

Vid det första tillfället som åtalet avsåg försökte den tilltalade att genomföra ett samlag med målsäganden genom att lägga ned henne i en säng, ta av hennes kläder och försöka tränga in i henne. Samlaget fullbordades inte eftersom målsägande sa att hon ville sluta. Vid det andra tillfället genomförde den tilltalade ett samlag med målsäganden.

Den tilltalade dömdes för våldtäkt mot barn, försök till våldtäkt mot barn och sexuellt ofredande till fängelse i två år och sex månader.

B 52 - Våldtäkt mot barn

Målsäganden var åtta år medan den tilltalade var 51 år gammal. Den tilltalade och hans hustru var av kommunen utsedd som stödfamilj för målsäganden och hennes äldre syster. Målsäganden vistades hos stödfamiljen ungefär varannan helg. Vid tillfället för gärningen skulle målsäganden för första gången övernatta i stödfamiljens bostad utan att hennes syster var närvarande.

Gärningen bestod i att den tilltalade fört sina fingrar fram och tillbaka kring målsägandens vaginalmyrning och inre blygdläppar.

Tingsrätten anförde att gärningen var riktad mot en åttaårig flicka för vilkens vård och omsorg den tilltalade under ett års tid haft ett särskilt ansvar för. Brottet var sålunda inte att anse som mindre allvarligt.

Tingsrätten dömde den tilltalade till fängelse i två år och tre månader. Hovrätten uttalade att straffvärdet motsvarade två års fängelse och dömde till fängelse i två år.

B 54 - Våldtäkt mot barn

Målsägande C var vid tillfället åtta till nio år medan den tilltalade var 62 år gammal. Gärningarna bestod i att den tilltalade dels onanerat inför målsäganden, dels sugit på målsägandens penis under mer än en minut.

Den tilltalade dömdes för våldtäkt mot barn (målsägande C), sexuellt ofredande enligt nuvarande lydelse (målsägande B och C), sexuellt ofredande enligt äldre lydelse (målsägande A) samt förförelse av ungdom (målsägande A) till fängelse i två år och sex månader.

B 56 - Våldtäkt mot barn

Målsäganden var vid tillfället 14 år medan den tilltalade var 21 år gammal. Målsäganden hade rest till en stad tillsammans med en kamrat och därvid besökt vänner och blivit bjudna på sprit. Målsäganden blev mycket berusad och behövde hjälp för att gå. På kvällen gav sig målsäganden och hennes kompis ”ut på stan” varpå målsäganden börjat må illa och kråkas.

Under kvällen mötte de båda den tilltalade och dennes kamrater. Målsäganden var inte tidigare bekant med den tilltalade medan hennes kompis kände den tilltalades syster. Den tilltalade erbjöd sig att ta hand om målsäganden, han ville ta med henne till en kamrats lägenhet så hon kunde lägga sig och sova en stund. Målsäganden följde med den tilltalade till lägenheten och de två var där ensamma.

Den tilltalade genomförde ett samlag med målsäganden mot dennes uttryckliga vilja och utnyttjade även målsägandens kraftiga berusning. Gärningen bedömdes som våldtäkt mot barn.

Påföljden bestämdes till fängelse i två år. Hovrätten fastställde tingsrättens dom.

B 60 - Våldtäkt mot barn

Målsäganden var vid tillfället 14 år medan den tilltalade var 15 år gammal. De båda var intagna på samma behandlingshem och bodde i rummen bredvid varandra.

Den tilltalade hade vid flera tillfällen under månaderna augusti och september *tilltvingat* sig anala och orala samlag.

Den tilltalade genomgick vid tiden för domen LVU-vård som bedömdes kvarstå under en längre tid. Påföljden, som även innefattade misshandel vid ett annat tillfälle mot annan målsägande, bestämdes till vård enligt socialtjänstlagen.

B 62 - Våldtäkt mot barn

Målsäganden, född 1991, var vid tillfället 13 år medan den tilltalade var ungefär 31 år gammal. Målsäganden lärde känna den tilltalade genom att han var sambo med en person vilken hade rollen som målsägandens "stödperson". Den tilltalade utvecklade en sexuell relation med målsäganden. Målsäganden, som varit aktuell inom barn- och ungdomspsykiatri sedan år 1998, hade psykiska problem och hade så sent som i januari 2005 genomfört ett självmordsförsök. (Målsäganden berättade i sin utsaga att hon såg den tilltalade som en beskyddande fadersfigur.)

Den sexuella relationen varade under perioden mars till juni 2005. Den tilltalade hade haft sexuellt umgänge med målsäganden vid ett stort antal tillfällen bestående i vaginala, orala och anala samlag.

I påföljdsdelen anfördes att i vart fall de anala samlagen hade föregåtts av övertalning från den tilltalades sida. Särskilt försvårande var att den tilltalade sexuellt utnyttjat målsäganden trots vetskapen om hennes ytterst sköra psykiska situation. Den tilltalade dömdes till fängelse i tre år och sex månader, vilket motsvarade straffvärdet.

För tiden innan den 1 april 2005 dömdes den tilltalade för sexuellt utnyttjande av underårig.

B 64 - Våldtäkt mot barn

Målsäganden var vid tillfället 13 år medan den tilltalade var ungefär 17 och ett halvt år gammal.

Gärningen hade skett i en lokal med låst dörr där den tilltalade befunnit sig ensam med målsäganden. Målsäganden var berusad. Tingsrätten ansåg vidare styrkt att den tilltalade genom våld tilltvingat sig samlag med målsäganden. Våldet hade bestått i att den tilltalade dragit av målsägandens byxor och trosor mot hennes vilja samt hållit fast och tryckt ned målsäganden som försökt att sparka sig fri. Gärningen var att bedöma som våldtäkt mot barn.

Tingsrätten uttalade i påföljdsfrågan att den tilltalade utnyttjat målsägandens berusade tillstånd. Den tilltalade dömdes till sluten ungdomsvård i nio månader.

Hovrätten fastställde tingsrättens dom i skuld och påföljdsfrågan.

B 66 - Våldtäkt mot barn

Målsäganden var vid tillfället ungefär åtta år medan den tilltalade var ungefär 34 år gammal. Den tilltalade var målsägandens kompis styvpappa och gärningen ägde rum när målsäganden skulle sova över i kompisens bostad.

Den tilltalade hade fört upp sina fingrar i målsägandens slida och anus.

Påföljden bestämdes till fängelse i två år, utvisningen i tio år togs i beaktande.

B 68 - Våldtäkt mot barn

Målsäganden var vid tillfället ungefär nio år medan den tilltalade var ungefär 46 år gammal. Den tilltalade hade utfört ett oralt samlag med målsäganden. Det orala samlaget bestod i att den tilltalade slickat målsägandens könsorgan

Tingsrätten fann åtalet styrkt och anförde att övergreppet visserligen hade varit av kortvarig natur men att det riktats mot en mycket ung person som befunnit sig i en särdeles utsatt position där övergreppet var likvärdigt med ett samlag.¹²⁶

Den tilltalade dömdes till två års fängelse, vilket motsvarade straffvärdet. Hovrätten fastställde tingsrättens dom.

B 70 - Våldtäkt mot barn

Målsäganden var vid tillfället ungefär 14 och ett halvt år medan den tilltalade var ungefär 35 år gammal. Den tilltalade var målsägandens danslärare. Målsäganden och den tilltalade hade en sexuell relation och målsäganden blev till följd härav gravid.

Tingsrätten ansåg det utrett att målsäganden haft en lägre kognitiv utvecklingsnivå än en normal 14-åring. (Vittnet hade undersökt målsäganden år 2000 och kommit fram till att hon hade en lindrig utvecklingsstörning och att det var lämpligt att hon fick börja i särskola. Målsäganden bedömdes vara åtminstone två år efter i sin kognitiva utveckling. Målsäganden var öppen på ett naivt sätt, nästan lite distanslös och godtrogen). Vidare var det utrett att den tilltalade och målsäganden haft sexuellt umgänge vid minst fem olika tillfällen under januari till juni 2005.

I rubriceringsbedömningen anfördes att ålderskillnaden var avsevärd och att kontakten mellan parterna från målsägandens sida inte kunde anses ha byggts på fullständig frivillighet och ömsesidighet.¹²⁷ Gärningen skulle bedömas som våldtäkt mot barn.

Den tilltalade dömdes till två års fängelse, vilket motsvarade straffvärdet. Hovrätten fastställde tingsrättens dom.

¹²⁶ Det närmare händelseförloppet kan ej utläsas i domen.

¹²⁷ Det går inte att utläsa vad domstolen beaktat i denna bedömning. Bland annat uppgav målsäganden att den enda hon varit tillsammans med var den tilltalade och att den tilltalade sagt till henne att han var cirka 18 år.

B 74 - Våldtäkt mot barn

Målsäganden var vid tillfället 13 år och två månader medan den tilltalade var 25 år gammal. Målsäganden, som befann sig på främmande ort, hade träffat den tilltalade på stan och de kände inte varandra sedan tidigare. Den tilltalade erbjöd målsäganden att sova över i hans lägenhet.

Den tilltalade hade senare under kvällen samlag med målsäganden hemma i sin bostad.

Hovrätten anförde i rubriceringsfrågan att målsäganden blott var 13 år gammal och inte gav intryck av att vara äldre. Den tilltalade som fyllt 25 år hade inte tidigare haft någon som helst relation till målsäganden, när han väl medveten om hennes ålder bjöd henne att övernatta i hans bostad då hon saknade tak över huvudet för natten.

Den tilltalade dömdes till fängelse i två år, vilket motsvarade straffvärdet.

B 159 - Våldtäkt mot barn

Målsäganden var 10 år medan den tilltalade 33 år gammal. Målsägandens mor hade tidigare ett förhållande med den tilltalade. Den tilltalade hade sedan dess ofta besökt målsägandens familj. Under augusti till december 2004 bodde den tilltalade hos målsägandens familj då han var bostadslös. Den aktuella dagen var den tilltalade på besök hos målsägandens familj.

Tingsrätten uttalade följande. Genom målsägandens berättelse är det visat att, när målsäganden och den tilltalade sett på video, har den tilltalade, vid ett tillfälle klämt henne en kort stund på bröstet och en kort stund haft två fingertoppar inne i hennes vagina, vid ett annat tillfälle haft en fingertopp inne i hennes vagina och rört fingret samt vid ett tredje tillfälle klämt henne på bröstet och hållit en fingertopp stilla i hennes vagina samt slutligen att han den 7 maj 2005 klämt henne på bröstet, haft två fingertoppar inne och rört om i hennes vagina samt utan att öppna byxorna lagt hennes hand på sin penis.

De tre första gärningarna, som begåtts före den 1 april 2005, bedömdes som sexuellt utnyttjande av underårig. Gärningen den 7 maj 2005 bedömdes som våldtäkt mot barn.¹²⁸

Hovrätten gjorde ingen annan bedömning än tingsrätten i skuldfrågan. I påföljdsfrågan fann hovrätten att straffvärdet var högre än vad tingsrätten bestämt.¹²⁹ Påföljden bestämdes till fängelse i två och åtta månader.

¹²⁸ Noteras bör att tingsrätten i anslutning till en diskussion om de sexuella handlingarna var jämförliga med samlag anförde följande. ” – Försvårande när det gäller gärningen är att det också framkommit att den tilltalade i samband med denna föreslagit målsäganden att byta kläder så att han kunde slicka henne och att han också föreslagit att de, som det får uppfattas, skulle flytta sig till en mer insynsskyddad plats.”

¹²⁹ Tingsrätten bedömde straffvärdet till fängelse i två år och två månader.

B 167 - Våldtäkt mot barn

Målsäganden var vid gärningstillfället 13 år medan den tilltalade var 40 år gammal. Den tilltalade, som var farbror till målsägandens kompis pojkvän, var okänd för den tilltalade sedan tidigare.

Sexualhandlingen bestod i att den tilltalade förde in och höll sina fingrar i målsägandens slida under en icke obetydlig tid. Målsäganden sade flera gånger till den tilltalade att sluta med sitt beteende. Den tilltalade avbröt sitt handlande först sedan målsäganden knuffat bort hans hand. Den tilltalade begick den sexuella handlingen efter att ha bjudit målsäganden på alkohol i sådan omfattning att hon blivit berusad.

Hovrätten anförde att den tilltalades gärning framstod som mindre grov i jämförelse om han exempelvis hade fortsatt sitt handlande och genomfört ett ordinärt samlag med målsäganden.

Vidare anförde hovrätten att den sexuella handlingen, som den tilltalade utsatt målsäganden för, inte innehöll något inslag av frivillighet från hennes sida. Den låg därmed långt ifrån ett sådant fall av ömsesidighet som beskrivits i förarbetena. Händelseförloppet rymde inte heller i övrigt några moment som kunde sägas vara förmildrande för den tilltalade. Hovrätten pekade även på det anmärkningsvärda i att den tilltalade bjudit målsäganden och de övriga flickorna på alkohol. Med beaktande av den restriktivitet som var påkallad i sammanhanget ansåg hovrätten att brottet inte var mindre allvarligt. Den tilltalade dömdes för våldtäkt mot barn till fängelse i två år.

A 22 - Våldtäkt mot barn

Målsäganden var vid tillfället ungefär fem år medan den tilltalade var ungefär 22 år gammal. Tingsrätten fann styrkt att den tilltalade vid i vart fall två tillfällen under 2005 (efter 1 april) genomfört sexualhandlingar jämförbara med samlag med målsäganden.

Tingsrätten anförde att bestämmelsen om sexuellt utnyttjande av barn helt torde sakna betydelse vid brott som riktar sig mot mindre barn. Med hänsyn till målsägandens ringa ålder ansåg tingsrätten att gärningarna skulle bedömas som våldtäkt mot barn.

Den tilltalade dömdes till fängelse i två år.

A 24 - Våldtäkt mot barn (6 kap. 1 § st. 2 BrB)

Målsäganden var ungefär 16 år (född 1989) medan den tilltalade var ungefär 44 år gammal. Målsäganden var den tilltalades biologiska dotter. Den tilltalade hade, under perioden 1 april 2005 till 20 mars 2006, vid flera tillfällen genomfört sexuella handlingar med målsäganden

genom att smeka och slicka henne i underlivet och på bröstet samt genom att föra in sina fingrar i hennes slida.

Den tilltalade dömdes för grovt sexuellt utnyttjande av underårig för de gärningar som inträffat under perioden 1996 till 31 mars 2005.

Påföljden bestämdes till fängelse i tre år och sex månader.

A 26 - Våldtäkt mot barn

Målsäganden var mellan tolv och 13 år medan den tilltalade var 43 år gammal. Den tilltalade var styvpappa till målsäganden och de bodde tillsammans sedan sommaren 2004. Tingsrätten ansåg det utrett att den tilltalade under perioden 1 april till 28 december 2005, vid ett stort antal tillfällen, haft vaginalt och oralt samlag med målsäganden.

Den tilltalade dömdes för grovt sexuellt utnyttjande av underårig för gärningarna under perioden 1 januari 2002 till 31 mars 2005 och för våldtäkt mot barn för gärningar efter den 1 april 2005 till fängelse i fyra år.

A 28 - Våldtäkt mot barn

Målsäganden var vid tillfället 14 år och sex månader medan den tilltalade var 37 år gammal. Den tilltalade och målsägandens mor var gifta med varandra i nio år, men han var inte målsägandens biologiska far. Målsägandens mor och den tilltalade bodde tillsammans i en lägenhet. Målsäganden brukade hälsa på, och under senare tid hade det förekommit att hon övernattat hos dem.

Enligt gärningsbeskrivningen hade den tilltalade smekt målsägandens ben, onanerat inför henne, berört hennes slida med sina fingrar, lagt sig på henne med sitt underliv och blottat sin penis mot hennes underliv varvid han rört sig mot henne. Målsäganden, vars berättelse tingsrätten fäste tilltro till, uppgav att den tilltalade smekt henne på benen ända upp mot underlivet, tagit fram sin manslem och börjat onanera, tryckt sin penis mot hennes underliv samt fört in tre eller fyra fingrar i hennes underliv.

Påföljden bestämdes till fängelse i två år och fyra månader.

A 32 - Våldtäkt mot barn

Målsäganden var vid gärningstillfällena elva år medan den tilltalade var 53 år gammal. Den tilltalade var målsägandens fasters man. Den tilltalade hade sju till åtta gånger genomfört sexuella handlingar jämförliga med samlag med målsäganden under en period på cirka fyra månader.

Påföljden bestämdes till fängelse i två år.

A 91 - Våldtäkt mot barn

Målsäganden var under den aktuella perioden, 1 april till den 31 maj 2005, ungefär tio år medan den tilltalade var 38 år gammal. Tingsrätten ansåg att målsägandens förhörsuppgifter kunde läggas till grund för bedömningen.

Målsäganden uppgav att den tilltalade haft sexuellt umgänge med henne på det sätt som åklagaren påstått. Enligt gärningsbeskrivningen bestod de sexuella handlingarna i att den tilltalade dels med sina fingrar berört målsägandens könsorgan både utanpå och inuti, dels slickat målsägandens könsorgan och dels pussat målsägandens bröst. De sexuella handlingarna hade vidare bestått däri att den tilltalade dels förmått målsäganden att beröra hans könsorgan och onanera åt honom och dels suga på hans könsorgan.

Tingsrätten anförde att målsäganden stått under den tilltalades fostran och varit i beroendeställning i förhållande till honom. Målsäganden hade ej uppnått könsmogen ålder och de sexuella handlingar som hon utsatts för hade med hänsyn till kränkningens art och omständigheterna i övrigt varit jämförliga med samlag.

Påföljden, som innefattade grovt sexuellt utnyttjande av underårig för övergrepp under perioden 1 februari till den 31 mars 2005, bestämdes till fängelse i två år och tre månader.

A 9 - Sexuellt utnyttjande av barn

Målsäganden var vid gärningstillfället 14 år medan den tilltalade var 17 år gammal. De var kamrater sedan en tid och hade ett frekvent kompisumgänge. Den tilltalade utförde sexuella handlingar på målsäganden bestående i onani och oralsex. Sexualhandlingarna inträffade inne på en toalett i ett omklädningsrum.

Den tilltalade och målsäganden hade olika uppfattningar i om sexualhandlingarna genomförts mot målsägandens vilja. Tingsrätten fann det inte styrkt att handlandet skett mot målsägandens vilja. Gärningen var att bedöma som sexuellt utnyttjande av barn och den tilltalade dömdes till vård inom socialtjänsten. Åklagaren hade yrkat ansvar för våldtäkt mot barn alternativt sexuellt utnyttjande av barn.

A 10 - Sexuellt utnyttjande av barn

Målsägandena var vid gärningstillfället 14 år och elva månader (A) och 13 år (B). Den tilltalade skulle snart fylla 17 år. De ingick i ett större kompisgäng sedan tre månader.

Själva gärningen bestod i att de båda målsägandena och den tilltalade idkat sexuellt umgänge på ett tak till en läroanstalt bestående i att den tilltalade haft såväl oralt som vaginalt samlag med envar av målsägandena. Detta skedde i åsyn av delar ur övriga kompisgänget och dokumenterades delvis med en videomobiltelefon. Resultatet av videoinspelningen förevisades för en av målsägandena dagen därpå. Händelsen på taket hade föregåtts av att A och B idkat någon form av sexuellt umgänge med varandra på en parkeringsplats. Vid tillfället var såväl den tilltalade som de båda målsägandena mer eller mindre kraftigt berusade.

Vidare träffades delar av det sagda ungdomsgänget på en central plats i staden några dagar senare varvid den tilltalade och A i vart fall haft vaginalt samlag. Även vid detta tillfälle var den tilltalade och målsäganden mer än måttligt berusade. Målsäganden var berusad i sådan grad att hon blivit illamående och kräkts strax innan samlaget.

Tingsrätten anförde bland annat att samtliga parter endast haft en vänskapsrelation med varandra. Utredningen gav inte stöd för att den tilltalade vid något av tillfällena varit den som drivit på eller tagit initiativet till de sexuella handlingarna. De tre synes ha varit överens om att det varit A som ordnat fram alkoholen, genom vilken de berusat sig med. Alla tre synes under pågående samlag ha uppfattat såväl närvaron av åskådare som dokumenteringen av händelsen. Samtliga tre synes ha varit överens om att de inte skulle ha inlåtit sig i sexualhandlingarna i nyktert tillstånd.

Sammanfattningsvis gav utredningen inte stöd för annat än att samlagen skett på frivillig basis och utan otillbörlig påverkan från den tilltalade. Det kunde inte sägas ha förelegat någon mer beaktansvärd skillnad i mognad och utveckling mellan parterna.

Den tilltalade dömdes av tingsrätten för sexuellt utnyttjande av barn till vård inom socialtjänsten och 20 timmars ungdomstjänst.

Det bör noteras att tingsrätten anförde att målsägandenas berusning vid gärningstillfället varit sådan att det var uppenbart att de varit ur stånd att ta ställning till vad de gjorde.

A 11 - Sexuellt utnyttjande av barn

Målsäganden var vid gärningstillfället nästan 14 och ett halvt år medan den tilltalade var 25 år gammal. De hade träffats två dagar före det första samlaget och umgåtts dagen före, då de också ”blev ihop”.

Beträffande det som föregått det första samlaget anförde tingsrätten att det visserligen kunde betraktas som en försvårande omständighet att målsäganden druckit alkohol och alltså inte var helt nykter. Det hade dock inte framkommit att hon varit i så hög grad påverkad att

detta bidragit till hennes handlande den aktuella kvällen och natten. (Upplyningsvis kan nämnas att det var den tilltalade som medtagit alkoholen.)

Den tilltalade ställde sig till en början tveksam till att ha samlag på grund av målsägandens ringa ålder men blev påverkad av målsägandens beteende att ändå genomföra samlaget. Det framkom inget annat än att målsäganden uppnått en sådan mognad som motsvarade hennes ålder. Hon hade vidgått att hon tidigare med annan haft sexuell förbindelse. Målsäganden var sålunda inte helt oerfaren vad gäller sexuella handlingar och måste därför ha insett vad hon gav sig in på. Det anförda, i förening med att det bland annat förekom ytterligare samlag mellan parterna senare på annan ort, gjorde det berättigat att dra slutsatsen att samtliga tre samlag bygggt på fullständig frivillighet och ömsesidighet.

Tingsrätten dömde den tilltalade för sexuellt utnyttjande av barn till skyddstillsyn med föreskrift om att underkasta sig öppen psykiatrisk vård som beslutats av frivården. Åklagaren hade yrkat ansvar för våldtäkt mot barn.

A 14 - Sexuellt utnyttjande av barn

Målsäganden var vid gärningstillfällena 14 år medan den tilltalade var ungefär 16 och ett halvt år gammal. Målsäganden och den tilltalade fick kontakt med varandra under våren 2005 genom en chattsida på Internet och hade en Internetrelation under några månaders tid. De hade dock inte haft någon regelbunden personlig kontakt och inte heller umgåtts i hemmen. Vid bedömningen av åtalet kunde det *inte* tas till utgångspunkt att de haft en varaktig och känslomässigt nära relation till varandra.

Åtalet omfattade att målsäganden och den tilltalade hade haft sexuell umgänge vid fyra olika tillfällen. De första gärningarna begicks dels inne i ett trapphus, dels på en toalett. Vid det andra gärningstillfället hade parterna sexuell umgänge på natten vid en skola. Vid det fjärde tillfället hade den tilltalade och målsäganden sexuell umgänge inne på en toalett.

Det var inte visat att den tilltalade företagit någon form av fysiskt tvång gentemot målsäganden. Dock synes den tilltalade varit den pådrivande och övertalat målsäganden till att ha sexuell umgänge. Målsäganden hade inte tagit avstånd från den tilltalade efter det första tillfället. Tingsrätten framhöll att målsäganden framstod som osjälvständig och hade svårt att säga ifrån. Även om ålderskillnaden endast var drygt två år var den tilltalade avgjort mer erfaren på det sexuella området.

Tingsrätten fann vid en helhetsbedömning att den tilltalade otillbörligt förmått målsäganden att ställa upp på de sexuella handlingarna. Samlagen genomfördes på platser och under förhållanden som knappast kunde ha attraherat en ung flicka vid hennes sexuella debut.

De sällskapade inte och hade ingen närmare personlig relation till varandra. Den tilltalade hade utnyttjat sin i flera avseenden överlägsna sociala och personliga position inom gänget och med lock och tjat förmått henne att göra honom till viljes.

Gärningen bedömdes som sexuellt utnyttjande av barn och tingsrätten beaktade därvid i första hand att avsaknaden av klara och otvetydiga protester från målsägandens sida kunde ha medfört att den tilltalade inte varit tillräckligt lyhörd för hennes känslor. Dessutom nämndes att ålderskillnaden endast var två år och fyra månader. Påföljden bestämdes till villkorlig dom och 60 dagsböter. Åklagaren hade yrkat ansvar för våldtäkt mot barn.

A 17 - Sexuellt utnyttjande av barn

Målsäganden var vid gärningstillfället ungefär tolv och ett halvt år medan den tilltalade var ungefär 18 och ett halvt år gammal. De fick kontakt med varandra på Internet under sommaren 2005 och talade ofta med varandra per telefon. Målsäganden besökte den tilltalade under höstlovet samma år. I samband med att målsäganden besökte den tilltalade hade de sexuellt umgänge med varandra.

Tingsrätten anförde att ålderskillnaden var alldeles för stor och framförallt att målsäganden var för ung för att regeln om ansvarsfrihet skulle kunna tillämpas. Av HD:s båda domar meddelade den 7 mars 2006¹³⁰ framgår att det finns ett inte obetydligt utrymme för tillämpning av regeln i 6 kap. 5 § BrB om sexuellt utnyttjande av barn. Målsäganden i detta mål var förvisso yngre än målsäganden i domarna från HD men å andra sidan var den tilltalade betydligt yngre – och såvitt kunde bedömas omognare – än gärningsmännen i de nämnda HD-domarna. Gärningen bedömdes som sexuellt utnyttjande av barn. Åklagaren hade yrkat ansvar för våldtäkt mot barn alternativt sexuellt utnyttjande av barn.

Att notera är att tingsrätten i *påföljdsfrågan* angivit att den tilltalade verkat ganska omogen för sin ålder, vilket inte minst visade sig i att hans umgänge till stor del bestått av yngre kamrater. Påföljden bestämdes till villkorlig dom och samhällstjänst i 60 timmar, motsvarande ett fängelsestraff på sex månader.

A 30 - Sexuellt utnyttjande av barn

Målsäganden var vid tillfället 14 år medan den tilltalade var 22 år gammal. De båda hade ett fast förhållande. Den sexuella relationen, samlag vid två till tre tillfällen, var frivillig.

¹³⁰ Se referaten av C 1 och C 2 i kap. 3.3.

Påföljden bestämdes till skyddstillsyn med samhällstjänst 60 timmar, om fängelse i stället valts hade påföljden bestämts till fängelse i två månader.

Bilaga 4

Förklaring till nyckelord

Till varje rättsfall finns ett antal nyckelord. Nyckelorden ger inte en uttömmande bild av speciella omständigheter i respektive fall, utan får ses som ett urval. Det *enda* syftet med nyckelorden är att de kan vara till hjälp för att finna mål av intresse. Nyckelorden får sålunda inte leda till några andra slutsatser.

Vi vill understryka att nyckelorden inte generellt får leda till motsatsslut; anges nyckelordet X i fall A men inte i fall B, innebär det inte att omständigheten X inte kan ha förelegat i fall B.

Ett flertal nyckelord är dock av karaktären att motsatsslut kan dras, dessa är följande:

- Mä < 18
- Sexualhandlingen (bilaga 4)
- Flera gärningsmän
- Förekomst av kniv eller pistol (bilaga 4)

Förteckning över domar som berör våldtäkt och grov våldtäkt

Följande fall är refererade i bilaga 1:

<u>Dom</u>	<u>Rubricering</u>	<u>Nyckelord</u>
B 1	Grov våldtäkt	Mä < 18 - Två gm - Vaginalt, Oralt
B 2	Grov våldtäkt	Mä äldre - Okänd - Trängt in i bostad - Tid 2 h - Vaginalt, Analt
B 3	Våldtäkt	Analt - Hjälpöst tillstånd
B 4	Grov våldtäkt	Upprepade tillfällen - Föremål i vagina och anus - Medicinska problem
	Grov våldtäkt	Upprepade tillfällen - Hjälpöst tillstånd - Manslem och

		föremål i vagina
B 5	Grov våldtäkt	Frihetsberövande - Kniv - Tid 6 h - Vaginalt
B 6	Försök till grov våldtäkt	Överfall - Tid - Strupgrepp
B 7	Grov våldtäkt	Kniv – Oralt
B 8	Grov våldtäkt	Överfall - Okänd - Anorexi - Tid - Vaginalt, Analt, Oralt
B 9	Grov våldtäkt	Överfall - Oralt – Pistol
B 10	Försök till våldtäkt	Mä < 18 - Våldet av allvarlig karaktär - Bundit
B 11	Våldtäkt	Mä < 18 - Vaginalt - Mä i en mycket utsatt situation
B 12	Våldtäkt	Okänd - Analt - Verbal förnedring
B 13	Våldtäkt	Tid 6 h av misshandel och hot - Utnyttjat rädsla – Vaginalt
B 14	Grov våldtäkt	Två gm - HIV - Vaginalt, Försök analt, Försök oralt
B 15	Våldtäkt	Urinerat på mä – Oralt
B 16	Grov våldtäkt	Två gm - Okända - Hjälpöst tillstånd & tvång - Tid - Vaginalt, Analt, Oralt
B 18	Grov våldtäkt (tr)	Mä < 18 - Två gm - Vaginalt
B 19	Våldtäkt	Okänd - Andnöd - Vaginalt
B 21	Våldtäkt	Vaginalt, Oralt - Verbal förnedring
	Våldtäkt	Tid - Okänd närvarande - Vaginalt, Analt - Verbal förnedring - Frihetsberövande
	Medhjälp till våldtäkt	Aktivt medverkat till annan persons vaginalt samlag
B 23	Våldtäkt	Mä ung - Två gm - Tid - Tillit - Vaginalt
B 24	Grov våldtäkt	Okänd - Bortrövande - Vaginalt - Bundit - Kniv
B 84	Våldtäkt	Vaginalt, Analt, Oralt - Förnedrande inslag - Tid

B 85	Våldtäkt	Analt - Andnöd
	Försök till våldtäkt	Försök analt
B 88	Våldtäkt	Vaginalt - Fadersgestalt
B 99	Våldtäkt	Vaginalt - Tvång att inta amfetamin
B 101	Våldtäkt	Okänd - Bortrövande - Vaginalt
B 109	Våldtäkt	Mä < 18 - Vaginalt
B 119	Våldtäkt	Mä < 18 - Oralt - Mä första arbets/praktikdag
B 123	Våldtäkt	Mä < 18 - Hjälpöst tillstånd & tvång - Vaginalt, Oralt - Filmat
B 125	Våldtäkt	Trängt in i bostad - Vaginalt
B 126	Våldtäkt	Ung mä - Två gm - Vaginalt
B 140	Våldtäkt	Okänd - Vaginalt, Oralt - Tid - Relativt kraftigt våld - Plats
B 145	Våldtäkt	Okänd - Analt
B 147	Våldtäkt	Kniv - Vaginalt - Struhtag
B 166	Grov våldtäkt	Mä < 18 - Avlösts av ytterligare tre personer som också våldtagit mä
A 1	Grov våldtäkt	Okänd - Analt, Oralt - Tid - Hårt grepp om hals
A 2	Våldtäkt	Våld - Dödshot - Vaginalt, Analt
A 3	Grov våldtäkt	Hjälpöst tillstånd - Vaginalt - Livshotande artärblödning
A 5	Grov våldtäkt	Två gm - Vaginalt, Oralt - Hjälpöst tillstånd - Föremål i vagina - Trängt in i bostad
A 6	Försök till våldtäkt	Okänd - Tid - Kraftigt våld
A 7	Grov våldtäkt	Bortrövande - Vaginalt, Analt, Oralt - Tid 5 h -

Bunden

A 13	Våldtäkt	Mä < 18 - Brutalitet - Vaginalt, Analt, Oralt
A 79	Våldtäkt	Okänd - Överfall - Vaginalt, Analt, Oralt - Tid
A 80	Våldtäkt	Vaginalt, Analt - Andnöd
A 83	Våldtäkt	Mä ung - Vaginalt, Analt - Våldsam penetration

Bilaga 5

Förteckning över domar som berör våldtäkt mot barn och sexuellt utnyttjande av barn

Följande fall är refererade i uppsatsens kap. 3.3

Angående förklaring till nyckelord, se inledningen i bilaga 4.

<u>Dom</u>	<u>Rubricering</u>	<u>Nyckelord</u>
C 1	Sexuellt utnyttjande av barn	Mä 13 år 10 mån - Gm 25 år - Förhållande - Förtroendeförhållande
C 2	Sexuellt utnyttjande av barn	Mä 14 år 10 mån - Gm 24 år - Flyktigt bekanta - Vaken hela natten och mä alkoholpåverkad
C 3	Våldtäkt mot barn	Mä (A) 13 år 10 mån - Gm 22 år - Internetkontakt - Mkt utsatt situation
	Våldtäkt mot barn	Mä (C) 13 år 5 mån - Gm 22 år - Internetkontakt - Mkt utsatt situation
	Våldtäkt mot barn	Mä (D) 12 år 10 mån - Gm 22 år - Internetkontakt
	Sexuellt utnyttjande av barn	Mä (B) 14 år 7-9 mån - Gm 22 år - Internetkontakt - Upprepade tillfällen

Följande fall är refererade i bilaga 2:

<u>Dom</u>	<u>Rubricering</u>	<u>Nyckelord</u>
B 25	Våldtäkt mot barn	Mä strax fyllda 13 år - Gm 21 år - Kamrater - Ej Frivilligt

B 26	Våldtäkt mot barn	Mä 13 år 4 mån - Gm 22 år - Förhållande - Ej frivilligt
B 27	Våldtäkt mot barn	Mä 12 år - Gm 41 år - Förtroenderelation - Beroendeställning - Internetkontakt
B 28	Sexuellt utnyttjande av barn	Mä 14 år 11 mån - Gm 19 år - kamrater
B 29	Våldtäkt mot barn	Mä 14 år - Gm 21 år - Lärare - Ej frivilligt
B 30	Våldtäkt mot barn	Mä mellan 13 år 10 mån och 14 år 2 mån - Gm 43 år - Fadersgestalt - Mognad
B 31	Våldtäkt mot barn	Mä nyss fyllda 14 år - Gm 21 år - Ej frivilligt
	Sexuellt utnyttjande av barn	Mä nyss fyllda 14 år - Gm 21 år - Förhållande - Tilltjatat - Febersjuk - Plats
B 32	Våldtäkt mot barn	Mä 13 år 5 mån - Gm 19 år - Förtroendeförhållande - Ej frivilligt
B 33	Våldtäkt mot barn	Mä 13 år - Gm 23 år - Betalning - Internetkontakt - Plats
B 34	Våldtäkt mot barn	Mä 14 år 9 mån - Gm 35 år - Alkohol - Mä varken visat intresse eller initiativ
B 35	Våldtäkt mot barn	Mä 14 år 5-11 mån - Gm 41 år - Alkohol - Påtryckning
B 36	Sexuellt utnyttjande av barn	Mä 13 år - Gm 22-23 år - Förhållande - Mä drivande - Mognad
B 37	Våldtäkt mot barn	Mä 14 år - Gm 49 år - Betalning - Ej utvecklad sexualitet
B 38	Våldtäkt mot barn	Mä 14 år - Gm 31 år - Fadersgestalt - Övergrepp i över ett år
B 39	Våldtäkt mot barn	Mä strax under 15 år - Gm 26 år - Vuxenstöd - Mä allvarliga personliga

		problem
B 40	Sexuellt utnyttjande av barn	Mä (A) 14 år - Gm drygt 18 och ett halvt år - Förhållande
	Sexuellt utnyttjande av barn	Mä (B) 13 år - Gm drygt 18 och ett halvt år - Okänd
	Sexuellt utnyttjande av barn	Mä (C) 14 år - Gm drygt 18 och ett halvt år - Kämt varandra i en månad
B 41	Våldtäkt mot barn	Mä 14 år 10 mån - Gm 46 år - Ej frivilligt
B 42	Sexuellt utnyttjande av barn	Mä 14 år 10 mån - Gm 18 år 11 mån - Kompisar
B 43	Våldtäkt mot barn	Mä 14 år - Gm 20 år - Ej frivilligt - Hjälplöst tillstånd
B 44	Sexuellt utnyttjande av barn	Mä 14 år 5 mån - Gm 22 år - Förhållande
B 45	Våldtäkt mot barn	Mä 14 år - Gm 49 år - Gm vuxen mä borde kunnat lita på - Alkohol - Mä personliga problem - Tvångsinslag i ett fall
B 46	Våldtäkt mot barn	Mä 14 år - Gm 34 år - Alkohol
B 47	Sexuellt utnyttjande av barn	Mä 14 år 9 mån - Gm 16 år 9 mån - Alkohol - Initiativ och påtryckning
B 58	Sexuellt utnyttjande av barn	Mä 13 år - Gm 29 år - Internet/telefon kontakt
B 167	Våldtäkt mot barn	Mä 13 år - Gm 40 år - Okänd - Ej frivilligt
A 8	Våldtäkt mot barn	Mä 13 år - Gm 16 år - Ej frivilligt
A 9	Sexuellt utnyttjande av barn	Mä 14 år - Gm 17 år - Kompisar
A 10	Sexuellt utnyttjande av barn	Mä (A) 14 år 11 mån - Gm snart 17 år - Kompisar - Alkohol - Mä drivande och initiativtagare
	Sexuellt utnyttjande av barn	Mä 13 år - Gm snart 17 år - Kompisar - Alkohol - Mä drivande och initiativtagare

A 11	Sexuellt utnyttjande av barn	Mä 14 och ett halvt år - Gm 25 år - Träffats två dagar tidigare - Alkohol - Mä drivande och initiativtagare
A 12	Sexuellt utnyttjande av barn	Mä 14 och ett halvt år - Gm 22 år - kamrater - Mä drivande - Mognad
A 13	Sexuellt utnyttjande av barn	Mä 14 och ett halvt år - Gm 19 år – Förhållande
A 14	Sexuellt utnyttjande av barn	Mä 14 år - Gm 16 och ett halvt år - Ej varaktig eller känslomässig relation - Internetrelation - Gm pådrivande - Plats
A 15	Sexuellt utnyttjande av barn	Mä 14 år - Gm 17 år 9 mån - Ej frivilligt
A 16	Våldtäkt mot barn	Mä snart fyllda 14 år - Gm 19 år – Påtryckning
A 17	Sexuellt utnyttjande av barn	Mä 12 och ett halvt år - Gm 18 och ett halvt år - Internet/telefon relation - Mognad

Följande fall är refererade i bilaga 3:

<u>Dom</u>	<u>Rubricering</u>	<u>Nyckelord</u>
B 10	Våldtäkt mot barn	Mä (A) 13 och ett halvt år - Gm 21 år - Ej frivilligt
	Våldtäkt mot barn	Mä (B) 13 och ett halvt år - Gm 21 år - Ej frivilligt
	Våldtäkt mot barn	Mä (B) 13 år - Gm 22 år - Ej frivilligt
B 50	Våldtäkt mot barn Försök till våldtäkt mot barn	Mä 12 år - Gm 31 år - Mä som en extradotter i gm familj
B 52	Våldtäkt mot barn	Mä 8 år - Gm 51 år - Stödfamilj
B 54	Våldtäkt mot barn	Mä 8-9 år - Gm 62 år
B 56	Våldtäkt mot barn	Mä 14 år - Gm 21 år - Okänd - Ej frivilligt
B 60	Våldtäkt mot barn	Mä 14 år - Gm 15 år - Ej frivilligt

B 62	Våldtäkt mot barn	Mä 13 år - Gm 31 år - Mä personliga problem - Fadersgestalt
B 64	Våldtäkt mot barn	Mä 13 år - Gm 17 och ett halvt år - Ej frivilligt
B 66	Våldtäkt mot barn	Mä 8 år - Gm 34 år - Gm var mä kompis styvpappa
B 68	Våldtäkt mot barn	Mä 9 år - Gm 46 år
B 70	Våldtäkt mot barn	Mä 14 och ett halvt år - Gm 35 år - Mognad - Lärare - Graviditet
B 74	Våldtäkt mot barn	Mä 13 år 2 mån - Gm 25 år - Okänd - Mä på främmande ort saknade bostad för natten
B 159	Våldtäkt mot barn	Mä 10 år - Gm 33 år - Gm tidigare relation med mä mor
A 22	Våldtäkt mot barn	Mä 5 år - Gm 22 år
A 24	Våldtäkt mot barn	Mä 16 år - Gm 44 år - Biologisk dotter - Övergrepp sedan mä var cirka 7 år
A 26	Våldtäkt mot barn	Mä 12-13 år - Gm 43 år - Styvpappa - Övergrepp sedan flera år
A 28	Våldtäkt mot barn	Mä 14 år 6 mån - Gm 37 år - Gm gift med mä mor
A 30	Sexuellt utnyttjande av barn	Mä 14 år - Gm 22 år - Förhållande
A 32	Våldtäkt mot barn	Mä 11 år - Gm 53 år - Gm mä fasters man - Övergrepp under cirka 4 mån
A 91	Våldtäkt mot barn	Mä 10 år - Gm 38 år - Mä stått under gm fostran - Övergrepp under cirka 4 mån

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Prop. 1991/92:35 *Sexuella övergrepp mot barn, m.m.*

Prop. 2004/05:45 *En ny sexualbrottslagstiftning*

SOU 2001:14. *Sexualbrotten, Ett ökat skydd för den sexuella integriteten och angränsande frågor*

NJA II 1984 s. 141

Litteraturförteckning

Holmqvist L. - Leijonhufvud M. - Träskman P. O. - Wennberg S. - *Brottsbalken. En kommentar. Del I (1-12 kap.)* Norstedts, Januari 2006

Karnov, 2006/07:I (uppdaterade per den 1 oktober 2006)

Rättsfallsförteckning

Se bilaga 4 och 5.

Nedan nämns rättsfall som ej angetts i bilaga 4 eller 5 och som sålunda ej refererats.

NJA 2003 s. 486 A 18

B 20 A 20

B 22

B 48

B 72